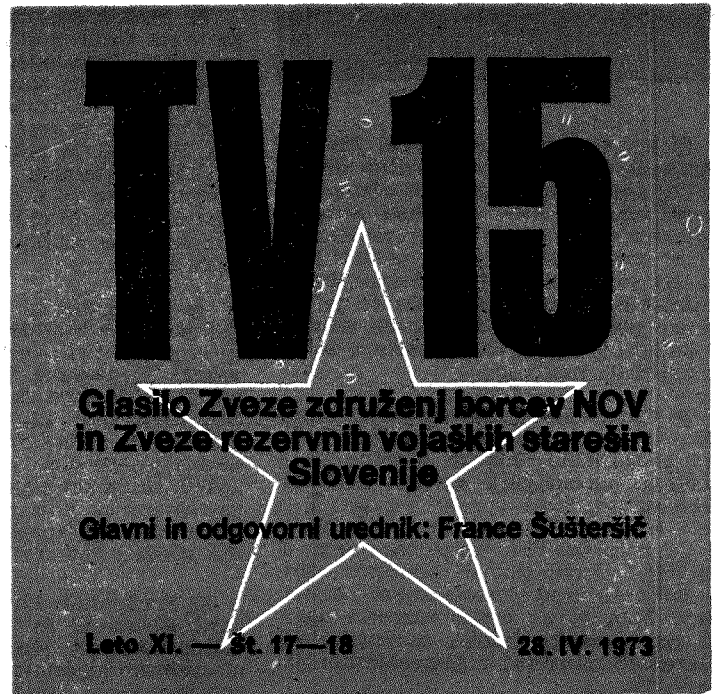

Le vkup, uboga gmajna... Detajl Hegedušičeve freske o kmečkem uporu pred 400 leti

Rdeča nit stoletij

NEKAJ MISLI OB LETOŠNJIH PRAZNOVANJIH

Letos imamo pri nas veliko priložnost, da se nam poglobi zavest o najusodnejših zgodovinskih dogajanjih, ki trajajo že dolga stoletja in kot rdeča nit povezujejo našo novejšo zgodovino, sedanost, stoletje doslej največjih revolucij kot neovržno zgodovinsko potrdilo: zgodovina človeštva je nepretrgan revolucionarni boj za napredek. Nismo pa neskromni, če hkrati trdimo, da to velja tudi za naš narod, ki mu še ne-

uprl le nekajkrat, a tudi to bi nam ne povedalo veliko, če bi ugotovili, da je bilo na Slovenskem nešteto uporov v zadnjih petsto letih; povedati je namreč treba, da je bil slovenski kmet dejansko trajno upornik, tudi tedaj, ko ni bilo kronistično, z zgodovinskimi viri ugotovljenih kmečkih uporov. Po-udariti je treba, da vladajoča gospoda, plemstvo, cesarski in cerkveni oblastniki s svojo soldatesko niso mogli nikdar dokončno premagati upornih kmetov, nikoli zadušiti njihove revolucionarne upornosti in večnega hotenja po napredku.

To nikakor niso velike besede, ki bi se nam prigradno vsiljevale letos v teh dneh, ko praznujemo hkrati jubileje kmečkih uporov, praznik ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda in delavski praznik kot dan zmaga revolucij delavskega razreda. Vsi ti jubileji pri nas in za nas nikakor niso naključno povezani; povezuje jih rdeča nit naše zgodovine, ki jo smemo imenovati zgodovino revolucij — ti- sočletno zgodovino.

Kakor se vleče rdeča nit zgodovine revolucij delavskega razreda med tak- šnimi zgodovinskimi mejniki, kakršni so med drugim razglasitev Komuni- stičnega manifesta, pa nešteti delavski boji, stavke in preliti kri na čikaških ulicah med manifestacijami za osem- urnik, naskok na zimski dvorec v te- danjem Petrogradu, ko je zagrmel to- povsik strel na Avrori, in ne navsezad- nje vseljudska vstaja jugoslovanskih narodov med drugo svetovno vojno — tako so tudi slovenski kmečki upori kot stoletna vojna našega naroda pove- zani vse do najnovejše zgodovine z velikimi mejniki naše zgodovine. Prav tako pa tudi ni naključje, da so se kmečki upori začeli v dobah in raz- merah, ko se je zdela najmanjša ver- jetnost, da bi uporniki mogli zmagati ali ko je bil njihov sovražnik navi- dezno in dejansko strahovito močan; prav tako se je velika oktobrska re- volucija začela v najtežavnejših raz- merah, med vojnimi zmedami, nere- dom, ko je bila proletarska vojska

še v zametku; tudi vstaja jugoslo- vanskih narodov proti fašističnim in nacističnim okupatorjem se je začela v srcu zasedene Evrope, v sami okupa- torjevi trdnjavi, ko ni bilo nobene ver- jetnosti, da bi se neoboroženo, oropa- no in zastrašeno ljudstvo moglo bo- jevati tako rekoč z golimi pestmi proti tankom in letalom, proti nacističnemu »vojnemu stroju«. Prav tako je bila Osvobodilna fronta slovenskega naroda ustanovljena v zasedeni Ljubljani že v prvih tednih potem, ko so oku- patorji raztrgali Slovenijo, ki je po- stala tedaj eno najpomembnejših pro- metnih križišč za njihove nadaljnje za- vojevalne, roparske pohode. Skupnica slovenskih mož se je tedaj zbrala skr- vaj v stanovanju Josipa Vidmarja in pravzaprav napovedala vojno našega tako majhnega in — kakor se je zdelo

tedaj — že zatrtega naroda vsemogoč- nemu fašizmu, ki je ustrahoval ves svet.

Ne, v tem ni nobenega naključja, marveč rdeča nit značilnosti ljudskih revolucij, velikega zgodovinskega nau- ka: Kdor se upre zlu, zatiranju, nečlo- večnosti, zaostalosti, je vselej prihodnj zmagovalec, ker je njegov zaveznik zgodovinski napredek in ker je nje- govo orožje moralna moč.

Zato nam bo tudi v prihodnje vo- dilo to spoznanje, naj se hkrati zave- damo, da se največje revolucije člove- štva nadaljujejo stoletja in da zato tudi naša revolucija še traja. Njena va- ličina ni le v velikih dosedanjih zma- gah, marveč predvsem v tem, da nas nenehno spodbuja in krepi za nadaljnje boje za napredek, za osvoboditev dela in razvoj naše družbe.

Vsem članom ZZB NOV in ZRVS Slovenije ter vsem naročnikom in bral- cem »TV 15« iskreno če- stitamo za dan OF in jim želimo prijetno prvomaj- sko praznovanje

Republiški odbor
ZZB NOV Slovenije

Republiški odbor
ZRVS Slovenije

Uredništvo in uprava
»TV 15«

pravno gospodovalni zatiralci niso niti priznavali, da je zgodovinski, češ da Slovenci nimamo zgodovine.

Letos pa prav Slovenci z največjo upravičenostjo in s ponosom obhajamo velike jubileje, s kakršnimi se ne mo- rejo ponasati niti mnogi veliki, »zgo- dovinski« narodi — stoletnice kmečkih uporov. Izraz »slovenski kmečki upor« pomeni mnogo več, kot lahko pove sama beseda »upor«. Naš kmet se je namreč upiral dolga stoletja; ni se

Skupaj z Zvezo komunistov

VIII. SEJA ZVEZNEGA ODBORA ZZB NOVJ

V Beogradu je bila včeraj 25. aprila os- ma seja zveznega odbora ZZB NOV Jugo- slavije. Na njej so obravnavali aktivnost organizacij in članstva ZZB NOV pri iz- vanjaju pisma predsednika ZKJ Tita in iz- vršnega biroja predsedstva ZKJ. Na dne- viem redu je bila tudi informacija o polo- žaju udeležencev NOB na vasi.

Iz obsežnega in izčrpnega gradiva, ki so ga člani zveznega odbora sprejeli že pred sejo in ki se nanaša na aktivnost ZZB NOV pri izvajanju pisma tovariša Tita in izvršnega biroja predsedstva ZKJ, posne- mamo, da je predsedstvo zveznega odbora že 21. oktobra 1972 razpravljalo o tej zade- vi in sklenilo to aktivnost stalno spodbu- jati, da ne bi zaostajala. Toda borci naj pri izvajanju naloga iz pisma sodelujejo v okvi- ru drugih družbeno-političnih organizacij, predvsem pa v ZKJ in SZDL.

V oceni položaja, ki je nastal v orga- nizaciji borcev po izidu pisma, je v poro- čilu rečeno, da se zaradi nakopičenega ne- zadovoljstva z obstoječim stanjem bile že

prej razprave v organizaciji borcev zelo ostre. Kritizirali so družbene deformacije in odločno zahtevali hitrejšo in učinkovi- tejšo odstranitev le-tah. Toda po 21. seji in po pismu je prišlo do skupne aktivno- sti z Zvezo komunistov, kar je ustvarilo skladnejše in učinkovitejše delo na tem po- dročju. In prav o tem delu in njegovih us- pehih, ki so v poročilu navedeni in obde- lani zelo podrobno, so se na seji temeljito pogovorili.

Zelo izčrpna je bila tudi razprava o po- ložaju udeležencev NOV na vasi. Obravna- vali so poročilo komisije za socialno-eko- nomska vprašanja zveznega odbora ZZB NOV in poročilo pokrajinskega zavoda za socialno raziskovanje v Novem Sadu, ki obe temeljito prikazujeta položaj kmetov — udeležencev NOV.

Na seji so sklepali tudi o predlogu, naj bi 7. kongres ZZB NOV Jugoslavije presta- vil na drugo polovico leta 1974.

O sklepih seje bomo poročali prihod- njič.

besede in dejanja

DOBER ZGLED

Industrija Sava Kranj potrebuje za svo- je redno poslovanje mesečno 30 milijo- nov dinarjev obratnih sredstev. Kar še stino te vsote si zagotavlja s pomočjo prihrankov svojih delavcev, ki prejemajo osebni dohodek na hranilne knjižice (skupaj imajo že blizu 5 milijonov di- narjev) in s pomočjo njihovega 10-od- stotnega posejila od osebnih dohodkov. DELAVSKA ENOTNOST — 21. IV. 1973

TO POTRjuje IN DOKAZUJE...

Delovni ljudje dobro vedo, da se je pri nas po teh zgodovinskih mejnikih marsikaj naredilo, kar je pripomoglo.

da ljudje bolj in bolj verujejo v ZK. Lahko bi celo rekli, da ljudje že dolgo niso tako verjeli v komunizem, kot ji verjamejo danes. To pa očitno dokazu- je, da komunisti in partija z vsakim dnem potrjujejo in dokazujejo, da so vodilna sila v naši družbi. Partija bo to še naprej dokazovala in sicer z akcija- mi in nenehnim delovanjem.

Iz govora Franca Setinca na seji občinske konference ZKJ Jesenice

GRE JIM ZA ENOTNO STALIŠČE

Sodeč po obvestilu republiškega se- kretariata za finance, ni še nobena re- publika sprejela posebnega zakona o ugo- tavljanju izvora imovine. Sprejela ga je

le skupščina Vojvodine. Toda tega pred- pisa, ki je v marsikem zelo radikalen, še ne uporabljajo. V pokrajini namreč me- nijo, da je treba v tej kočljivi zadevi najprej doseči enotna stališča vseh re- publik.

POLITIKA EKSPRES — 21. IV. 1973

BLAGO

Na sestanku komisije za življenjske in delovne razmere pri svetu Zveze sindika- tov Jugoslavije je bilo slišati: »Tekstilci menijo, da njihovega položaja ne more spreminiti niti zvišanje cen... Kajti v porabi tekstila smo med zadnjimi na svetu.« Na katerem mestu bi šele bili, če bi se blago zares podražilo?

TOVARIS — 23. IV. 1973

● Na seji sekretariata CK ZKS so poudarili, da je zdaj poglavito dognati, kaj smo dosegli pri izvajanju pisma in 29. seje CK ZKS. Se zlasti je treba ugotoviti, kje bežijo pred razčiščenjem. Sekretariat CK ZKS je tudi povzel nauke, ki jih daje nedavna stavka velenjskih rudarjev. Izkazalo se je, da ne gre podcenjevati konfliktnih situacij in da se odsotnost živega stika z delavci kaj rada maščuje.

● Gospodarski zbor slovenske skupščine je na svoji seji obravnaval in sprejel poročilo delovne skupine IS o akciji za odpravljanje vzrokov nelikvidnosti in nepokrite porabe. Ta akcija je naša trajna naloga, njeno težišče pa v samih organizacijah združenega dela. O rezultatih akcije naj IS ponovno poroča zboru še pred skupščinskiimi počitnicami. Zbor je po krajši razpravi sprejel tudi osnutek zakona o osebnem delu z zasebnimi sredstvi v gospodarskih dejavnostih.

● V Ljubljani je bila redna seja sveta SR Slovenije za narodno obrambo. Razpravljali so o organizaciji in ravnanju IS in republiških upravnih organov v primeru mobilizacije in vojnega stanja ter o pripravi vseh gospodarskih in družbenih dejavnosti za delo v vojnih razmerah. Da bi se te priprave izvajale načrtno in po enotnem sistemu ter v skladu s temelji iz smernic predsedstva za obrambo SFRJ pred napadom, je svet sprejel sklepe, s katerimi se ureja to področje.

● Zahodnonemški kancler Willy Brandt je končal uradni del svojega obiska v Jugoslaviji, kjer je bil gost predsednika Tita. Obisk se je končal s tiskovno konferenco, med katero je Brandt poudaril pomembno vlogo politike neuvrščenosti za utrditev mira v Evropi.

● Podpredsednik ZIS in zvezni sekretar za zunanje zadeve Miloš Minić je iz Pulja s posebnim letalom odpotoval v Alžir, kjer bo predsedniku sveta revolucije in vlade demokratične in ljudske republike Alžirije Huariju Bumedienu izročil poslanico predsednika SFRJ Tita. Med bivanjem v Alžiriji bo Minić govoril tudi o pripravi na četrto konferenco neuvrščenih držav.

● ZDA so začasno prekinile odstranjevanje min iz severnovietnamskih teritorialnih voda. Hanojsko zunanje ministrstvo je v protestni noti ostro obsodilo to grobo kršitev določil pariškega mirovnega sporazuma in dodatnih protokolov ter poudarilo, da se ZDA ne bodo odpovedati vojaškemu posegu v Indokini in skušajo vsiliti Južnemu Vietnamu, Kambodži in Laosu svoj neokolonializem. Pentagon je potrdil, da so prenehali odstranjevati mine iz severnovietnamskega pasu. Njihov predstavnik je izjavil, da so odstranjevanje min opustili, ker Severni Vietnam kaže ni spoštoval sporazuma.

● V Daki so uradno objavili, da bodo prihodnji mesec postavili pred sodišče 195 pakistanskih ujetnikov, obtoženih, da so zagrešili vojne zločine. V tem sporočilu je rečeno, da bo sodišče, ki bo sodilo obtoženim Pakistancem, imelo status vrhovnega sodišča. Na procesu bodo obtožencem dovolili, da si bodo izbrali zagovornike, ki bodo lahko tudi Pakistanci.

● Kanadski zunanji minister Mitchell Sharp je izjavil, da so pariški mirovni sporazum prekršili tako Američani kakor tudi Severni Vietnamci. Vendar po njegovem te kršitve sporazuma ne sodijo v pravno pristojnost mednarodne nadzorne komisije, katere članica je Kanada. Zato Kanada ne bo sprožila pobude, da bi sklicali še eno mednarodno konferenco o Vietnamu. To je kanadski minister povedal v zvezi s protestno noto DR Vietnam in memorandumu začasne revolucionarne vlade Južnega Vietnam, ki obtožujeta ZDA in saigonski režim zaradi kršenja mirovnega sporazuma.

● V Beogradu je bila seja predsedstva ZKJ, ki je bila posvečena pripravi na četrto konferenco, ki bo 10. in 11. maja v Beogradu. V predlogu poročila je bila med drugim dana ocena položaja, ki je nastal z akcijo ZKJ po 21. seji predsedstva.

● Predsednik romunskega državnega sveta Ceausescu je v omeni sedanjege sveta jugoslovansko-romunskih odnosov izjavil, da so perspektive za širšo dolgoročno sodelovanje obeh držav na bilateralnem področju in na tretjih trgih. Poudaril je potrebo po širši industrijski kooperaciji med Jugoslavijo in Romunijo ter še posebno na znanstveno-tehničnem področju, ki naj bi zagotovila izdelavo artiklov na svetovno tehnični ravni.

● V Bruslju so bila pogajanja med delegacijama EGS in Jugoslavije o sklenitvi petletnega nepreferencialnega trgovskega sporazuma. Ta sporazum bi zajemal sedanjega, ki poteče 30. aprila. Novi sporazum naj bi zagotavljal ugodnejše pogoje za dolgoročno in stalnovitnejšo prodajo jugoslovanskih kmetijskih pridelkov na trgu EGS. Poleg trgovine naj bi novi sporazum zaobsegel še serce področje gospodarskega sodelovanja zlasti v industrijski proizvodnji.

● Predsednik nizozemske vlade Bernard Bishevel in podpredsednik ZIS Anton Vratuša sta se pogovarjala o nizozemsko-jugoslovanskih odnosih in sodelovanju v mednarodnih organizacijah. Zlasti sta se zadržala na gospodarskem sodelovanju in industrijski kooperaciji podjetij obeh držav. Nizozemski premier je pokazal veliko zanimanje za skupno vlaganje kapitala v nizozemskih in jugoslovanskih podjetjih v Jugoslaviji.

● V dveh tovarnah »Renaulta«, francoskega avtomobilskega velikan, so nehali delati, ker je direkcija poslala kakih 30.000 delavcem na pristilni dopust. Sindikati zahtevajo, naj bi delavcem zagotovili, da bodo vsem, ki so brez dela zaradi »tehnične prekinitev«, izplačali polne plače za ves čas prisilnega dopusta, toda direkcija s sindikati noče imeti nobenih stikov. Podobne razmere so tudi v Peugeotu, po velikosti drugi tovarni avtomobilov v Franciji, toda tu se direkcija ne ozira na zahteve sindikatov in noče niti sprejemati njihovih predstavnikov.

● Grški fašistični polkovniki so praznovali obletnico državnega udara leta 1967. Priredili so veliko manifestacijo, na kateri je vladni predsednik Papadopoulos poudaril, da ne namerava izpustiti vajeti države iz rok. Baje nameravajo obklicati republiko. Obletnica pa je potekala v napetem vzdušju, saj je prišlo do štirih bombnih atentatov, kjer pa ni bilo človeških žrtev.

● V Kidričevem je bila osrednja slovenska svečanost ob 20. letnici smrti revolucionarja, borca, politika in državnika, narodnega heroja Borisa Kidriča in ob 20. obletnici poimenovanja naselja in tovarne. Na slavnostni seji občinske skupščine in družbenopolitičnih organizacij Ptuj ter krajevne skupnosti pa so spregovorili o pomenu 27. aprila in o liku velikega revolucionarja. Odprli so tudi spomenik Borisu Kidriču, delo mladega ptujskega kiparja Viktorja Gojkovića.

● V Beogradu je bil prvi zbor federacije, na katerem je imel predsednik republike in predsednik zveze komunistov Jugoslavije Josip Broz Tito ekspozice o notranji in zunanji politiki Jugoslavije ter o ustavni reformi.

Odmev Titovih besed

Ta ponedeljek je bil v Beogradu, po dogovoru med zvezno skupščino in predsednikom socialistične zveze Jugoslavije, velik politični shod, imenovan zbor federacije. Na njem je o jugoslovanski notranji in zunanji politiki spregovoril predsednik Tito in že takoj zbudil v svetu s svojimi besedami velik odmev.

Gre za stalno jugoslovansko stvarnost, ki jo je predsednik Tito znova jasno opredelil: kljub vsem obrekovanjem v zahodnem tisku je Jugoslavija še vedno to, kar je bila. Nobenega spreminjanja naše smeri ni bilo, nobenega obračanja v to ali ono stran sveta, nobenega popuščanja pred tem ali onim tlakom. Jugoslavija je bila in ostaja — navznoter svobodna samoupravna socialistična skupnost, navzven pa neodvisna, neuvrščena država, ki se bori za pravičnejši, enakopravnejši in mirnejši svet.

Nove ustavne spremembe so to našo notranjo in zunanjo politično usmeritev samo še čvrsteje začrtale, ji dale trdnjšo obliko, jo približale realnim zahtevam časa. V bistvu pa se naš razvoj ni in ne more spremeniti, saj je logična posledica naše borbene, svobodoljubne preteklosti.

To Titovo poudarjanje naše nespremenjene politične usmeritve so že takoj prenesle vse svetovne agencije, svoje ugledno mesto pa je našlo v vseh mednarodnih sredstvih obveščanja.

Na prvi pogled se zdi, kot da pri tem ni kaj novega, da gre za ponavljanje starih stališč. Toda v resnici gre za novo kvaliteto, ki določa novi čas svetovne politike. Prav zato so v tem letu priprav na evropsko konferenco o varnosti in sodelovanju (pri čemer je Jugoslavija igrala zelo pomembno vlogo) in pa na četrto konferenco voditeljev neuvrščenih držav v Alžiru (za kar si Jugoslavija še posebno prizadeva) imele Titove besede v svetu tolikšen odjek.

Rešujejo, kar se rešiti (ne) da

Na vztrajno pritiskanje Washingtona, ki je bil čedalje bolj v skrbah, kaj bo z negotovo usodo njegovega kamboškega varovanca generala Lon Nola, videnjenega v vsak dan tesnejši obroč osvobodilnih sil, so naposled v Phnom Penhu popustili. Lon Nol, ki ga je malo pred tem zapustil njegov brat Lon Non, »močna roka režima«, kot so mu rekli, je privolil v ustanovitev »izvršnega odbora Kambodžke«, v katerem bi bili poleg njega še trije politiki, ki so leta 1970 sicer sodelovali pri strmoglavljenju princa Sihanuka, pa so se pozneje iz političnega življenja umaknili.

To so Sirik Matak, ki je državni udar pripravil, bivši predsednik parlamenta In Tam ter bivši »predsednik republike« Čeng Heng.

Vsi trije veljajo za Američanom zveste politike in naj bi skupaj z Lon Nolum vzeli v svoje roke vodstvo vlade, ki je odstopila pred desetimi dnevi. Kajpada gre pri tem za zadnji obupan poziv Lon Nola, da bi združil pod svo-

Svojsko podkrepitev jim daje istočasna jugoslovanska diplomatska dejavnost, usmerjena široko v svet. Ravno v ponedeljek se je iz daljnega Čila vrnil član sveta federacije Jure Bilic, na daljšo azijsko turnejo se podaja naša parlamentarna delegacija, v Alžiru se je mudil naš zunanji minister, v Beogradu pa prišel tunizijski zunanji minister Masumudi.

Malo pred tem je končal uradni del svojega obiska v Jugoslaviji zahodnonemški kancler Willy Brandt, ki se je izčrpno pogovarjal s predsednikom zveznega izvršnega sveta Džemalom Bijićem. V ospredju teh pogovorov je bila prihodnja evropska konferenca in pa razmere na vnetljivem Bliznjem vzhodu, ki precej prizadevajo tudi Zahodno Nemčijo.

Tako se naša država aktivno vključuje v oba velika mednarodna dogodka tega leta, v evropsko in alžirsko konferenco. Obenem pa z občasnimi srečanji in potovanji utrjuje tudi gospodarske stike z zunanjim svetom, kar je zanjo jamstvo za še bolj neodvisen položaj v mednarodnih odnosih.

Naša notranje in zunanje politične usmeritve torej ostaja v svoji osnovi ista, vendar pa se nujno prilagaja potrebam in zahtevam časa. To je bil tudi eden izmed ciljev naših ustavnih sprememb ter odločnejše notranje politične dejavnosti v zadnjem času.

Tega v tujini, zlasti še na zahodu, marsikje niso razumeli — predvsem tam, kjer samo iščejo prilagoditve, da bi obrnili prst proti Jugoslaviji: zato, ker jim Jugoslavija, takšna kot je, navznoter in navzven samosvoja in neodvisna, predstavlja trn v peti. Ker služi za zgled tistim, ki se ne strinjajo s krivičnimi odnosi po svetu.

Preteklost nam je nenehno dajala prav. In morali so nam dati prav tudi naši najbolj zagrizeni obrekovalci.

Jim okriljem drugače sprte domače politike, ki naj bi se s pomočjo »antikomunistične koalicijske vlade«, kakršno zahtevajo Američani, postavili učinkoviteje po robu čedalje hujšemu priisku osvobodilnih sil — pripomogli pa naj bi morda tudi k razgovorom s Sihanukovo kraljevsko vlado.

Tako naj bi Lon Nol šel po poti svojega soseda v Saigonu, generala Van Thieuja, ki se je bil z izdatno ameriško finančno in vojaško pomočjo utrdil v Južnem Vietnamu in se po dolgih zagrizenih spopadih naposled je spustil v pogajanja s tamkajšnjo osvobodilno fronto.

Razmere v Kambodži so v tem pogledu precej podobne vietnamskim. Tako tu kot tam je na silo postavljen Ameriki zvest general, ki naj bi preprečil »komunistično nevarnost«. Tako enemu kot drugemu so dajale — in še dajejo — ZDA orjaško finančno pomoč, Kambodži na primer letno po 275 milijonov dolarjev. Tako enemu kot drugemu so ZDA pomagale (Kambodži pomagajo še zmeraj) z neusmiljenim bombardiranjem letelišč trdnjav. In tako tu kot tam so Američani poklicali na pomoč »svoje zaveznike«, da bi svojo agresijo skrilili za bolj demokratično (širšo mednarodno fasado): Kambodži so deloma že prišli na pomoč Saigonci, omenjajo pa tudi možnost tajske intervencije (češ da je imela Tajska, skupaj z Južnim Vietnamom, že od nekdaj skomine po delih kamboškega ozemlja). Toda razlike so vendarle med obema deželama.

Predvsem je general Lon Nol, za razliko od Thieuja, ta čas samo gospodar Kamboškega glavnega mesta, ves preostali del dežele pa je trdno v rokah Sihanukove zvestih osvobodilnih sil. In končno je že vietnamski primer dovolj izučil svetovno javnost, da naroda, ki se bori za svojo svobodo, ni moč pokoriti. Kaže, da samo Američanov ta izkušnja ni še ničesar naučila.

Morda se za dolgo vietnamsko obeta zdaj dolga kamboška vojna. Princ Sihanuk je že poudaril, da se je pripravljen boriti več let. Vendar pa je le malo verjetno, da bo Lon Nol tisti, proti kateremu se bo boril.

KOMENTATOR

VSAK TEDEN ENA...

»Veste, gospod, tale pokojninski zakon za kmete je poln lukenj!
»Nič čudnega, oča, ni zakona brez lukenj.«
»Že, že, a te luknje so take, da mnogi kmetje skozi pademo.« (Iz Pavlihe)

Bogata in spodbudna vsebina

Z II. REDNE SKUPŠČINE ZZB NOV MESTA HEROJA LJUBLJANE

Zelo slovesno se je v petek začela II. redna skupščina Zveze združenj borcev NOV mesta Ljubljane. Slovesni pečat so skupščini dajali navzoči delegati ZZB NOV iz drugih jugoslovanskih mest, predstavniki mestnih oblasti in drugih družbenopolitičnih organizacij, dvorana magistrata, okrašena z zastavami, predvsem pa izpostavljeno odlikovanje, red narodnega heroja. Kljub slovesnemu razpoloženju pa je imela skupščina izrazito delovni značaj. Že samo uvodno poročilo, ki ga je prebral Vladimir Šenk-Gaber, je bilo vsebinsko zelo bogato, dopolnila pa ga je tudi razprava. Tako se je izoblikovala cela vrsta pretehtanih stališč in mnenj, ki zaslužijo širšo pozornost, saj se vsa odlikujejo po revolucionarnem stremljenju.

Vladimir Šenk-Gaber je poglobljeno razčlenil gospodarski in politični položaj v socialistični Jugoslaviji, kjer je v zadnjem času prišlo v burnem gospodarskem razvoju do izraza mnogo skritih nasprotij družbenega razvoja. »Če pogledamo naš gospodarski in družbeni razvoj v zadnjih 25 letih,« je ugotovil Vladimir Šenk, »potem lahko govorimo o ogromnem napredku. Iz nerazvite, zaostale in kmetijske Jugoslavije je nastala država, ki z velikimi koraki hiti v razvitejšo kmetijsko-industrijsko silo. Dežela je dobila novo podobo. Buren napredek pa povzroča tudi nove revolucionarne spremembe, selitev prebivalstva z dežele v mesta in menjanje sestave prebivalstva, kar ustvarja nove odnose in nove probleme...«

Dosledno uveljavljati samoupravne odnose!

V nadaljevanju svojega poročila je Vladimir Šenk pokazal tudi na protislovja in napake ter v tej zvezi takole začetil naloge borcev in drugih naprednih ljudi: »V gospodarstvu je treba uveljaviti dosledne samoupravne odnose v smislu ustavnih določil in podpreti vsa prizadevanja in ukrepe za stabilizacijo gospodarstva. Borci se zavzemamo predvsem za moralne odnose v našem gospodarstvu. Smo socialistična družba, zato moramo socialistično misliti in delati. To pomeni misliti na vse, ne pa samo nase in na svoje podjetje. Predvsem pa je treba odločno nastopiti proti vsem pojavom korupcije in razpisništva družbene imovine ter odstraniti vse tiste, ki drugače mislijo in drugače delajo. Glede na neupravičeno bogatenje posameznikov je treba ustvariti tako učinkovit davčni sistem, ki bo onemogočil tako bogatenje. Zagotoviti je treba večjo uspešnost inšpekcijskih služb in okrepiti družbeni nadzor na vseh področjih...«

Na to področje, v boj za socialistične družbene odnose, je s precejšnjim sarkazmom posegel Stane Keber Ugotovil je, da tudi ZZB NOV še ni pokazala na tiste svoje člane, ki so neupravičeno obogateli češ da so se mnogi izmed nas spremenili, pogospodili in celo povampirili. Temu je kriva naša samoupravna nedoslednost. Poslance sicer volimo, ne kličemo pa jih na odgovornost. Na videz je vse prav in vse polno demokracije, ki pa se večkrat sprevrača ravno v svoje nasprotje. To še posebej čutijo borci. Če se kateri kje oglasi, si brž nabere funkcij »kakor

berač uši«, seveda takih funkcij, kjer je treba delati zastonj, kjer pa so funkcije plačane, tam pa ne pridejo zraven, ker si take funkcije že delijo kaste in klike.

Tudi Aco Nikolić iz Titograda, ki je skupščino pozdravil v imenu borcev drugih jugoslovanskih mest, se je zavzel za to, da morajo borci pregledati svoje vrste in ugotoviti, kdo se je revoluciji in ljudstvu izneveril. Nekateri so udeležbo v revoluciji zelo dobro spravili v denar, zdaj pa se izgovarjajo na svoje zasluge in biografijo. Ni važna biografija, važna je osebna čistost in poštenost!

Več delegatov je izrazilo mnenje, da se krivci za napake v gospodarstvu in družbenem življenju odstranijo z vplivnih delovnih mest, da je treba kršilce zakonov in moralnih norm kaznovati in da morajo povrniti nastalo škodo.

Politično delo naj se obrne k ljudstvu!

Nekateri delegati so grajali odsotnost tovarišev, ki bi se po svojem uradnem ali družbenem položaju morali udeležiti skupščine ZZB NOV mesta Ljubljane, češ da tudi sicer premalo zahajajo med ljudi in jih premalo poslušajo. Za zgled so postavili ilegalce, posebej Franca Kimovca-Ziga, ki so v najtežjih razmerah ilegalnega dela redno vzdrževali stike s terenom. Ko je odgovarjal na te pripombe, je Franc Kimovec-Ziga izrazil mnenje, da so se nekateri preveč oprijeli forumskega dela. Zavedati se moramo, da nam je potreben osveščen človek. Osveščen človek vedno ve, kaj mora narediti v ustrezni še tako zapleteni situaciji. Zato je treba z ljudmi razpravljati predvsem posamično. »Mi smo se med vojno zavedali, da človek ni nikoli do konca pridoben, zato je bilo treba biti stalno med ljudmi, jim dokazovati in jih prepričevati. Ustavljanje odborov OF in oživljanje tradicij ilegalnih političnih delavcev ima prav ta namen, da se znova aktivira vse nekdanje aktiviste in da se ustvari pristnejše stike z ljudstvom. Nad vse važna je tradicija Delavske enotnosti, ki je odločilno vplivala na odpravo koalicijskega značaja. Osvobodilne fronte...«

Vzgoji mladine sistematično skrb!

Že Vladimir Šenk je v uvodni besedi kritično ocenil področje vzgoje in izobraževanja ter mu hkrati dal ključni pomen. Po njegovem je nedopustno, da mladi rod

vzgaajo v duhu, ki ni marksističen, da mlade vzgaajo posamezniki, ki so svetovnonazorsko nasprotni naši socialistični ureditvi. »Vse preveč smo dopustili prosto pot socializmu tujim idejam prek razne dvomljive literature, filmov, raznim izsiljenim verskim poukom površno ali pa sploh nikakršno prikazovanje naše revolucije ali celo v izmalici podobli. Višje in visoke šole so za otroke delavcev in kmetov še vedno težko dosegljive. Predavanja na univerzi niso vedno zasnovana na sodobnih metodah, niso prilagojena stanju tehnologije in znanosti. Potrebujemo šole, ki nam bo zagotovila kadre, sposobne voditi in delati v duhu socializma. Šola mora biti angažirana, nevtalna šola je nesprejemljiva. Omogočiti moramo najširše možnosti nadaljnega izobraževanja, predvsem delavcev, in temu izobraževanju dati ustrezno veljavo. Pouk naj bo na vseh ravneh resnično brezplačen, vstevši brezplačne knjige. Posebno pozornost moramo posvetiti vzgojno-varstvenim ustanovam in vsem otrokom zagotoviti varstvo. Le tako bomo onemogočili vsakršne druge (izkoriščevalske in tendenciozne) oblike varstva.«

Ko je Jožica Zoroja razpravljala po tem vprašanju, je ugotovila, da smo kadrovske politike v prosveti strahotno zanemarili. Med učitelji in profesorji zato srečujemo ljudi, ki mladine ne bi smeli vzgajati, in celo take, ki so naši družbi sovražni. Prvo, kar bi bilo treba ukreniti, je, da bi osebe za vzgojiteljski poklic sistematično izbirali ter jih spremljali na vseh potih njihovega usposabljanja do končne pedagoške akademije oziroma univerze. Njihovo znanje bi bilo treba poglobiti s posebnimi urami in seminarji o narodnoosvobodilnem boju in revoluciji. Šele po taki vsestranski in konkretni vzgoji za vzgojiteljski naraščaj lahko pričakujemo primerne uspehe.

Tudi Franc Kimovec-Ziga je menil, da se neugodno stanje v prosveti lahko spremeni samo s sistematično kadrovske politiko in sistematičnim delom. Izločanje posameznih neustreznih učiteljev bi bilo brez takega sistematičnega dela jalovo, kakor je bilo jalovih vseh 45 dekretov za odstranitev iz prosvete raznih zagrizenih klerikalcev, ki jih je on podpisal takoj po osvoboditvi. Ti so namreč potem našli zaposlitev v raznih strokovnih šolah, kjer so verjetno lahko še več škodovali.

Bodimo bolj človeški z bolnimi!

Podatek, da je v Ljubljani zadnji dve leti umrla kar 746 članov ZZB NOV, je izzval več delegatov. Prvi je govoril dr. Aleksander Čeplak. Predlagal je, da bi zdravljenje borcev prevzela bolnišnica dr. Petra Držaja v Šiški, ki bi jo bilo treba usposobiti za poliklinično zdravstveno službo, namenjeno borcem, hkrati pa borcem zagotoviti hospitalno zdravljenje na vseh klinikah. Posvečati bi bilo treba možnosti rekreacijskega zdravljenja, v ta namen pa naj bi pri bolnišnici za borce deloval zdravnik specialist za rekreacijsko zdravljenje. Dostoj se predloge za tako zdravljenje dajali zdravniki splošne prakse, kar se ni izkazalo za smotno.

Delegat Jože Petrič je podprl predloge dr. Aleksandra Čeplaka. Posebej je poudaril dober odnos do borcev, ki ga ima osebe bolnišnice dr. Petra Držaja. Skrb za bolnega človeka v tej bolnišnici je zares velika in zgledna. Poudaril je tudi potrebo po rekreacijskem zdravljenju, ki naj se obnovi v večjem obsegu za borce sploh in ne samo za vojaške vojne invalide. V ta namen bi ustanovili posebno enotno komisijo za rekreacijsko zdravljenje, ki naj bi jo sestavljali predsedniki komisij za socialna in zdravstvena vprašanja borcev in invalidov iz vseh petih občin, socialni delavec in zdravnik-specialist za rekreacijsko zdravljenje.

Jože Gabrovšek je grajal nekatere zdravstvene delavce in zdravstvene ustanove, češ da odklanjajo sprejem na smrt bolnih ali pa na smrt bolne pošiljajo domov, Viniko Mihelič pa je povedal za primer, ko je moral narodni heroj 6 dni ležati na hodniku v bolnišnici in ga ni v tem času nihče pregledal. Vprašal je, kako ravnaajo šele z navadnimi ljudmi, če že tako ravnaajo s heroji! Ko je to komentiral, je Franc Kimovec-Ziga dejal, da se uspešnost in pravičnost kakke družbe meri s tem, kakšen odnos ima do otrok, do starih ljudi in do bolnikov. Če na tem področju ni naredila izpita, potem je padla na vsej fronti. Odnos zdravstvenega osebja mora biti drugačen, bolj human do vseh bolnih in zdravja potrebnih ljudi in ne le do borcev.

Delegati so tudi ugotovili, da borci in aktivisti vselej ne umirajo zaradi starosti ali neozdravljivih bolezni, ampak ima njihova prezgodnja smrt pogosto vzrok v zdravniško zanemarjeni bolezni. Nedvomno so zdravstvena vprašanja borcev zavzela tak obseg, da bi bilo verjetno edino prav, če bi jih uredili enotno za vso republiko. V tej zvezi se je Danilo Jurca zavzel za gradnjo

pokritega bazena s toplo morsko vodo v Strunjanu. S tem, da bo družba omogočila to gradnjo, bo le vrnila borcem in invalidom del njihovega minulega dela, ki ni bilo majhno, saj vse, kar danes imamo, izhaja iz revolucije in osvobodilnega boja.

Ne delati novih političnih problemov!

Več delegatov je ostro nastopilo proti 23. členu zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Ta člen je prizadel zlasti oficirje JLA in uslužbence notranjih zadev, ki so morali iti mladi v pokoj. Za te ljudi je dodatna zaposlitev predvsem psihična potreba, ker jih je treba odtegniti postopanju in brezizglednosti. Ti ljudje so se večinoma tvorno vključili v razne oblike splošnega ljudskega odpora, kjer so zelo prizadevni in skoraj nenadomestljivi. Njihova dodatna zaposlitev nikakor ne predstavlja bogatenja, saj imajo večinoma še nedorasle otroke, ki jih je treba šolati. Meja, da pokojniana in dodatna zaposlitev lahko dosegata le dvakratni povprečni osebni dohodek zaposlenih v Sloveniji, ni primerna, z odtegnitvijo pokojnine ob preloženju tega zneska pa se jemlje ustavna pravica do minulega dela, medtem ko se zoper tiste, ki imajo 4.000 pokojnine in najmanj toliko dodatnega zasluzka, ne ukrepa primerno.

Marija Leganova je ostro zavrnila takšno demagogijo in postavila vprašanje, če so tisti, ki so se nepomirljivo zavzemali za sprejetje tega člena, pomislili, katere ljudi bodo prizadeli, češ naj političnim aktivistom na terenu ne povzročajo novih političnih problemov. V podkrepitve tega mnenja pa je Janez Dremelj povedal, da bo zaslalo vse delo v krajevnih skupnostih. Zaradi tega člena bo na primer pri njih v Zasavju ostala v službi samo še čistilka, ki je na občinskem plačnem seznamu, vse drugo pa gre. Torej je treba nemudoma kaj ukreniti.

Enotna akcija mladine in borcev

Danilo Jurca je opozoril na konkretne akcije, ki naj zbude zanimanje mladih. Ena takih konkretnih akcij je ohranitev edinstvenega spomenika ilegalne Ljubljane — trase, po kateri je bila speljana bodeča žica, s katero je okupator ogradil uporno mesto. Mladi so sami spoznali, da gospodarstveniki in urbanisti nimajo pravega odnosa do tega edinstvenega spomenika. Predlagali so, da se ta trasa zasadi kot aleja spominov, kar bi oni naredili s prostovoljnimi delom. Vendar pa ta zamisel mladih ni bila sprejeta s potrebno pozornostjo, kar zavira ustvarjalnost in revolucionarnost mladih.

Pomen te zamisli mladih je poudaril tudi Franc Kimovec-Ziga, ki je izrazil zadovoljstvo, da so mladina in borci na enotnih pozicijah. Kljub izrednim dosežkom so mladi in borci kritični, ker mislijo da bi lahko dosegli še več. To pa je zelo pozitivno. Najbolj ravnodušna do družbenega razvoja je ravno srednja generacija, ki še najbolj skrbi za osebno ugodje. Prav tak, zvečine uradniški odnos do družbenih problemov pa lahko izkove nova nasprotja, zato je treba dosledno in vsestransko delovati na uresničevanju Titovega pisma in nove usmeritve Zveze komunistov, ki pomeni nadaljevanje in poglobljanje revolucije.

Druga redna skupščina ZZB NOV mesta Ljubljane je navrgla obilo dobrih misli, obilo revolucionarnih stališč. Naš list je lahko povzel le najvažnejša, formalnosti pa niso važne, četudi so potrebne.

S. F.

REPUBLIŠKO PRVENSTVO INVALIDOV V ŠAHU IN STRELJANJU

Republiško prvenstvo v streljanju in šahu je Zveza za šport in rekreacijo invalidov priredila v Semiču. Organizatorji in pobudniki tega prvenstva so bili športniki — invalidi iz Crnomlja, pokrovitelj pa tovarna Iskra v Semiču.

Tekmovalo je 75 športnikov invalidov iz Slovenije. V streljanju je sodelovalo 45 športnikov, tekmovali so ekipno in posamezno po kategorijah invalidnosti. V streljanju z zračno puško so zmagali INVALIDI STRELJI Z JESENIC. Od 600 možnih krogov so jih dosegli 511. Sledijo LJUBLJANA 500, SLOVENJ GRADAC 496, VELENJE 494, TRBOVLJE 472, NOVA GORICA 449, IDRJA 451 in CELJE 415 krogov.

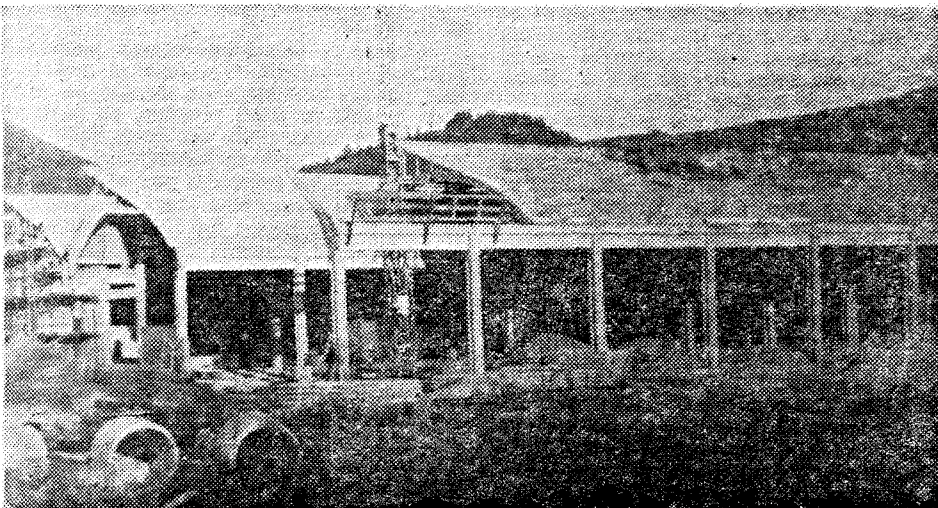
Posamezniki po kategorijah invalidnosti: A — BRNOVEK VLADKO, Ponikve, od 200 možnih krogov 154, BUČOLEN STANE, Slovenj Gradec, 150, KEBE DRAGO, Crnomelj, 148. B — BALA STANKO, Velenje, 169, SNAJDER LEOPOLD, Ljubljana, 168, PANTELIC VLADO, 158. C — JOVANOVIĆ PETER, Velenje, 163, KOGOJ LEOPOLD, Idrija, 162, VAVTAR JOŽE, Hrastrnik, 162. D — BIRMAN FRANC, Slovenj Gradec, 174, NAGLIC FRANC, Jesenice, 174, VRSJAJ STANE, Ljubljana, 171.

V šahu je tekmovalo 30 šahistov. EKIPA SAHISTOV IZ SLOVENJ GRADCA, ki je že vrsto let prvak, je zmagala tudi tokrat. Dosegli so 17,5 točke. Sledijo KOPER 16,5, JESENICE 16,5, ZVEZA GLUHIH 15,5, TRBOVLJE 15, MARIBOR 14, IZOLA 5,5, PONIKVE 5 in CRNOMELJ 2,5.

Zaključno kosilo in razglasitev rezultatov je bilo v hotelu Smuk. Predsednik Zveze za šport in rekreacijo invalidov Slovenije Lavrič je pozdravil invalide športnike in goste in nato skupno s sekretarjem Jožetom Maličem izročil najboljšim ekipam in posameznikom pokale, medalje in diplome. Prehodni pokal strelcem je izročil predsednik Strelske zveze Slovenije general Vlado Mišić. Sahistom pa ga je izročil predstavnik Sahovske zveze Slovenije Aleksander Jerič. Tekmovalce in goste je pozdravil tudi direktor Iskre Franc Košir.

VINKO BAYCON

naši delovni uspehi

Objavljamo fotografijo tovarne »Bled« v gradnji, ki jo je zgradilo podjetje LIP Bled na Rečici pri Bledu. Sedaj že poskusno obratuje. Opremljena je z najsodobnejšimi stroji, ki bodo izdelovali samo vrata. Ko bo proizvodnja stekla v celoti, bodo vsaki 5 minut izgotovljena po ena vrata, ki jih bodo zvečine prodali v tujino. Velika pridobitev za delavce pa je v tem, da je nova tovarna svetla in zračna, saj meri kar 900 kvadratnih metrov notranjih prostorov.

(Besedilo in fotografija Jože Ambrožič)

Gol in bos se je boril za življenje

Dne 13. februarja letos sem bral v »Delu« osmrtnico, da je po hudi bolezni umrl Ivan Dolar, lovec in bivši jamar iz Brega pri Kočevju. Ganiša me je ta vest. Ivan Dolar je bil namreč partizan od spomladi leta 1942, v narodnoosvobodilno gibanje pa se je vključil takoj po okupaciji naših krajev. V partizanih smo ga poznali pod imenom Široki. Zanimljivo je, da se srečala spomladi lanskega leta, ko me je obiskal v Ljubljani. Mimogrede je potožil, da se bolj slabo počuti, potem pa sva se govorila o razmerah na Kočevskem ter obujala spomine na čase med zadnjo vojno. Pripravil sem ga tudi do tega, da mi je opisal, kako je decembra meseca leta 1942 dva dni in dve noči gol in bos po snegu bežal pred Italijani. O tem so krožile razne variante, zato sem hotel zvedeti prav od njega samega, kaj je takrat doživel. Povedal mi je naslednje:

Na Štalah, v majhnem porušenem zaselku v območju roških gozdov, se je decembra 1942 začasno utaborila Canikarjeva brigada. Začelo ji je primanjkovati hrane, Široki pa je bil njen intendant. Moral je na pot, da bi priskrbel lačnim borcem kaj za pod zob. S seboj je vzel še dva partizana, eden od teh se je pisal Hiti (imena drugega se ni več mogel spomniti). Obiskali so nekatere vasi okoli Kočevja, med njimi tudi Cvišlarje, Zaljne in Kilinjo vas. Zvečer 19. decembra so se vračali proti Oneku. Začelo je deževati, vmes pa je naletaval sneg. Ko so prišli v bližino Oneka, je bila že trdna tema. Hoteli so se ustaviti pri nekem Kočevarju, ki je bil partizanom naklonjen in je bila edino njegova koča še sposobna za prebivanje. Tudi gasilski dom ni bil povsem porušen. Nenadoma so naleteli na bodečo žico, ki je povzročila preplah. Niso namreč vedeli, da so kočo in gasilski dom medtem zasedli Italijani. Na vsem lepem jih je obsvetil žaromet, takoj nato je zapel mitraljez. Na srečo ni bil nihče ranjen. Zbežali so proti Mačkovcu, potem so se usmerili navkreber, proti cerkvi sv. Ane. Zaradi varnosti so nadaljevali pot mimo požganih Laz. Čisto izčrpani in premočeni so prišli okoli polnoči v Staro Brezje. Tu se je začel drževal terenski odbor OF, ki je štel 11 članov. Sekretar tega odbora je bil bivši cesar Korelec. Vas je bila sicer porušena, toda terenci so neko podrtijo usposobili za zasilno prebivanje, na koncu vasi proti Komarni vasi pa so v ostanku obokane kleti

kuhali žganje iz sadja, ki so ga nabrali v zapuščenih kočevskih vaseh. Korelec jih je napotil v to klet, kjer so si napravili zasilna ležišča. Svetoval jim je, naj se slečejo do gola, obleko in perilo pa posušijo pri kotlu. Široki je še vprašal Korelca, ali je poskrbljeno za varnost. Ta mu je zatrdil, da je postavljena straža pri cerkvi.

Preden se je začelo daniti, jih je Korelec spet obiskal. Pogovarjali so se, kam bi skrili hrano in druge stvari. Nenadoma so zaslišali korake zunaj na poti. Korelec je pogledal skozi okence oziroma lino in zavpil: »Orka, Italijani!« — in že skočil ven. Takrat pa je začelo vseprek pokati. Iz kleti se je pognal tudi Široki, ki je imel na sebi le kratke spodnje hlačke. Skočil je med Italijane, ki so sprlo gole prikazni z dolgo brado ostrmeli (Široki je namreč nosil gosti in dolgo brado). Nihče ga ni zgrabil, nihče nanj streljal. Široki je dosegel odprtino med ruševinami sosedne hiše, zbežal za živo mejo, potem pa v smeri Mozilja navzgor proti gozdu na piramidast griček. Italijani so za njim streljali kot nori. V trebuhu ga je zabolelo, vendar je pozneje ugotovil, da ni ranjen v trebuh, samo v tilnik ga je oplazila krogla iz puške. Podili so se za njim po sledi v snegu in neprestano streljali.

Ko je bil oddaljen kakšen kilometer od vasi, se je v steni ustavil in videl, da se Italijani vračajo v vas. Zbirali so se okrog kapelice in čez pol ure je v vasi vse utihnilo. Sneg je vedno močnejše naletaval, in ker je Široki čepel skrit za grmom, ga je začelo mraziti. Odšel je še višje v hrib, da se je spet ogrel. Ko se mu je zdelo, da je ura okrog polnoči, se je splazil na rob gozda, od kod je imel razgled na Staro Brezje. Prepričan je bil, da je vas prazna. Počasi se je bližal vasi. Ko je bil že skoraj pri kleti, kjer je prenočeval, so nenadoma zadoneli strelji. Za ograjo pri cerkvi je bila italijanska zaseda. Vojaki so tekli za Širokim, on pa jo je ucvrl nazaj v gozd. Ves premražen je čakal do mraka. Sele potem si je upal splaziti se proti vasi. Italijanov res ni bilo več.

Ugotovil je, da so Italijani zažgali in uničili prebivališče terencev in klet, kjer se je kuhalo žganje. Semkaj so metali ročne bombe in zato so bile vse stene okrvavljene. Iz previdnosti se je napotil spet proti gozdu in na vrh hriba. Snežilo je čedalje

bolj. Ves zbit je prišel do cerkve sv. Petra. Šel je v cerkev, pa tudi tam je bilo zelo mrzlo. Zveplenk ni imel, da bi si zakuril ogenj. Vso noč je hodil po cerkvi gor in dol, da ne bi zmrznil. Ko je omagal, se je stisnil v kot, toda že po nekaj minutah ga je mraz spet spravil na noge. Zjutraj se je odločil za smer proti Knježji Lipi. Ker je še vedno snežilo, se je po večurni hoji vrnil nazaj v cerkev. Tekal je sem in tja, mahal z rokami in skakal, da se je do smrti utrudil. Premagoval ga je spanec, vendar na spanje ni mogel misliti, ker bi bil sicer zmrznil. Opazil je, da so mu začele otekati noge. Rad bi se v obupu ubil, pa se ni imel s čim. Revolver in vso opremo je pustil v kleti, Italijani pa so vse uničili ali pa odnesli. Noč je bila grozna...

Proti jutru tretjega dne je nehale snežiti, začelo pa je zmrzovati. Sklenil je oditi v dolino, pa naj se zgodi karkoli. Ko je taval po gozdu že več ur, je opazil nendoma svežo gaz. Natančno si je ogledal odise obuvala v snegu in se prepričal, da niso od vojaških čevljev. Torej ni v bližini Italijanov. Gaz ga je pripeljala do neke luže, kamor je nekdo šel po vodo. Vrnil se je nazaj po stezi in od daleč zagledal barako. Ni imel toliko moči, da bi zaklical. Kmalu je stopila na prag starejša žena, ki se ga je v prvem hipu upravičeno ustrašila. Poklicala je v barako in prišla sta ven še dva starejša moška. Vsi trije so se počasi približevali. Tedaj je prepoznal Kordiševa in Mozilja, ki so bili zbežali pred Italijani in si napravili zasilno kolibo.

Ko je Široki stopil v kolibo, je že od daleč začutil ogenj. Kordiševa mati je pametno svetovala: »Tovariš, ne k ognju!«. Stisnil se je v kot, ne da bi se s čim ogmnil. Opazil je, da mu je začela koža pokati. To

je videla tudi Kordiševa. Pomignila je možu, da sta ga prišla pod pazduho in odpeljala ven na sneg, ga narahlo položila dol in ribala s snegom. Čez nekaj časa je kri začela prihajati pod kožo, tako da sta ga lahko odpeljala nazaj v kolibo, kjer je legel na pograd.

Kordiševi so zelo skrbeli za Širokega, vendar ni mogel jesti, ker mu je grlo hudo oteklo. Na srečo so imeli pri sebi kravo, ki so jo bili rešili pred Italijani. Po malem so ga pitali z mlekom. Sčasoma si je opomogel in po nekaj desetih dneh je zopet prišel k sebi. Kordiševi so mu dali nekaj starih čunjev, da se je za silo oblekel. Pogovarjali so mu, naj še ostane, toda videl je, da se še sami nimajo s čim preživljati. Zato se je odločil, da gre na pot in poišče svojo brigado. Blizu Starega Brezja je našel v gozdu na majhnem kozolčku obešene koruzne storže. Vedel je, da jih je skrnil pred Italijani Korelec. Zružil je več storžev, dal koruzna zrna v nekakšno malho in se z njimi hranil še nekaj dni, dokler ni dobil zveze s partizani.

Pozneje je Široki zvedel, da so Italijani v Starem Brezju pobili vseh enajst terencev in oba njegova spremljevalca. Kako je sam ostal živ, si ni bil docela na jasnem. Verjetno ga je rešila dolga brada, ki se nikakor ni skladala in podala golemu telesu. In da tudi v tisti decembrski zimi brez obleke in brez hrane ni zmrznil, je bilo treba pripisati njegovi fizični kondiciji in močni volji. Verjetno pa ta dogodivščina ni ostala brez posledic za njegovo poznejše zdravstveno stanje. Zadnja leta je začel bolehati in si ni več opomogel. Letos 9. maja bi bil Široki star 73 let...

HENRIK KUZNİK

Kako so šlandrovci prišli v Novo mesto

Letos mineva trideset let, odkar je bila ustanovljena VI. slovenska narodnoosvobodilna udarna brigada Slavka Šlandra. Junška dejanja te brigade so nam še zmeraj v živem spominu kot prepričljiv dokaz izredne hrabrosti in požrtvovalnosti njenih borcev. Spomnimo se ob tej priložnosti nekaterih večjih uspehov te brigade!

Področje na Štajerskem, ki so ga zasedali Nemci, je zahtevalo posebno partizansko taktiko. Enote so sprva morale biti manjše in gibčne, da so mogle točiti po sovražniku hitro prav tam, kjer jih je najmanj pričakoval. Zaradi te taktike sovražnik ni mogel nikoli oceniti natančneje številčne moči partizanskih enot.

Sovražnik je nenehno nadziral področje IV. operativne cone. Njegove dobro izurjene enote so stalno zasledovale partizane. Ti pa so vztrajno napadali zdaj tu zdaj tam ter se niso spuščali v dolgotrajnejše boje z mnogo močnejšim sovražnikom. Partizanske enote, razmeščene od Moravske doline po Savinjski, Šaleški in Mislinjski dolini, dalje na Koroškem in Pohorju ter tja do Kozjanskega, so lahko vzdržale pritisk sovražnika. Njihov način boja pa je zahteval od borcev veliko požrtvovalnosti, iznajdljivosti, vzdržljivosti, predvsem pa borbenega duha. Med tem bojem so si borci nabirali dragocene izkušnje, da so lahko nastale večje regularne partizanske enote. Na širšem jugoslovanskem ozemlju je NOV dotlej razbila že pet sovražnikovih ofenziv in iz vsake ofenzive izšla močnejša.

Tako je bilo tudi na Štajerskem. Napočil je čas za ustanovitev večje enote. V ta namen so se 6. avgusta 1943 na pobočju Šipka zbrali savinjski, zasavski in kamniški bataljon. Bil je lep, sončen dan. Med borci je vladalo slovesno razpoloženje. Zvrstili so se v polkrog. Pred nje je stopil priljubljeni »stari« komandant Simon. Sporočil jim je ukaz glavnega štaba NOV in POS o ustanovitvi Šlandrove brigade. Borci so ustanovitev pozdravili z vriskanjem in navdušenimi vzkliki. Šlandrova brigada je bila prva regularna partizanska enota na zasečenem štajerskem področju. Vsi njeni poveljniki so bili že preskušeni, »stari« partizani, saj so vodili svoje enote že leta 1942.

Borcem je spregovoril njihov mladi in hrabri, bistri komandant Simon. Povedal je, da bo brigada po potrebi delovala tudi onstran Save, ne le na Štajerskem.

Kmalu po ustanovitvi je slovenski glavni štab sklenil, da mora brigada preiti čez Savo in se pridružiti XV. diviziji. Brigada je tedaj štela približno 350 prekaljenih borcev in prav toliko novincev. Pohod na Dolenjsko pa ni bil lahka naloga. Premagati je bilo treba hude ovire: prehod čez železnico Ljubljana—Zidani most, prekoračiti Savo, dve cesti na obeh savskih bregovih in nemško-italijansko okupacijsko mejo, zavarovano z bodečo žico in minami. Štab se je tega dobro zavedel. Zato se je resno lotil priprave. Po končanih pripravah 17. avgusta 1943 se je brigada zbrala na Sv. gori, da bi ponoči na 18. avgust prestopila Savo. Pohod pa nam je sovražnik preprečil. Čez dan smo opazili nekaj nemških patrolj. Naša obveščevalna služba je ugotovila, da so Nemci močno za-

sedli oba savska bregova in vse pomembnejše dohode do reke od Zagorja do Senožeti. Toda ne le to! Sovražnik nas je celo obkolil z enotami v Murovici, Moravski dolini, Kamniku, Crnem grabnu in Tuhinjski dolini. Zasedel je celotno področje, kjer bi naj brigada prešla na Dolenjsko. V brigadi je bilo skoraj štiristo novincev in mnogi med njimi niso še imeli orožja. Zato se je štab odločil, da bo treba sovražnikov obroč prebiti okrog Svete gore. Za preboj je odredil zasavski bataljon. Predhodnica tega bataljona je bila Gagovičeva četa, v kateri sem se bojeval tudi jaz.

Ko je naša četa prispela do zaselka Viderga, je naletela na močno sovražnikovo zasedo. Po enournem boju se je morala glavnina bataljona umakniti na pobočje Svete gore. Naš boj pa je omogočil komandantu brigade, da je po preboju največje sovražnikove zasede neopazno odvedel iz obkrožitve vse novince, savinjski bataljon in dela kamniškega ter zasavskega bataljona. Glavnina zasavskega bataljona, ki je še ostala na Sveti gori, se je šele po celodnevem boju prebila iz obroča proti Rovišam.

Savinjski in kamniški bataljon sta dobila nalogo, da se prebijeta na hribe nad Crnim grabnom. Kamniškemu bataljonu se je to posrečilo. Savinjski bataljon pa je imel hud boj pri Murovici in Ciclju, kar je terjalo velike izgube. Med manevrskimi premiki je bila pretrgana zveza med bataljonom, tako da sta nastali dve enoti, ki se je vsaka zase skušala prebiti. Med temi boji se je delu savinjskega bataljona pod vodstvom komandirja čete Lojka in namestnika komandanta XV. divizije Maroka posrečilo prebiti na Dolenjsko. Marok je spretno izkoristil vrzel med nemškimi enotami in z borci ponoči prebredel Savo.

Tako se je večini Šlandrovcev posrečilo prebiti iz obkrožitve. Sovražnik ni tudi tokrat dosegel pričakovanega uspeha. Še več! Štab brigade je dobil poročilo, da bi bilo razmeroma lahko preiti čez Savo. Tako sta politkomisar brigade in načelnik brigadnega štaba 25. avgusta pripravila prehod čez Savo približno 260 borcev zasavskega bataljona in skupine iz savinjskega bataljona. Savo smo prebredli brez posebnih težav — med nevihto. Tisto noč je bilo kot iz škafe, vmes pa grmelo in se bliskalo, da je neurje pregnalo patrolje celo ob nemško-italijanski meji.

Dolg je bil pohod od taborišča na Dobravi na Štajerskem do Primskovega na Dolenjskem. Ko smo se bližali vasi, je zarja že zlatila okoliške hribe. Bili smo hudo utrujeni in čisto premočeni. Na tem pohodu ni bilo počitka, celo ustavljanje je bilo prepovedano. Pesek, ki sem ga zajel v čevlje v Savi, me je do krvi ožulil na dolgi poti do samega Primskovega...

Potem pa se je brigada po nekajdnevem počitku preosnovala ter se vključila v XV. divizijo. Prve dni septembra se nam je pridružil še kamniški bataljon, ki sta ga čez Savo privedla komandant brigade Simon in pomočnik politkomisarja Mišl.

Tiste dni je k meni pristopil komandir čete Gagovič: »Desetar, odločili smo se, da

fotografija z vprašajem

Po objavi fotografije partizanskega mlina v 14. številki TV—15 z dne 5. aprila 1973 se nam je javil Rudi Dim iz Gradaca 11 v Beli krajini, ki je v pojasnilo napisal: »Mlin stoji v Gradacu ob mostu čez Lahinjo. Prejšnji kamniti most je bil po kapitulaciji Italije, porušen, partizanske inženirjske enote pa so poleti 1944 napravile novega, lesenega. Ta most so Nemci 30. januarja 1945 ob bombardiranju vasi porušili. Fotografija je morala biti posneta zgodaj spomladi 1945, ker se vidi, da je del mostu porušen. Ker je bila tačas v Gradacu oficirska šola VDV, je najverjetneje, da je fotografiral kdo iz te šole. To bi se dalo sklepati tudi po uniformah, ki jih imata partizana na sliki...« Tovarišu Dimu se za pojasnilo najlepše zahvaljujemo.

Fotografija, ki jo objavljamo danes, je bila posneta pred neko žago, mizarško delavnico ali morda pri gradnji kakšne partizanske barake. Zada je napisano: »Ančik (v sredini), Davorin.« Prosimo tovariša Ančika ali koga drugega, ki ve, kje in kako je ta fotografija nastala, da nam to natančneje pojasni ter sporoči natančne osebnostne podatke za vse, ki jih vidimo na fotografiji!

Iz albuma Šlandrove brigade: politkomisar brigade Adi Jevšnik-Lvov in njegov pomočnik Matija Knap (posneto novembra 1944 na Dolenskem)

te imenujemo za političnega delegata vo da...

Brigada je kmalu dobila novo nalogo. Zasedli smo položaje na Trški gori in okrog Nove gore. Tam smo na več sestankih obravnavali politična in vojaška vprašanja. Dobili smo veliko podatkov o terenu. Seznanili

so nas s Italijansko taktiko, s napadanjem s topovi, ki je šlandrovci še nismo bili vajeni. Kmalu smo doživeli takšno topovsko obstreljevanje na položajih na Trški in Novi gori ter v Lazah.

Brigada je dobila nalogo, naj zasede položaje okrog Trebnjega in napade železniško postajo v Mirni peči skupaj z Gubčevo brigado. Italijani so nas obstreljevali s topovi iz Kamenice. Postajo smo zavzeli in jo razdejali. Progo smo uničevali tudi dalje proti Trebnjemu.

Dne 8. septembra pa je prihitel v brigado kurir z novico, da je Italija kapitulirala. Med borci je zavladalo prešerno veselje. Komandir naše čete Karlo Krautberger-Gagovič je dobil nalogo, da izbere okrog dvajset najboljših borcev šlandrovcev za spremstvo Eda Mihevc-Doreta, ki je vodil pogajanja z Italijani v Novem mestu. Gagovič je izbral tudi mene. Ko smo prispeli pred novomeški blok, je smel vstopiti v mesto le Mihevc. Vendar je Gagovič kmalu dosegel pri Italijanih, da so tudi našo četo spustili v mesto. Meščani so nas sprejeli s cvetjem, s vzklikanjem in s partizanskimi pesmimi. Italijanski vojaki pa so začeli razstreljevati svoje bunkerje...

Po končanih pogajanjih smo se v Mačkovicu pripravljali na slovesno vkorakanje v Novo mesto... Napočil je slovesni trenutek 10. septembra: zasavski bataljon je vkorakal v Novo mesto. Borci so strumno korakali na glavni trg in se potem tam zvrstili pred rotovžem. Italijani pa so bili videti kaj klavni. Na glavnem trgu smo priredili tudi miting - v prvem osvobojenem mestu v Sloveniji...

ADI JEVSNIK-LVOV

6. maja – proslava v Brezju

Letos bo krajevna skupnost Dobrova pri Ljubljani praznovala svoj krajevni praznik dne 6. maja v znani partizanski vasi Brezje. Na predvečer praznika bo mladina zakurila kresove po okoliških hribih, taborniki pa bodo taborili v znanem partizanskem taborišču na Ključu. Zjutraj se jim bodo priključile patrole družbeno-političnih organizacij in društev iz tega območja, nato bodo po kratki slovesnosti skupaj krenili v Brezje. Ob 10. uri bo v Brezjah vaja enot civilne zaštite in po končani vaji ob 11. uri partizansko srečanje. Po mitingu bo veselica, ki jo priredi gasilsko društvo Brezje.

Namen slavlja je, da občani, mladina in borci NOB obudijo spomine na pomembne dogodke iz naše revolucije ter sčasoma demonstrirajo svojo enotnost in pripravljenost na obrambo samouprave socialistične ureditve pred slehernim sovražnikom.

Na partizanskem mitingu bodo podeljene spomenice udeležencem borbe, narodne zaštite z Italijani v Žirovnikovem grabnu, ki jih niso sprejeli na proslavi lansko leto v Hrušovem.

Kakšno je zgodovinsko ozadje tega praznika?

Dne 7. maja 1942 so v zgodnjih jutranjih urah pričele številne italijanske enote ofenzivne operacije proti partizanom na Ključu. Po neuspelem napadu na partizansko četo v Ključu so Italijani krenili v več kolonah proti Dvoru, od koder so se pozno popoldne odpeljali proti Ljubljani. V Žirovnikovem grabnu jim je narodna zaštita postavila zasedo, ter jih v hudem in ostrem boju popolnoma razbila. Na bojišču je obležalo mnogo Italijanov in med njimi tudi komandant italijanskih enot, ki so izvršile ofenzivno akcijo proti partizanom na Ključu, polkovnik Latini. Velike izgube in smrt komandanta so popolnoma paralizirale delovanje Italijanov, ki si po tem dogodku še dolgo niso opomogli od strahu pred partizani.

V spomin na to veliko zmago partizanov nad Italijani je določila dobrovska krajevna skupnost 7. maj za svoj krajevni praznik.

Prireditelji proslave želijo, da bi se na praznovanju ponovno srečali borci in aktivisti z domačini, ki jih bodo z veseljem sprejeli ter se spomnili na vse, kar jih je z njimi povezovalo med NOB in kar jih povezuje še danes.

FRANCE SLOKAN:

STARA PRAVDA

Prvi uporniški nalet maja je bil tako silovit in hiter, da je moral presenetiti vsa gospoda. Zmagovitim upornim kmetom so se marsikje pridružili tudi drugi prebivalci, predvsem seveda podložniki.

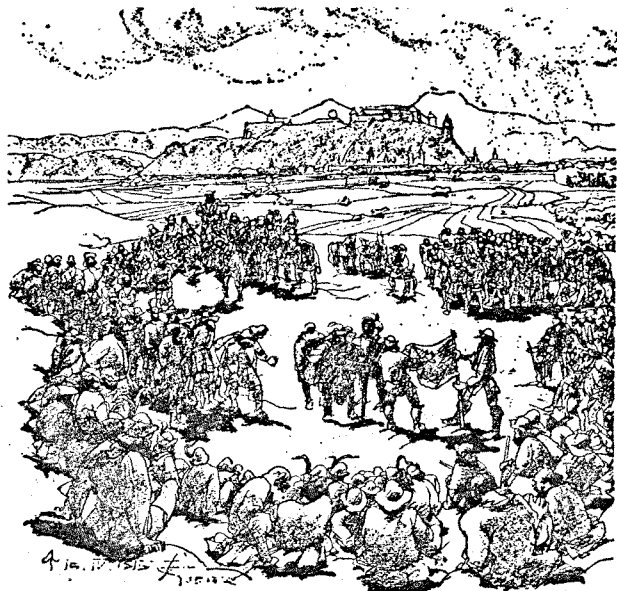
Ob koncu maja so razglasili premirje, kar se zdi zlasti presenetljivo v tem uporu. Vmes je posegel cesar s pismom; ukazal je tako plemstvu kot kmetom, naj mirujejo. Spoznal je pač, da so se dogodki razvili v nekaj takšnega, kar dandanes imenujemo državljansko vojno. Ni mogel več le zvitorepiti. Treba je bilo nekaj storiti, da bi bil volk sit, a ovca vendar na splošno cela.

Tako je cesar konec maja poslal v Ljubljano svoje komisarje. Na čelu je bil freisinski škof Filip, ki smo ga tudi že spoznali kot hinavskega in previdnega spietkarja proti podložnikom. Komisarji so imeli nalogo zaslišati kmete o njihovih pritožbah, medtem ko bi se zemljiški gospodje morali zagovarjati, tako da bi se pokazalo, ali se je kmetom res godila krivica. Deželni stanovski odbor menda ni kdo ve kako navdušeno privolil tega zasliševanja. Ni bilo treba dvomiti, da je plemstvo imelo mnogo »masla na glavi«, ni pa navadno odgovarjalo nikomur za svoje početje in se je tudi cesarju nerado – hočeš nočeš podrejalo.

Prav tedaj, ko so prišli v Ljubljano cesarjevi komisarji, je prispela tudi cesarjeva prepoved: plemiči (vojška) ne smejo napadati kmetov in da mora veljati premirje.

Toda ali je premirje res nastopilo? Zgodovinarji tega niso mogli potrditi. Nasprotno – upor se je prav tedaj razvil do zmagovitega vrhunca in uporniki nikakor v

svojem naletu niso mogli kar tako, nenadoma odnehati ter se pomiriti. Zvedeli so sicer za cesarjevo pismo, ki jih je pa utegnilo celo spodbuditi, saj je bilo dokaz, da je končno tudi cesar spoznal njihovo moč in odločnost ter jih je začel resno upoštevati. Da, premirje, ne pa kar obsodba vnaprej za »neuporščino« in »nevestobno«! Vsekakor je tedaj morala zrasti samozavest upornih kmetov, ko so spoznali združeni svojo moč ter se živo prepričali, da gospoda nikakor ni vsemogočna in da tudi kmet lahko pušča plemiško kri, nič drugačno, nikakor ne »modro«, takšno, kakršna je tudi kri slehernega brezpravnega re-veža.

Dne 15. aprila 1515 so zborovali puntarji blizu Ježice pri Ljubljani (ilustracija iz letošnjega koledarja Prešernove družbe)

Medicinci, padli v NOB

Jože Marinček-Samo

Rodil se je 22. februarja 1922 v Ljubljani. Na medicinsko fakulteto se je vpisal v Ljubljani v zimskem semestru 1940 in končal tri semestre. Z narodnoosvobodilnim gibanjem je sodeloval od vsega začetka. K partizanom je odšel 26. maja 1942. Bil je sekretar SKOJ v bataljonu. Izredno se je izkazal v bojih II. grupe odredov pri Znojilah in bil za izredno hrabrost pismeno pohvaljen. Padel je na Gabrski gori 14. julija 1942. Njegov oče je bil član Vrhovnega plenuma OF in partizan. Ob izvajanju posebne naloge je v Sostrem zašel v italijansko racijo in bil ujet. V začetku novembra 1942 je umrl na Rabu. Pri partizanih sta bila še brata Tone in Ciril ter sestra Martina, sestra Mara, žena padlega političnega komisarja Bračičeve brigade Franca Slajpaha-Akija, pa je bila aktivistka.

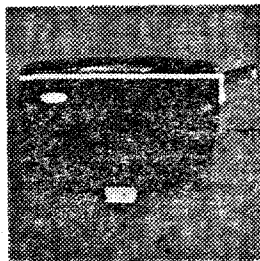
ANGORA

TOVARNA PLETENIN – LJUBLJANA

Emonska cesta 2

Telefon 21-409, 20-062

Renomirana tovarna pletenin »ANGORA« Ljubljana vam nudi bogat izbor ženskih in moških modnih oblačil najnovejših krojev in materialov za pomlad, poletje, jesen in zimo.

Plastični sanitarni kotlički FONTANA za WC (se ne rosijo – brezsumni) v beli in črni ter še treh pastelnih barvah (roza, zelena, modra) z nerjavečo plastično vložno armaturo izdeluje

V Banjolah boljše možnosti letovanja

V Banjolah so se 19. februarja letos začela dela, katerih končni namen je, da bi v tem počitniškem naselju lahko letovalo tudi več starih in bolnih borcev. Trenutno je v izgotovitvi nadzidava in dozidava kuhinje in obednice, ki bo omogočila povečanje obrednih prostorov in obedne terase ter pridobitev primernih kljubskih prostorov, sodobnega skladišča in kurilnice za centralno ogrevanje. Kar pa je najvažnejše: z nadzidavo bodo pridobili prvih 13 sob, ki bodo opremljene s kopalnicami in sanitarijami in ki bodo centralno ogrevane. Te sobe bodo namenjene pretežno starejšim in bolehnim osebam, ki jim blago istrsko podnebje v spomladanskih in jesenskih mesecih še posebno prija.

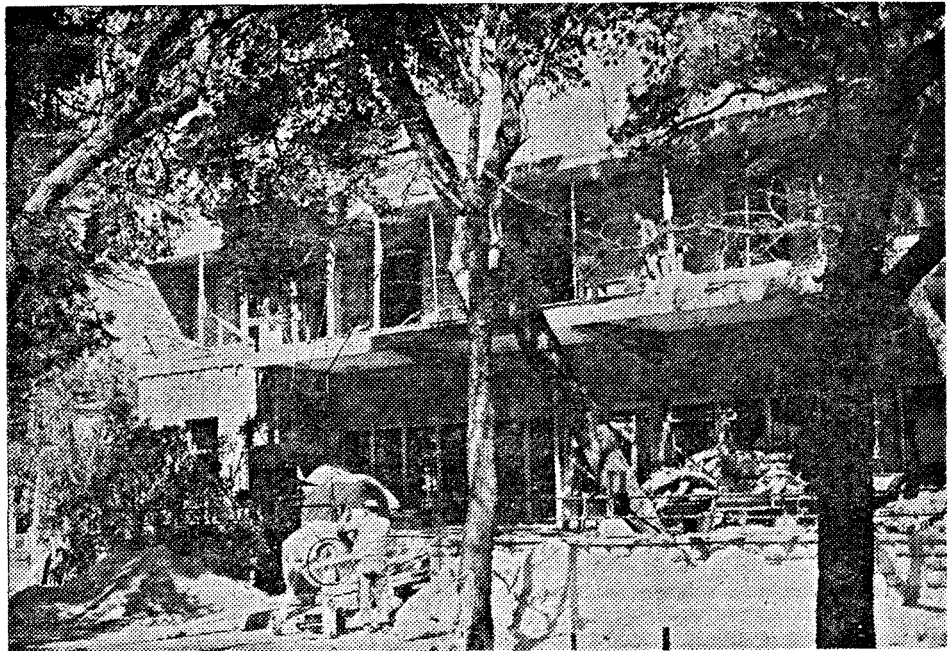
Ta, prva etapa rekonstrukcije počitniškega naselja ZZZB NOV v Banjolah bo končana do začetka sezone. Slovesna otvoritev bo 19. maja letos, prve goste pa bodo sprejeli 1. junija. Po končani počitniški sezoni letos jeseni bodo podrla kovinsko barako »Amerik« in začeli graditi zidano depandanso, kjer bodo pridobili novih 64 postelj. Tudi tu bodo sobe opremljene s sanitarijami in kopalnicami ter centralno ogrevane. Obenem bodo v dosedanjem zidanem bloku

B dogradili sanitarije. Vse to bo omogočilo več udobnosti za borce, ki vse bolj prihajajo v leta.

V teku je tudi gradnja novega pomola in razne izboljšave na obali, kar vse naj zagotovi ugodnejše počutje, v bližnji prihodnosti pa gradbena komisija predvideva tudi gradnjo pokritega bazena s toplo morsko vodo. Upajmo, da ne gre samo za dobro voljo in lepe načrte!

Koliko bodo veljala letošnja prenovitvena in razširitvena dela? Dozidava in nadzidava kuhinje in obednice bo veljala 1.350.000, gradnja depandanse pa še 3 in pol milijone dinarjev (novih). Kje bodo ta denar dobili? Večina denarja za prvo etapo rekonstrukcije je že zbrana. Prispevale ga bodo občinske skupščine 18 občin, ki so soustanoviteljice in solastnice počitniškega naselja v Banjolah. Te razpolagajo s sorazmernim številom ležišč za letovanje borcev iz svojega območja, to število pa je sorazmerno vloženim sredstvom.

Počitniška skupnost ZZZB NOV Ljubljana v Banjolah bo letos razpolagala skupaj z 299 ležišči in kakimi 40 pomožnimi ležišči, in sicer: 26 ležišč v komfortno opremljenih sobah (cena penziona 55 din), 90 ležišč v

Čelna stran dozidane in nadzidane restavracije v Banjolah, kakršna je bila v teku završnih zidarskih del 7. aprila letos.

bloku A s sanitarijami in toplo vodo, 90 ležišč v bloku B, 48 ležišč v štirih montažnih hišah (vsaka po 12 ležišč) in 45 ležišč v lesenih počitniških hišah (15 hiš po 3 ležišča). Zaradi novih dajatev se bo letos letovanje podražilo za 17 do 19 odstotkov. Najcenejši penzion bode 38 dinarjev v lesenih hišah in 50 dinarjev v bloku A, kar je seveda še vedno zelo poceni. Kuhinja je sodobno opremljena in zmora pripraviti 500 obrokov dnevno. Zaradi razširitve obednice in obedne terase bo letos postrežba hitrejša.

Lani je v Banjolah letovalo 2562 odraslih in 305 otrok, skupaj 2867 oseb. Ugotavljamo, da se letovanja v Banjolah še vedno poslužuje razmeroma majhno število borcev, saj jih je samo v Ljubljani več kot 24.000. Občinski odbori ZZZB NOV naj bi poskrbeli, da bi tu našli počitek predvsem tisti borci, ki nimajo gmotnih možnosti za letovanje drugod!

Se na nekaj velja opozoriti! Nekatere organizacije so zelo natančne, kar zadeva pri-

jave, druge pozabljajo, da je treba do 1. maja javiti in narediti razporeditev za letovanje svojih članov v prostorih, s katerimi razpolagajo. Tu je treba v prihodnje več reda. Težave povzročajo tudi nekateri posamezniki, ki se ravnaajo po vremenu in vremenskih napovedih v Ljubljani. Pozabljajo namreč, da spada južni del Istre v srednjeevropsko podnebje, ki je značilno po svoji izredni ustaljenosti in toploti, pa letovanje odpovedujejo zadnji trenutek. Da bi to preprečili, so letos uvedli predplačilo v znesku 10 dinarjev po oskrbnem dnevu za vse letovalne dni. Red in disciplina naj veljata za vse, kdor pa počitniško skupnost po nemarnem oskoduje, naj trpi tudi del povzročenih stroškov! Kajpak, to so le posamezniki. Velika večina takih nevednosti ne dela.

Bliža se čas poletnih počitnic, čas, ko si bo treba nabrati novih moči za delo in življenje žez zimo. Banjole vas bodo pričakale pripravljene, da vam nudijo vse, kar morejo... FRANCIS STRLE

Težave naših počitniških domov

Nekateri novi predpisi Socialistične republike Hrvatske so prizadeli počitniške domove borcev ob istrski obali ali pa jih še bodo. Zaradi tega se bodo morale cene penzionov povišati približno za petino, kar bo slabo vplivalo zlasti na letovanje borcev z nizkimi pokojninami, posebno če imajo več družinskih članov.

Doslej so namreč občine lahko dovoljevale, da so sezonska naselja ali podjetja obravnavala amortizacijo le za čas, ko so ta naselja ali podjetja poslovala. Sedaj so na Hrvatskem to ugodnost odpravili in izdali predpis, da se mora amortizacija obračunavati za celo leto. Za počitniško naselje ZZZB NOV Maribor »Pohorje« v Valovinah pri Pulji to pomeni, da moramo v dnevno ceno vračunati še kakšnih 180.000 dinarjev (novih) več kot doslej. Z drugimi besedami: v treh mesecih moramo zaslužiti amortizacijo za vse leto.

Tudi predpis, ki omejuje delo upokojenec, je prizadel počitniške domove borcev. Počitniška naselja so namreč le tako poslovala ceneje, če so na delo jemala upokojenec. Dobri kuharji ni dobili za nobeno plačo, ker jih preprosto ni, kar jih pa je, jih zaposlijo turistična in gostinska podjetja, ki jih plačajo za vse leto, čeprav delajo samo v sezoni. Tudi za druga delovna mesta razen za nekvalificirana se komaj najdejo osebe za sklenitev rednega delovnega razmerja ali pa jih sploh ni mogoče dobiti. Se-

daj je novi zakon zelo omejil delo upokojenec. Dajatve za dodatno delo upokojenec so v SR Hrvatski dvakrat večje od dajatev za redno zaposlene. Torej bomo tudi upokojenec težko dobili, kakaj noben ne bo maral dajati od zaslužene pokojnine samo zato, da bo lahko dodatno delal. Tako je poslovanje počitniških naselij resno ogroženo.

Se pred nedavnim so sindikati prav poročali, da se aktivirajo nekatera zaprti sindikalna počitniška naselja. Obljubljali so celo, da letovalcem v teh naseljih niti ne bo treba plačevati turistične takse, ki v Pulju stane 2,50 dinarjev dnevno, da jih bodo opustili raznih dajatev in tako omogočili cenejše poslovanje. Zal dosedanjí ukrepi (vsaj v Socialistični republiki Hrvatski) le povečujejo stroške poslovanja in onemogočajo kvalificiranem upokojenec, da vsaj v počitniški sezoni delajo brez odbitka pokojnine, niti ena občina pa doslej še ni ukinila turistične takse za takšna naselja.

Počitniška skupnost oziroma naselja so sicer naredila prošnje, da bi nekatere ukrepe za počitniške domove s posebnim socialnim namenom omilili. Dobila so odgovore, da se bo še videlo in podobno. Časa pa ni, ker nam omilitve ukrepov med sezono ali po njej nič ne pomaga. Pomagala bi nam le, če bi bila objavljena zadosti zgodaj, ne potem, ko bodo borci cene višjih penzionov že plačali ali pa se bodo zaradi takih cen letovanju odpovedali. JOZA PRETNAR

Partizanski dom na Jelovici

Partizanski dom »Vodliška planina« na Jelovici je po dolgotrajni niti spet odprt za obiskovalce. Letos stopa v novo sezono uspešnega poslovanja in bo tako kot v preteklih letih nudil prijeten in koristen oddih borcem NOV in vsem ljubiteljem prelepih planinskih predelov partizanske Jelovice. Od Radovljice je oddaljen 24 km. Pristop je možen z vsemi vozili iz Radovljice, Bohinja in Seiške doline.

Dom stoji na nadmorski višini 1.118 m sredi čudovitih smrekovih gozdov in planinskih jas. Ta planinska postojanka je izredno privlačna zlasti za tiste goste, ki si iz zdravstvenih razlogov želijo naučiti miru, čistega planinskega zraka in gozdnih sprehodov. V neposredni bližini doma je imenitna razgledna točka.

Ker je bila Jelovica med NOB zibelka gorenskega partizanstva in torišče številnih bojev in drugih pomembnih dogodkov od 1941. leta naprej, je dobesedno posejana z zgodovinskimi točkami in spominskimi obeležji. Vsa ta obeležja so dobro oskrbovana in dostopna za slehernega sprehajalca.

Dom razpolaga s 50 ležišči, restavracijo in klubsko sobo. Hrana, ki tamkaj še bolj tekne, je okusna in izdatna. Zato ne manjka nikoli tudi slučajnih izletnikov.

Redno obratovanje doma se vsako leto začne s prvim majem in se konča konec oktobra. Prostor doma so posebno primerni tudi za seštanje in seminarje.

Prijave za letovanje ali obiske sprejemajo od 15. aprila dalje na sedežu občinskega odbora ZZZB Radovljica — tel. 75-058.

Tudi cene so izredno ugodne in sodijo med najnižje v tej vrsti turistične ponudbe v Sloveniji. Oskrbni dan za člane ZZZB NOV in njihove svoje stane od 50 do 54 din — za otroke od 33 do 37 din. Za nečlane pa je celodnevni pension že od 56 do 60 din — za otroke od 36 do 43 din. Te cene veljajo za bivanje nad tri dni dalje.

V domu imajo električno razsvetlavo, radio in TV sprejemnik ter brezžični telefon (št. 75-293). JR

Nadaljevanje s 5. strani

količnik jih tudi pri tem ni omejeval zemljiški gospod in jim kratal stare pravice do uporabe »gmajne« (skupnih zemljišč) in pri urejanju skupnih zadev tedanje krajevne skupnosti. Zgodovinski vir o konjiški pogodbi namreč govori, da so kmetje prisegli skupno z »gmajno«.

Iz podatkov tega vira bi mogli sklepati, da so uporniki na Stajerskem zavzeli majhna 1515 le dva gradova, vendar je mogoče iz besedila o dogovoru med kmeti in zastopniki deželnega glavarja razbrati, da so uporniki povzročili škodo še na drugih gospodstvih, med katerimi so bila cesarska. Uporniki torej niso priznavali niti cesarskim posestvom, čeprav so gojili izredno spoštovanje do cesarja. Na cesarskih gospodstvih jih upravitelji gospostev ali plemiči, ki so imeli cesarska posestva v zastavici, pač niso kaj manj izkoriščali zgolj zato, ker so bila tako imenovana cesarska.

Kaj so pričakovali kmetje, ki jih je zastopala kmečka zveza tedaj v Konjicah, katere njihove pritožbe bi naj upošteval cesar? To je treba vedeti, če hočemo boljše razumeti veliki slovenski kmečki upor. V listini s kmečkim pritožbam, ki so jih tedaj izročili oblastnikom, je rečeno, da so jih pristižili v upor stiske zaradi različnih davkov, češ da so zaradi njih že čisto obubožali, ne morejo pa verjeti, da ves ta denar se dobi cesar. Nikdar namreč niso še videli cesarjevega pisma ali kaj slišali o njem, kako je pravzaprav z vsemi temi davki.

Toda kmetov niso težili le davki. Pritoževali so se nad tlako, ki jim jo je gospoda nalagala samovoljno, v nasprotju s staro pravdo. V pritožbi je rečeno, da morajo delati tlako ne le pri kmetijskih opravilih, na njivah in v vinogradih, marveč tudi pri grajskem obzidju in jarku, pa še pripravljati stavbni les in drva za gradove ter sploh delati vse, kar jim pač naložijo. Če bi tlake ne opravili, so jih rubili. »Ne pustijo nas niti mirno pojesti, marveč nas spodbijo od jedi spet na delo. Zato bodo naše in vašega veličanstva kmetije ostale zanemarjene, ker jih ne utegnemo obdelati.« so opozorili cesarja.

Nič manj značilna ni pritožba, da je bila marnost kar navada, ki kaže zlasti v grdi luči surove gospode: ko je kmet umrl, je zemljiški gospod poslal na kmetijo svoje roparje kot prave mrhovinarje. Oropali so nesrečno dru-

žino — odgnali živino in pobrali živež. Če pa že niso česa odnesli, so dediči morali še tisto odkupiti. Tako se je večkrat zgodilo, da dedič ni mogel več ostati na kmetiji, kar si je graščak tudi želel: kmetijo je potem lahko oddal komu drugemu — seveda ne zastonj.

Kmetje so se nadalje pritoževali, da je gosposka dočala čedalje večje globe in sodne kazni. Značilno za tedanje razmere pa je tudi, kar so omenili v zvezi s to pritožbo, namreč — podkupovanje. Dogajalo se je, da je gosposka sicer prišla kakšnega tatua ali »čarovnico«, a je »grešnika« izpustila, če se je odkupil z denarjem, vinom, živino ali s čim drugim. Tako mimogrede lahko tudi spoznamo, kako zakoreninjena je bila vera v »čarovnice« — na splošno, ne le med preprostimi ljudstvom. Povrh vsega gorja so se ljudje tedaj bali še nesreče, ki so jih po njihovem trdnem mnenju povzročale skrivnostne sile, kakršne bi naj bile tudi čarovnice...

Ljudem pa se je godila še dolga vrsta krivic, kakor vidimo iz pritožbe. Tako so jih še posebej odirali, ker je gospoda samovoljno odmerjala, koliko žita ali vina bi morali dajati podložniki za razne posebne dajatve. Grajski oskrbniki s hlapci so pobirali desetino tako nevestno, da se niso kdo ve kako menili, koliko je kmet dajal včasih poprej.

Nadalje se pritožba glasi: »Zelo hudo nas obremenjujejo nenavadne mitnine in skladišna prava. Milostno spremembo želimo od vašega cesarskega veličanstva tudi pri tem, ker so nam pri mnogih cerkvah in vaseh naložili nenavadne mitnine, ki jih včasih ni bilo...«

Vrstile so se pritožbe še zaradi krivične zamenjave denarja pa zaradi večje sejinine; tožili so, ker so jim prepovedali ribolov, kjer je bil zmeraj dovoljen; ponekod so kmetom odvzeli služnostne pravice v gozdovih in na pašnikih; kmetje so bili tudi zelo razburjeni, ker jim je gosposka grozila s smrtjo in da jim bo po razpustu kmečke zveze odvzela zemljo. Cesar bi naj preprečil maščevanje gosposke nad kmeti, sicer bi se utegnil upor še bolj razširiti. Končno so se tudi tokrat kmetje zavzeli predvsem za veljavno stare pravde. Prosilili so cesarja, naj jim pusti živeti ter delati po stari pravdi, tako da bodo mogli mirno, neovirano obdelovati zemljo.

Oblastniki na Stajerskem so hoteli tudi tedaj v Konjicah preslepiti kmete s praznimi obljubami in zlorabiti

kmečko zaupanje v cesarja. Tako bi pridobili čas, da bi laže ukrotili upornike, če bi že s samim dogovorom ne mogli razvodeneti upora in ohromiti kmečke organizacije.

Konjiška pogodba ni bila nobeno poročilo, da bo cesar zares upošteval kmečke pritožbe. Kmetje z njo niso prav nič neposredno pridobili. Kmetje bi najbrž te pogodbe sploh ne bili sklenili, če bi bili bolj enotni. Zgodovinar domneva, da je nastala med kmeti razcepljenost, ki pa je ni bilo mogoče natančneje raziskati ali je dokazati. Najbolj je sumljiva določba v pogodbi, po kateri naj bi se kmetje bojevali proti vsaki drugi kmečki zvezi, ki bi se ne strinjala s tem dogovorom z gospodo. Vsekakor vsi kmetje niso bili za pogodbo ali utegnili jih je biti celo mnogo, če ne večina, ki premirja niso priznali. Kaže celo, da je kmete pogajanje v Konjicah podžgalo, razburilo, saj so menda neposredno z zborovanja planini v naskok na gradove, ki jih poprej še niso zavzeli. Tedaj so zavzeli grad Zbelovo pri Poljčanah in samostan Studenice. Vedeti je treba, da se uporniki niso ogibali niti samostanom, saj so bili posamezni samostani prav tako središče gosposke ali del cerkvenih posesti. Zato so imeli tudi samostani podložnike. V poročilu o napadu na ženski samostan se je gospoda zlasti zgražala, da so uporniki grdo ravnali s numami.

Tako se je torej kmečka vojna nadaljevala tudi na Stajerskem — pravega premirja ni bilo nikjer. Vendar je v prvi polovici junija cesar s svojimi komisariji ponekod dosegel spravo med kmeti in zemljiško gosposko. Med preiskavo o kmečkih pritožbah pa so graščaki seveda dokazali, da so nedolžni kot ovčice, tako da se je zgodovinar upravičeno vprašal, kako je potemtakem sploh mogoče, da je izbruhnil upor, če se kmetom ni zgodila prav nobena krivica, kakor je to dokazovala gospoda.

Doslej smo omenjali kmečki upor le na Kranjskem in Stajerskem. Toda zavrelo je tudi na Koroškem, čeprav morda nekoliko pozneje. Zgodovinar ugotavlja, da je bil upor na Koroškem bolj samostojen, to se pravi, da se je razširil predvsem zaradi posebnih koroških razmer, ne toliko neposredno povezano z uporom na Stajerskem in Kranjskem.

(Se nadaljuje)

Kmečko-delavsko gibanje

je l. 1941 preraslo v Osvobodilno fronto

Knjiga Ivana Krefta »Slovensko ljudsko gibanje 1918—1941«, ki jo je pred nedavnim izdala založba Obzorja v počastitev 500-letnice prvih kmečkih uporov na Slovenskem, zlasti še 400-letnice velikega, bratskega slovensko-hrvaškega kmečkega upora, vsebuje bogato zgodovinsko gradivo za domačo in svetovno javnost. Posebno je bogata z dokazi o neumnih prizadevanjih komunistične stranke Jugoslavije in Slovenije, o tem, kako se je v svojem boju zmeraj povezovala s slovenskimi ljudskimi množicami, posebno še s kmeti, ki so tvorili tedaj večino vsega prebivalstva in ki jih je ne glede na njihove drobnolastniške poglede, uveljavljane v dolgi zgodovini, pridobivala za lepšo, socialistično prihodnost, za skupne interese vseh, ki živijo od dela svojih rok in glav.

Knjiga dokazuje, kako slovenski delovni ljudje, ki hočejo raztrgati moreče kapitalistične vezi, na težavni poti prizadejo isčejo nove in nove oblike boja, nove, vedno boljše rešitve. V svojih prizadevanjih jih preveva globoka vera v osvoboditev delovnih ljudi vseh dežel, ne glede na razlike in razdeljenost v svetovnem nazoru, v spolu, v strankarski pripadnosti. Svoje rešitve gradijo na napredni, marksistični znanosti, na socialistični morali globokega medsebojnega zaupanja, spoštovanja in tovarištva, visokega vrednotenja slehernega delovnega človeka.

»Slovensko ljudsko gibanje 1918—1941« Ivana Krefta niza zgodovinska dejstva, kako se je v kraljevini Jugoslaviji snovala jugoslovanska skupnost, pa tudi kako je rasla hegemonija srbske buržoazije, povezane z buržoazijami drugih jugoslovanskih narodov, in kako se je krepil med jugoslovanskimi delovnimi množicami odpor proti spletkam in nakanam te buržoazije. Prikaže, kako buržoazija oziroma kralj Aleksander I. 6. januarja 1929 razpusti parlament in vse meščanske stranke, kako uvede vojaško-fašistično diktaturo in kako ta kraljevska vlada uvaja v državni politiki pospešeno unitarizem in centralizem ter na vso moč udarja po naprednem delavskem gibanju, zlasti še po organizacijah njegove avantgarde — komunistične stranke Jugoslavije, kako množično preganja, zapira in pobija komuniste, njih organizacije pa uničuje.

Knjiga pripoveduje, kako narašča ljudski odpor proti tej diktaturi, kako ilegalna KSJ izvede vrsto uspešnih protirežimskih akcij in kako pomembno vlogo ima v tem boju partijsko glasilo »Ljudska pravica«, ki poziva množice k enotnosti pri občinskih volitvah v letih 1935 in 1936. Slovensko ljudsko gibanje doživi še posebej razmah po ustanovitvi kongresu komunistične stranke Slovenije — KSS leta 1937, ko se zlasti kmetje vključujejo v revolucionarni boj delavcev za demokratične svoboščine, za lepše, pravičnejše življenje delovnega ljudstva v Jugoslaviji. Kmečke množice se začnejo tedaj oddaljevati od največje — slovenske ljudske stranke — SLS in nastopati vedno bolj složno z delavskimi množicami proti beograjskemu, kraljevskemu režimu; zakaj kmetje so se

razočarali nad vodstvom SLS, ker se je vključilo v unitaristično, jugoslovansko radikalno zajednico — JRZ, ker je pozabilo na življenjske interese slovenskih delovnih množic in ker je neusmiljeno obračunavalo z delavsko-kmečko opozicijo.

Kmetje so gmotno in duhovno podprli delavce, ko so stavkali in se borili za izboljšanje svojih bednih mezd. In v tem skupnem boju se je utrjevalo kmečko-delavsko gibanje na Slovenskem. Delavstvo si je v svojem boju pridobilo močnega zaveznika — slovenske kmete.

Slovensko kmečko-delavsko gibanje, kot se je ljudsko gibanje pod vodstvom KSS takrat imenovalo, je po svojih zapnikih iz vse Slovenije 4. julija 1937 v Ljubljani sprejelo posebno resolucijo — pravo programsko osnovo za to gibanje. V njej se slovesno zavzemajo za združitev vseh demokratičnih sil v državi, sestavo združene vlade za čimprejšnjo ureditev narodnih, političnih, gospodarskih, finančnih in socialnih razmer ob uveljavljanju resnične demokracije, ob samovladju — samostojnem upravljanju vseh osnovnih narodov v Jugoslaviji, ob notranjem redu, ki naj sloni na popolnem priznanju resničnih težav vseh slojev in narodov. Slovensko kmečko-delavsko gibanje, edini resnični predstavnik vseh demokratičnih sil in težav slovenskega naroda, se bo borilo za zedinjeno Slovenijo v okvirih narodnih meja, izhajajoč iz osnovnih načel demokracije in pravice narodov do samoodločbe.

Kmečko-delavskega gibanja, ki je prodrlo v sleherni slovenski vas, ni bilo mogoče več zaustaviti. Svoj boj je usmerilo zlasti proti nacističnemu leglu na Slovenskem, proti notranji in zunanji nacifašistični nevarnosti; zakaj oholi in drzni, pohlepni in okrutni nacifašizem je segal tudi po slovenskem ljudstvu in po zemlji jugoslovanskih narodov, za svoje zle nakane pa je uporabil številčno neznatno nemško manjšino v nekaterih, sicer povsem slovenskih krajih. Pripadniki te manjšine, podprte na vse načine od nacistov tretjega nemškega rajha, so se npr. na Slovenskem Štajerskem že tedaj obnašali kot pravi uzurpatorji in okupatorji — petokolonaši.

Kmečko-delavsko gibanje na Slovenskem je v usodnem letu 1941 preraslo v množično osvobodilno fronto — OF slovenskega naroda, ki je, povezana na življenje in smrt z osvobodilnimi gibanji drugih jugoslovanskih narodov, izšla iz narodnoosvobodilnega boja in ljudske revolucije kot zmagovalka nad tehnično in številčno mnogo močnejšimi sovražniki vseh vrst.

Zato naj bo knjiga Ivana Krefta o množičnem ljudskem gibanju v opozorilo tistim sosedom v Avstriji in Italiji, ki še sedaj zagovarjajo nacifašistične zločince in ki odrekajo narodnim manjšinam pravice po človeškem in po mednarodnem pravu, učencem in učiteljem pa naj bo učni priročnik, v katerem bodo dobili odgovore na številna vprašanja, ki jih je porajalo slovensko ljudsko gibanje med obema svetovnima vojnama.

MILAN BREZOVAR

V tem času že pojo od ranega jutra do poznih večernih ur kiparska dleta v letošnji — že drugi — kiparski koloniji pod nazivom »Od Gubca do Lacka«. Medtem ko nekateri opazujejo kiparje pri njihovem celodnevem delu, sta se Franci in Mirko raje usedla v senco, ki jo nudi orjaški kip Matije Gubca — ob zadružnem domu v Vidmu ob Ščavnici, gostitelju že tradicionalne kiparske kolonije. Morda se njun pogovor suče prav okrog junakov iz dni kmečkih puntov ali pa se pogovarjata kar o samem Gubcu, tega mi nista zapala.

Foto in tekst:

MARJAN GARBAJS

Dela slovenskih umetnikov z motivi iz NOB

Muzej ljudske revolucije Slovenije v Ljubljani je v počastitev praznikov 27. aprila in 1. maja dopolnil svojo stalno zbirko z likovno razstavo povojnih del slovenskih umetnikov z motivi in temami iz narodnoosvobodilne vojne. Njen namen je prikazati slovenski javnosti izbor kvalitetnejših likovnih del in tako s svojo prisotnostjo v slovenskem kulturnem prostoru opozarjati na tiste dosežke, ki so z umetniškimi sredstvi počastili in ohranili spomin na tragične in obenem velike dni narodnoosvobodilne vojne jugoslovanskih narodov. Razstavljenih je dvajset slikarskih in kiparskih del petnajstih slovenskih upodabljalnih umetnikov. Objavljeni prispevek je uvodno in spremno besedilo k razstavi.

Predstavljena dela slovenskih likovnih umetnikov so izbrana iz obširne zbirke slikarskih in kiparskih del, ki jih je spodbudila motivika narodnoosvobodilne vojne jugoslovanskih narodov. Kakor na vseh drugih kulturnih področjih, tako je tudi v slovenski likovni umetnosti pomenila narodnoosvobodilna vojna pomemben vir ustvarjalnih motivov in tem. Odzvali so se predvsem tisti umetniki, ki so bili v vojnem dogajanju neposredno sodelujoči, bodisi kot intermiranci in zaporniki, ali kot borci. Vojna leta, osebne in narodove stiske, in prevrati v svetovnem dogajanju so pomenila marsikateremu umetniku pravi notranji premiki; nova vsebina tega temelji na humanem načelu, ki se skozi vso umetnost izraža v najpreprostejšem in obenem najglobljem vprašanju: zakaj vojna in zakaj nasilje?

Edinstveni medvojni opus slovenskih umetnikov zapornikov, internirancev in

borcev — partizanov se je po osvoboditvi nadaljeval. Še več: prav motivi malih, v partizanih, zaporu ali internaciji nastalih skic, risb in grafik so z nikoli pozabljenim občutjem preživelih strahot in zavestjo o pravi vrednosti revolucije našli svoj polnovredni izraz v novih, po vojni mogočih umetniških medijev: platu, skulpturi in celo mozaiku in freski. Poudarjanje kvalitete te kontinuitete je logično, upravičeno in zavestno. France Mihelič je že leta 1944 na ustanovnem obnem zboru slovenskega umetniškega kluba poudaril, da je upodabljalna umetnost narodnoosvobodilne vojne v glavnem šele v zametkih in snovanju in bo realizirana takrat, ko bo prišel zanj primeren čas. Pri tem seveda ne moremo prezreti dejstva, da je prav ta po vojni čas, čas revolucionarnih družbenih in ideoloških premikov pogojeval umetniška dela s svojo specifičnostjo tako slogovno kakor vsebinsko bolj kot katera koli druga doba v slovenski umetnosti. Njeni rezultati nam pričajo, da so slovenski umetniki v njej našli kvalitetno vsebino: novo motiviko so podredili lastnemu slogovnemu izrazu.

Zanimivo in za slovensko umetnost morda celo specifično je dejstvo, da uvrščamo med najkvalitetnejša dela tega časa več tistih z motiviko nasilja okupatorjev in domačih izdajalcev, kot pa del z motiviko junaštev in poveljevanja boja. Ustvarjalci pač niso mogli mimo tisočletnega poslanstva umetnosti: boriti se s svojo angažiranostjo za novo, humanejšo kvaliteto človeštva v celoti. In najstrašnejši memento je podoba grozot, ki jih človek povzroči sočloveku. Slovenska likovna umetnost je svoje poslanstvo izpolnila: s pristnim občutjem je za vedno ohranila strahote in veličino boja slovenskega naroda in tako z umetniškimi sredstvi dostojno počastila najpomembnejše revolucionarno dogajanje v njegovi zgodovini.

RADIJSKA REPORTAŽA OB DNEVU OF

Radio Ljubljana bo ob dnevu OF slovenskega naroda posvetil svojo reportažo dokumentom in drugemu gradivu iz obdobja narodnoosvobodilnega boja. Čas vojne in ljudske revolucije se hitro oddaljuje, pri tem pa ugotavljamo, da marsikateri dogodek ni dovolj osvetljen oziroma proučen tudi zato, ker o njem bodisi ni ustrezne pisane ali drugačne dokumentacije ali pa se je ta izgubila oziroma še ni dostopna. Prav to problematiko obravnava reportaža, ki jo je pripravil radijski časninar Marijan Drobež. V oddaji sodelujejo tudi ravnatelj Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani dr.

Tone Ferenc, višji znanstveni sodelavec Inštituta za sodobno zgodovino narodov in narodnosti Jugoslavije v Beogradu dr. Dušan Biber ter predsednik komisije Sveta za razvijanje revolucionarnih tradicij pri predsedstvu republiškega odbora ZZB NOV Slovenije polkovnik Zdravko Klanjšček.

Reportaža bo na sporedu 27. aprila ob 13.30.

NAGRADA ZA »VSTAJA V JASKU«

Na mednarodnem festivalu kratkometražnega filma v Oberhausnu je mednarodna žirija nagradila z denarnimi nagradami nekaj filmov in med njimi film Želimirja Žilnika »Vstaja v Jasku«. Hkrati so odločili, da ta sredstva podelijo ki-

beležke

nematografijama Severnega Vietnama in Začasne revolucionarne vlade Južnega Vietnama ter režiserju Carlosu Alvarezu, ki je zaradi naprednega političnega mišljenja že dalj časa v zaporu.

SPOMENIK REVOLUCIJE V ORMOŽU

Predstavniki družbeno-političnih in gospodarskih organizacij, občinske skupščine in člani predsedstva temeljne kulturne skupnosti Ormož so pred kratkim sprejeli odločitev, da bo spomenik revoluciji — odkrili naj bi ga ob letošnjem praznovanju sedemstoletnice Ormoža — stal v grajskem parku in ne na ploščadi pred ormoškim hotelom, kot je bilo prvotno dogovorjeno.

SVICARSKA MORNARICA

Čeprav je Švica oddaljena od najbližjega morja več sto kilometrov ima lastno trgovsko mornarico. Vzpostavila jo je že med drugo svetovno vojno, da bi si tako olajšala preskrbo z živili. Ko pa so po končani vojni ugotovili, da jim ladje prinašajo velike zasluge, so Švicarji nakupili še nove ladje in svojo trgovsko mornarico dvakrat povečali. Sedaj ima Švica 224.000 BRT ladjevaja.

VOJNA MORNARICA V VIETNAMSKI VOJNI

Vojne v Vietnamu se je aktivno udeleževala tudi ameriška vojna mornarica. Nemška revija MARINE RUNDSCHAU piše, da sta ameriška težka križarka NEWPORT NEWS in raketna križarka PROVIDENCE v spremstvu rušilca ROWAN dne 27. avgusta 1972 s svojimi topovi obstreljevali severnovietnamske cisterne z gorivom v bližini Hajfonga. Ob tej priložnosti sta ameriške vojne ladje napadla dva severnovietnamska torpedna čolna, toda Američani so ju potopili.

Mesec dni kasneje so se jim Vietnamci maščevali. Njihovo obalno topništvo je zadelo križarko NEWPORT NEWS. Na ladji je prišlo do hude eksplozije, ki je zahtevala 19 človeških življenj, deset mornarjev pa je bilo ranjenih. Križarka se je nato umaknila iz vietnamskih voda in odplula na Filipine.

Poročajo pa še to, da je ameriški rušilec WARINGTON ob severnovietnamski obali naletel na lastno mino, katere eksplozija ga je močno poškodovala.

NOV TI PRAKETNEGA ČOLNA

Francoska ladjedelnica SFCN je poslala na »trg« nov tip raketnega čolna, katerega prototip so razsta-

zanimivosti

vili tudi na zadnji pomorski razstavi v Le Bourgetu. Gre za 220-tonski čoln, ki je dolg 46 metrov. Spreddaj ima top bofors 57 mm, sredi ladje pa sta dva lanserja za rakete »morje-morje« EXOCET in top bofors 40 milimetrov. Raketni čoln ima dva dizelska motorja, ki mu dajeta hitrost do 60 km na uro.

SOVJETSKE PODMORNICE

Sovjetska zveza ima najštevilnejše podmorniško ladje na svetu, ki šteje približno 380 podmornic. Zanimivo je, da od tolikšnega števila ni podmornice, ki bi bila starejša od dvajsetih let. Sovjetske podmornice imajo dieselsko-električni ali jedrski pogon. Večina podmornic je oboroženih samo s torpedi, približno 65 podmornic pa ima balistične rakete z velikim dosegom, ki so namenjene za obstreljevanje površinskih ciljev (pomorska oporišča, velika mesta itd.).

Podmornice tipa Y so trenutno najodobnejše sovjetske podmornice in imajo približno enako število balističnih raket kot podobne ameriške podmornice tipa ETHAN ALLEN, vendar so sovjetske podmornice pri tem precej hitrejšje od ameriških. Menijo, da ima Sovjetska zveza kakih 30 podmornic tega tipa. Podmornica tipa Y je dolga 130 metrov in ima na površju 7.300, pod vodo pa do 9.000 ton. Oborožena je s šestnajstimi raketami z dosegom 4.600 kilometrov. Na površju doseže hitrost do 40, pod vodno gladino pa do 65 km na uro.

LETALSKA VOJNA NAD LAOSOM

Ameriški bombniki ne mečejo več bomb na Severni in Južni Vietnam, vendar to še ne pomeni konca vojne v vsej Indokini. Po poročilih agencije UPI je očitno, da Američani s svojimi lovskimi bombniki F-111, reaktivnimi letali phantom, strateškimi bombniki B-52 in raznimi izvidniškimi letali pomagajo laoskim kraljevim silam. Napadov se udeležuje celo po 100 do 150 letal dnevno.

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Smernice za obrambo SFRJ pred napadom

Predsedstvo SFRJ je na svoji seji dne 14. novembra 1972 sprejelo »Smernice za obrambo SFRJ pred napadom«. V smernicah in o načinu ter oblikah naše obrambe, stva SFRJ o možnostih napada na Jugosla- ceh so navedena temeljna stališča predsed- ki je zasnovana na konceptu splošnega ljud- skega odpora. Smernice predstavljajo spod- budo za vse družbene dejavnike, da se vse- stransko in intenzivno pripravljajo za obo- rožen boj in vse druge oblike odpora zoper kateregakoli napadalca na našo deželo.

V smernicah se v prvi vrsti poudarja pra- vica in pripravljenost vseh naših delovnih ljudi in občanov, da varujejo in branijo z vsemi silami in sredstvi našo svobodo in ne- odvisnost ter našo socialistično družbeno ureditev.

Samoupravljaivec — glavna življenjska moč naše obrambne doktrine

Zaradi nasprotij v mednarodnih in me- državnih odnosih, ki se pojavljajo kot od- raz politike hegemonizma in neokoloni- zma, politike blokov in teženj za ekono- msko ter politično nadvlado nad narodi, kot odraz razlike med razvitimi in nerazvitimi, ki je hkrati nasprotje med kapitalizmom in socializmom, obstajajo možnosti vojnih spopadov. Lokalne vojne in spopadi, v ka- terih so pogosto angažirane velike sile in vo- jaški efekti več držav, predstavljajo največ- jo nevarnost za majhne države. Cilji teh na- padov in vojn so usmerjeni na rušenje in spremembo družbenopolitičnega sistema na- padene države. Tudi končni cilj možnega na- vno socialistično družbeno ureditev, vsiliti pada na SFRJ bi bil zrušiti našo samoupra- tajo politiko in prevlado, razbiti enotnost naših narodov, jih zasužnjiti, zavzeti našo zemljo in izkoriščati njena ekonomska in druga bogastva. Naša država je lahko napa- dena v okviru morebitnega svetovnega spo- pada, bodisi kot uvod v širši spopad, bodi- si kot lokalni napad.

Napadalec bi uporabil za napad oklepne in mehanizirane sile kopenske vojske, letal- stvo in desantne enote na široki fronti in po vsej globini našega ozemlja. Pri tem bi nas skušal čim bolj presenetiti.

Napadalčeve oborožene akcije bi spre- mljala intenzivno psihološko-propagandna in sabotažna dejavnost, z vsemi metodami de- zinformacij, prevar, poskusov panike, dezor- ganizacije in demoralizacije, zastraševanja in pozivanja k sodelovanju v okupacijskem sistemu.

Zaradi takšnih možnosti in ciljev napa- da je za SFRJ življenjsko pomembno, da zgradi tak sistem splošnega ljudskega odpo- ra, ki bo vedno pripravljen odbiti kateri- koli napad. Naša dežela ima možnosti in okoliščine, da takšen splošni ljudski odpor zgradi, če se v ta namen angažirajo vsi dejavniki, vse ljudske in materialne zmog- livosti naše družbe.

Splošni ljudski odpor je integralna in organska funkcija naše samoupravne druž- be in njene organiziranosti za obrambo pred vsemi vrstami nevarnosti in napadi. Glavna življenjska moč naše doktrine je človek — samoupravljalec, aktiven član — graditelj in branitelj naše svobode in ne- odvisnosti.

Splošni ljudski odpor temelji na enot- nih ciljih in interesih vseh narodov in na- rodnosti Jugoslavije. Zato noben narod, na- rodnostna ali družbena skupnost ne bo in ne sme biti prepuščen samemu sebi.

Za vsakega delovnega človeka, vojaškega obveznika ali kateregakoli občana, pa naj bo kjerkoli, doma ali v tujini, nastopi ob- veznost braniti domovino tisti trenutek, ko se začne napad na katerikoli del Jugosla- vije.

Splošni ljudski odpor izhaja iz neuničljivi- vosti ljudstva in iz zgodovinsko dokazanega dejstva, da ni mogoče zlomiti njegovega odpo- ra, če je pripravljen, da se z vsemi si- lami upre napadalcu. Takšno ljudstvo je sposobno nenehno obnavljati svoje oborože- ne sile, voditi množičen odpor in zagotoviti svoj obstanek in svobodo.

Branili bomo vsak del našega ozemlja

V splošnem ljudskem odporu je oboro- žen boj glavna vsebina in oblika uveljavlja- nja družbene sile. Oborožen boj in druge oblike odpora tvorijo nujno in nedeljivo ce- loto. V aktivnem odporu mora množično so-

delovati vse ljudstvo, samoupravna oblast na vseh stopnjah, proizvodnja, oskrba in pre- skrba, zdravstvo in vse druge družbene službe. Opiranje na lastne materialne mož- nosti je eden od pogojev za uspešno vode- nje vojne. Treba pa se je zato dobro pripra- viti in organizirati ter najti najboljše reši- ve za različne, tudi najtežje vojne razmere.

Branili bomo vsak del našega ozemlja. Ni delov, ki bi jih napadalcu pustili brez boja. Če napadalec začasno zasede dele ozemlja, se bo boj in odpor nadaljeval tu- di na takšnem prostoru.

Cilj splošnega ljudskega odpora je, da ob stalni pripravljenosti vse družbe odbije vsak napad in zagotovi svoboden in miren razvoj SFRJ. To je naša doktrina vojne in miru.

Cilj splošnega ljudskega odpora je, da ob stalni pripravljenosti vse družbe odbije vsak napad in zagotovi svoboden in miren razvoj SFRJ. To je naša doktrina vojne in miru.

Od diverzij do akcij operativno-strateškega pomena

Naša strategija predvideva največjo ak- tivnost in uporabo vseh oblik oboroženega boja — od najmanjših diverzij do kombi- niranih akcij operativno-strateškega pomena. Uporabljali bomo tiste oblike odpora, ki bo- do v dani situaciji najučinkovitejše.

Vse družbenopolitične skupnosti vodijo splošni ljudski odpor na svojem območju ob vsestranskem sodelovanju z ustreznimi po- veljstvi JLA.

Federacija zagotavlja enotno in organizi- rano vodstvo splošnega ljudskega odpora po- vsej Jugoslaviji. Socialistične republike in pokrajine vodijo splošni ljudski odpor na svojem ozemlju z angažiranjem poveljstev in partizanskih enot ter s civilno zaščito; mobilizirajo človeške in materialne moči in zmogljivosti, organizirajo vojno proizvodnjo in preskrbo prebivalstva in oboroženih sil.

Občine organizirajo in mobilizirajo vse reči in ovire za oborožen boj in druge obli- ke odpora, vodijo partizanske enote in ci- vilno zaščito na svojem območju.

Krajevne skupnosti razvijajo samoorga- nizacijo in samoiniciativnost v boju in ra- zličnih drugih oblikah odpora zoper napad, organizirajo pomoč in podporo oboroženim silam, varujejo prebivalstvo in njegove do- brine.

Družbenopolitične organizacije v vojni krepijo svojo aktivnost, pri čemer je težišče na nalogah splošnega ljudskega odpora, obli- ke in metode dela pa so prilagojene voj- nim razmeram.

Predrago celo za Pentagon

Orožju narašča cena tako hitro, da se morajo Združene države Amerike zadovo- ljevati z manjšim številom letal, ladij in tankov. Hkrati s tem pa so se glavni voja- ški dobavitelji, ki na podlagi pogodbe z ob- rambnim ministrstvom proizvajajo orožje in opremo za vojsko, znašli pred bankrotom. Trdijo, da ne morejo izpolnjevati podpisanih pogodb in od Pentagona zahtevajo več de- narja.

Zakaj? Glavni knjigovodski urad, neka- teri vodilni člani ameriškega kongresa in tu- di Pentagon so organizirali obsežne analize z namenom, da bi ugotovili, kje so vzroki za takšno stanje. Pri tem so med drugim ugo- tovali tudi tole:

— Vlada je sprva nameravala kupiti 120 orjaških tovornih letal C-5A. To bi stalo 3,4 milijarde dolarjev. Zaradi podražitve pa je bila prisiljena zmanjšati prvotno naro- čilo le na 81 letal, ki pa bodo kljub temu stala 4,5 milijarde dolarjev.

— Vojna mornarica je želela nabaviti 710 letal F-14, za katere so zatrjevali, da so »super letala« in da vsebujejo take rešitve, ki so jih že desetletja zamaževali. Letala naj bi stala nekaj čez šest milijard dolarjev. Naknadno pa je GRUMANN AEROSPACE CORPORATION ugotovila, da letal ni moč izdelati po prvotno določeni ceni. Zato je morala vojna mornarica naročilo zmanjšati in se je omejila le na 313 letal, za katere pa bo še vedno morala plačati več kot pet mi- ljard dolarjev. Utegne se zgoditi, da bo do-

Zveza komunistov ima vodilno nalogo pri obrambi dežele. Vse njeno članstvo je dolž- no neposredno in aktivno sodelovati v od- poru in mobiliziranju vseh družbenih poten- cialov za boj in odpor.

Socialistična zveza delovnega ljudstva razvija družbenopolitično delo na najširših temeljih za aktiviranje prebivalstva v boju. Deluje z drugimi družbenopolitičnimi orga- nizacijami v vseh akcijah in oblikah odpora.

Pomembne naloge v splošnem ljudskem odporu imajo tudi sindikati ter mladinske organizacije in društva.

Druge družbenopolitične organizacije: Zveza združenj borcev NOV, Zveza rezervnih vojaških starešin, organizacija za družbeno aktivnost ženske se prav tako maksimalno angažirajo v splošnem ljudskem odporu.

Bistvo — priprave v miru

Da bi izpolnili obsežne in predvsem svoje odgovorne naloge v vojni, pa se morajo vse družbenopolitične skupnosti, oborožene sile, gospodarstvo, zdravstvo in druge družbene službe, vse družbeno politične in druge druž- bene organizacije, torej vsi dejavniki sploš- nega ljudskega odpora že v miru pripraviti na vodenje oboroženega boja in vseh drugih oblik odpora ter na svoje delovanje v vojni. To je bistvo priprav na splošni ljudski od- por.

Na tem področju je storjenega že veliko, vendar so sedaj ustvarjene razmere za po- noven pregled, organiziranje in pripravo vseh ljudskih in materialnih potencialov na splošni ljudski odpor.

Domača proizvodnja bo glavni vir oskr- be in jo je zato treba ustrezno pripraviti in organizirati ter razviti najprimernejše obli- ke — od industrijske proizvodnje do obrt- niške ter domače storitvene dejavnosti na mirnodobnih in posebnih vojnih lokacijah.

Zmogljivosti za proizvodnjo in predela- vo živil in kmetijsko proizvodnjo je treba precej razširiti in usposobiti za nujno za- doljevanje potreb v vseh razmerah in na vsakem ozemlju.

Promet ima zelo pomembno vlogo za voj- no v celoti, zlasti pa ob prehodu dežele v vojno stanje in v vseh prelomnih trenutkih med vojno.

Zdravstveno varstvo je v splošnem ljud- skem odporu enotno za prebivalstvo in obo- rožene sile, kar mu narekuje izredno zah- tevne in odgovorne naloge.

Posebno pomemben dejavnik v miru in v splošnem ljudskem odporu pa je družbe- na samozaščita kot najširša oblika samoor- ganiziranja vsakega občana in vse družbene skupnosti proti vsem mogočim oblikam so- vražne dejavnosti, dezorganizacije ali demo- razizacije družbenih struktur.

Konec prihodnjic: SPLOŠNE NALOGE DRUŽBENIH SIL V IZVAJANJU »SMERNIC ZA OBRAMBO SFRJ PRED NAPADOM«

SLAVKO FRATNIK
STANE KOTNIK

končno naročilo še nižje od omenjenega šte- vila letal.

— Vojna mornarica je naročila tudi tor- pedo MARK-48, ki naj bi stal 720 milijo- nov dolarjev. Najnovejša cena zanj pa je že 1950 milijonov dolarjev.

Ko so analitiki ugotavljali vzroke za to, so menili, da je približno tretjina vsega pro- blema v inflaciji, ki je večja od pričakovane. Druga tretjina je tehnološke narave. Zna- nost in tehnologija sta se v zadnjih dveh de- setletjih tako hitro razvijali, da je moralo bi- ti vse orožje čedalje popolnejše in dražje. V nasprotjem primeru bi Američani zaosta- jali za Sovjeti: Tu ni bilo kaj storiti.

Glavni knjigovodski urad je v svojem po- ročilu tudi navedel, da bi za denar, kolikor bi ga med drugo svetovno vojno zadosto- valo za nakup 100.000 lovskih letal, sedaj la- hko nabavili manj kot 1000 letal F-14. Na- črti za proizvodnjo letal F-14 vsebujejo mnoge dejavnike, ki jih tehnologija iz leta 1940 še ni zajela.

Analitiki menijo, da bi bilo treba najti način, kako natančneje oceniti, koliko bo stalo letalo, katerega načrti bodo na pri- mer pripravljeni leta 1970, letalo pa bi začel izdelovati sedem ali osem let kasneje, 8 tem bi dosegli, da bi bilo čim manj nepri- jetnih presenečenj.

Zadnja tretjina problema — po mnenju nekaterih strokovnjakov pa celo polovica — se nanaša na človeške slabosti, včasih pa tu- di nepoštenje. Tu pa je mogoče storiti še marsikaj.

Na vrsti so taktično-orientacijski pohodi

Prvi del letošnjega programa, ki se naša na splošno vojaško usposabljanje rezervnih vojaških starešin, je v glavnem končan. Podatki iz občin namreč kažejo, da so skoraj že povsod predelali gradivo o oblikah protidiverzantskega in protiterorističnega boja. Gradivo pa je bilo rezervnim vojaškim starešinam posredovano prek ustreznih član- kov, ki jih je v zadnjih številkah objavljala NASE OBRAMBA, in prek predavanj ob spremljavi ustreznih strokovnih filmov.

Predavanja so bila razen nekaterih izjem zelo kvalitetna, udeležba pa tudi ni zaostajala. Udeležilo se jih bo 80–85, v nekaterih občinah pa tudi več odstotkov rezervnih vojaških starešin. Po vsem tem lahko trdimo, da so slovenski rezervni vojaški starešine usposobljeni tudi za to vrsto vojskovanja.

V občinah se sedaj že pripravljajo na najpomembnejšo akcijo iz letošnjega programa o splošnem vojaškem usposabljanju rezervnih vojaških starešin — na taktično-orientacijske pohode. Čeprav imajo občinski odbori in odbori osnovnih organizacij ZRVS v tem oziru že velike izkušnje, so letošnji pohodi precej zahtevnejši od prejšnjih. To namreč niso navadni taktično-orientacijski pohodi, ampak tudi izpiti. Posebna komisija, sestavljena iz predstavnikov najbližje vojaške ali partizanske enote, upravnega organa za narodno obrambo in ustreznega občinskega odbora ZRVS, bo udeležence ocenjevala v štirih »predmetih«: v hoji s pomočjo karte in busole, v reševanju taktične naloge, v streljanju z vojaško ali polavtomatsko puško oziroma z brzostrelko ali pištolo in v vojaški teoriji (taktiki in topografiji). Vsem tistim, ki bodo izpit uspešno opravili, bo priznana šestdnevna vojaška vaja. To ni kar tako, saj je znano, da brez opravljenih vojaških vaj ne more noben rezervni vojaški starešina doseči višjega čina.

Komisije bodo ocenjevale vsakega udeleženca posebej na podlagi znanja, ki ga bo pokazal iz vsakega predmeta. Zato bodo udeleženci reševali naloge vsak zase. Le hojo s pomočjo karte in busole bodo ocenjevali skupno za vso patroljo, kajti v nasprotnem primeru bi se tekmovalstvo preveč zavleklo. Taktično nalogo bodo povezali z vsebino predavanj in člankov o oblikah protidiverzantskega in protiterorističnega boja. Isto velja tudi za vprašanja iz vojaške teorije.

Na taktično-orientacijskih pohodih pa ne bodo sodelovali le rezervni vojaški starešine (lani se jih je udeležilo več kot 25.000), ampak se bodo z njimi pomerili v posebnih ekipah ali v sestavi patrolj rezervnih vojaških starešin tudi pripadniki partizanskih enot, strelskih in drugih organizacij.

Zaradi zahtevnosti letošnjih taktično-orientacijskih pohodov se bo treba nanje temeljito pripraviti. To ne velja samo za organizatorje, ampak tudi za udeležence. Sicer pa ni moč uspešno opraviti izpita iz gradiva, ki ga udeleženci ne bi že poprej preučili in nekaterih nalog tudi praktično izvedli.

Zato ni skoraj nobene občinske ali osnovne organizacije ZRVS, v kateri ne bodo imeli pred pohodom (pohode bodo izvedli v drugi polovici maja ali v juniju) posebnih priprav za udeležence. Na teh pripravah nameravajo še naknadno preučiti del gradiva iz člankov, ki so bili rezervnim vojaškim starešinam posredovani prek NASE OBRAMBE, in iz predavanj o oblikah protidiverzantskega in protiterorističnega boja. Posebno pozornost bodo posvetili tudi vprašan- jem, ki se nanašajo na reševanje taktične naloge. Pozabili pa tudi ne bodo na razne topografske naloge ter topografske in taktične znanke, kar vse lahko najdemo v Topografskem priročniku. V nekaterih organizacijah ZRVS bodo pred taktično-orientacijskim pohodom priredili tudi strelske vaje. To je potrebno zlasti takrat, če gre za orožje, ki ga rezervni vojaški starešine doslej še niso imeli v rokah.

Medtem ko je taktično-orientacijski pohod nujno povezan z zemljiščem, bodo priprave nanj imeli po učilnicah. Vendar ne povsod. Koprski občinski odbor bo imel tudi priprave v naravi. Vsak dan bodo na priprave povabili po 200 rezervnih vojaških starešin, pripravljali pa jih bodo v skupinah po 40–45 ljudi na štirih delovnih točkah, na vsaki po 45 minut. Na prvi točki bodo vse prisotne udeležence seznanili s pehotnim orožjem (s puškomitraljezom, protiletal- skim mitraljezom, brzostrelko in ročnim protitankovskim minometom), na drugi točki jih bodo naučili, kako vnašati situacijo in odločitve na delovno karto, na tretji bo- do preučevali topografijo, na četrti delov- ni točki pa obnavljali gradivo iz NASE OB- RAMBE in predavanj o oblikah protidiverzan- skega in protiterorističnega boja. Po tako temeljitih in obsežnih pripravah pričakujejo tudi dobre uspehe vseh udeležencev taktič- no-orientacijskih pohodov, ki se bodo vrsti- li dan za dnem od 15. maja pa vse do kon- ca junija.

Povedati pa je treba, da ne samo v Kop- ru, ampak tudi v drugih občinah organiza- torji pohodov vedo, da je končni uspeh od- visen predvsem od priprav, čeprav jih bodo izvajali morda nekoliko drugače kot v Kop- ru.

Pomerile so se ljubljanske ekipe prve pomoči

V petek 23. aprila sta uprava za narodno obrambo skupščine mesta Ljubljana in me- stna organizacija Rdečega križa Ljubljana priredili v prostorih telovadnega društva na Taboru IV. tekmovanje enot civilne zaštite iz krajevnih skupnosti organizacij združe- nega dela in občinskih organizacij Rdečega križa mesta Ljubljana. V znanju se je pome- rilo 45 šestčlanskih ekip iz vseh ljubljans- kih občin, ki so morale pokazati precejš- njo mero znanja o prvi pomoči ob morebit- nih naravnih nesrečah ali vojni. Vse ekipe so se najprej pomerile v teoretičnem delu tekmovanja, potem pa so morale na marki- ranih poškodovancih pokazati še praktično usposobljenost. Med vrstami ekip prve po- moči je bilo opaziti precej mladih obrazov, največ deklet, ki so se vse po vrsti zelo do- bro izkazale tako v teoretičnem kot v prak- tičnem delu preizkušnje.

Tekmovanje je vzbudilo precej pozorno- sti tudi med občinstvom, saj so zvedavi opa- zovalci do zadnjega kotička napolnili pro- store telovadnice na Taboru. Organizatorja pa sta poskrbela tudi za to, da so se gledal- ci lahko seznanili z moderno opremo za pr- vo pomoč in civilno zaščito, saj so na po- sebnem prostoru pripravili lepo urejeno raz- stavo in poskrbeli za strokovno vodstvo, ki je številne obiskovalce rado seznanilo z raz- stavljenimi predmeti in jim odgovarjalo na vprašanja.

Prireditelj je v celoti zelo dobro uspe- la in zasluži pohvalo organizatorjem z željo, da bi bilo čim več takih preizkušenj znanja in usposobljenosti naših enot CZ in RK, in to tudi drugje, ne le v mestnih središčih.

In za konec še prvouvršene ekipe: v ok- viru občine Vič-Rudnik je zmagala ekipa I. civilne zaštite iz krajevnih skupnosti Krim- Rudnik s 119,16 točke, ki je s tem zasedla prvo mesto v konkurenci vseh ljubljanskih občin; v okviru občine Bežigrad je bila prva

ekipa Rdečega križa I. s 117,5 točke, s tem številom točk pa je bila v mestnem vrstnem redu druga. V okviru občine Šiška je zma- gala s 112 točkami ekipa I. civilne zaštite iz krajevnih skupnosti Sercerjevo ter bila s tem tudi tretja v konkurenci celega mesta Ljubljana. Za občino Moste je bila prva eki- pa CZ krajevnih skupnosti Zelena jama s 102,33 točke, za občino Center pa je prvo mesto zasedla I. ekipa CZ krajevnih skupno- sti Stara Ljubljana s 105,66 točke.

• RJAN GARBAJS

telegrami

MOZIRJE: Predavanje o oblikah protidiverzantskega in protiterorističnega boja se konča s 82-odstotno udeležbo. Tema se obdelala v dveh skicah, predavanja pa se popostrili s ustreznimi filmi. V kratkem bodo za rezervne vojaške starešine priredili še predavanja o sodobni pehotni oborožitvi.

• Da bi med mladino vzbudili večje zanimanje za vpis v ljubljanski vojaški internat, so po šolah začeli prirejati slikovne razstave o tem internatu, v Ljubnem pa so imeli še poseben razgo- vor s starši.

• Letos je bilo sprejetih v ZK še šest rezervnih vojaških starešin.

• Z namenom, da bi se rezervni vojaški starešine čim neposredneje vključevali v obrambne priprave (v občinah imajo 17 odborov za SLO), so rezervne oficirje in podoficirje porazdelili na 13 aktivov. Imajo jih po vseh krajevnih skupnostih. Posebne aktivne sestavljajo tudi rezervni voja- ški starešine, ki so vključeni v razne specializirane organizacije. Njihova naloga je, da tem orga- nizacijam nudijo še večjo pomoč pri njihovem nadaljnjem razvoju in širjenju.

SLOVENJ GRADEC: Predavanja o oblikah protidiverzantskega in protiterorističnega boja so imeli v vseh treh osnovnih organizacijah. Bila so kvalitetna, spremljali pa so jih tudi ustrezni stro- kovni filmi.

• V občini deluje že 23 odborov za SLO. Z namenom, da bi bilo sodelovanje med njimi in organizacijo RVS tesnejše in učinkovitejše, so se lotili reorganizacije občinske organizacije ZRVS. Poleg obstoječih osnovnih organizacij so zato ustanovili aktivna rezervnih vojaških starešin v dveh delovnih organizacijah, pripravljajo pa se na ustanovitev še štirih aktivov.

• Posebno pozornost posvečajo delu s mladino. Tako na primer organizirajo po šolah sli- kovne razstave o življenju v JLA, mladino seznanjajo z našo oborožitvijo, organizirajo razgovore gojencev vojaške akademije s mladinci. Da je takšno delo uspešno, dokazuje med drugim tudi po- datek, da sta se dva mladince že javila za sprejem v ljubljanski vojaški internat.

• Lani so na območju občine pridobili več kot 80 novih naročnikov na NASE OBRAMBO.

• Za spominski dom v Kumrovcu so doslej samo v Slovenji Gradcu zbrali med rezervnimi vo- jaškimi starešinami približno 900 din.

RAVNE NA KOROŠKEM: Tudi v Ravnah so končali predelavo teme o oblikah protidiverzan- skega in protiterorističnega boja. Ker je velik del članstva zaposlen v železarni, kjer dela v kme- nah, so morali po vseh osnovnih organizacijah imeti predavanja po dvakrat — dopoldne in po- poldne. Kljub temu je bila udeležba kar dobra (več kot 80-odstotna).

• S šolami imajo dobre povezave in jim nudijo pri obrambni vzgoji mladine pomembno po- moč. Letos nameravajo za mladince v partizanskih enotah organizirati pouk o oborožitvi, h ka- teremu pa bodo pritegnili tudi druge mladince. Zanimanje za vpis v vojaške šole raste. Samo le- tos se je za vpis v te šole prijavilo pet kandidatov.

• V ZK so na predlog ZRVS sprejeli štiri rezervne vojaške starešine.

DRAVOGRAD: Za rezervne vojaške starešine so organizirali dve predavanji: o oblikah proti- diverzantskega in protiterorističnega boja in o varnostni problematiki. Udeležilo se ju je pri- bližno 75 odst. rezervnih oficirjev in podoficirjev.

• Na NASE OBRAMBO in TV-15 so naročili vsi rezervni vojaški starešine.

RAJLE OB DRAVI: Odbori za SLO, s katerimi odbori ZRVS sodelujejo zelo uspešno, deluje- jo v vseh krajevnih skupnostih, poleg tega pa še na sedmih šolah in enajstih delovnih organiza- cijah. Posledica tega je pozitivitev obrambnih priprav na vseh področjih. Posebno uspešni so na področju strelstva, saj je v tri strelske družine vključenih približno 600 strelcev.

• Prek lokalne radijske postaje stalno obveščajo prebivalstvo o poteku obrambnih priprav v občini, oddajali pa so tudi ciklus prispevkov o civilni zaščiti.

MARIBOR: Doslej je mariborski občini 33 predavanj o oblikah protidiverzantskega in protiterorističnega boja, hkrati s tem pa so predvajali tudi filma »Zaseda« in »Vod vojaške poli- cije pri pregledovanju terena«. Predavanj se je udeležilo 2795 poslušalcev.

• Na območju občine deluje več kot 100 odborov za SLO, v katerih je do 70 odstotkov re- zervnih vojaških starešin.

• V zadnjem času so sprejeli v ZK 19 rezervnih vojaških starešin (16 podoficirjev in 3 oficirjev).

SENTJUR PRI CELJU: Da bi predavanje o oblikah protidiverzantskega in protiterorističnega boja lahko obiskali tudi rezervni vojaški starešine, ki delajo v izmenah, so ga imeli dvakrat: dopoldne in popoldne. Tako so dosegli 83-odstotno udeležbo. Po predavanju, ki sta ga spremljala dva filma z ustrežno vsebino, so navzoče seznanili tudi s programom dela občinske organizacije ZRVS za leto 1973.

• Taktično-orientacijski pohod, na katerega se že sedaj pripravljajo, bodo imeli v septembru. Na njem bodo poleg rezervnih vojaških starešin sodelovale ekipe, sestavljene iz vrst partizanske enote, strelcev in mladine. Za najboljšo mladince bodo organizirali obisk kake vojaške enote. Bržkone si bodo ogledali vojaško višjo tehnično šolo v Zagrebu. Lani so bili v Pulju. Sploh pa delu s mladino posvečajo veliko pozornost. Tako na primer so konec prejšnjega leta po vseh šolah organizirali slikovne razstave o življenju v JLA, v Sentjurju pa še razstavo oborožitve partizan- skih enot, ki si jo je ogledalo približno dva tisoč mladincev in ostalega prebivalstva. Letos pa nameravajo v maju prirediti v vseh šolah posebno predavanja o vojaških šolah.

• Za spominski dom v Kumrovcu nameravajo zbrati 1640 din. Doslej pa so nabili že 880 din.

SMARJE PRI JELŠAH: Predavanja o oblikah protidiverzantskega in protiterorističnega boja so sicer izvedli ob 80-odstotni udeležbi rezervnih vojaških starešin, večje težave pa bodo imeli s organizacijo taktično-orientacijskega pohoda. Vzrok za to so pomanjkljiva finančna sredstva. Iz sklada za obrambne priprave (ne pa neposredno iz občinskega proračuna kot dotirajo družbene in družbenopolitične organizacije v drugih občinah) namreč dobe le po približno 16 din na člana. Kaže, da tako majhnih sredstev ni deležna nobena druga občinska organizacija ZRVS v Sloveniji.

LASKO: Ko so po šolah seznanjali mladince s pogoji vpisa in šolanja v raznih vojaških šolah, se je sprva prijavilo več kandidatov. V šolo pa ni nihče odšel, ker jih starši niso pustili. Za naše organizacije in vse tiste, ki delajo na tem področju, je tudi laški primer koristna izkušnja: ni dovolj, če so o vojaškem šolanju seznanjeni le mladinci, ampak se je treba o tem temeljito pogo- voriti tudi z njihovimi starši in jih prepričati v neosnovanost morebitnih pomislekov.

POSTOJNA: Predavanja o oblikah protidiverzantskega in protiterorističnega boja so imeli v vseh sedmih osnovnih organizacijah, udeležba pa je bila 88-odstotna.

• Zbiranje prispevkov za spominski dom v Kumrovcu še ni končano. Doslej je samo osnovna organizacija v Pivki zbrala v ta namen 500 din.

Uspehi mladih astronautov

Novi uspehi mladih raketarjev je vzbudil večje zanimanje za raketno tehniko v Kra- nju. Kakor smo že poročali, so v Kranju ustanovili Astronavtično in raketno dru- štvo. Z dosedanjim delom so že dosegli kar lepe uspehe. V programu pa imajo že večje rakete.

Prav zdaj imajo v realizaciji in študiji, v okviru programa »Gama«, večjo amate- rsko raketo, v kateri bo kar dvanajst kilo- gramov trdega raketnega goriva. Raketo bo- do lansirali ob 81. obletnici Josipa Broza Ti- ta in dnevu mladosti. Raketa bo skrbno pri- pravljena, spremljal pa jo bo za varnost poleta najbližji radar. Konstrukcija takšne rakete zahteva veliko natančnost in požrto- valnost ter mnogo prizadevnega učenja ra- ketne tehnike. Vgradili bodo tudi majhno avtomatsko napravo za odpiranje padala. Kranjski raketarji zatrjujejo, da se bo ra- keta varno vrnila na zemljo z velikim tri- metriskim črno-belim padalom.

Samo prizadevno in požrtvovalno delo na področju raketne tehnike v preteklem ob- dobjju je kranjske raketarje pripeljalo do velikih uspehov, saj v lanskem letu ni manjkalo zanimivih poletov manjših raket. Naj omenimo samo dva mlada konstruktor- ja rakete SDF — 02, Darka Smodila in Bo- ruta Frasa, ki sta lani oktobra lansirala ra- keto, ki jo vidite na posnetku. V raketo sta

vgradila manjši avtomat za odpiranje pa- dala, ki pa se je zelo dobro izkazal in ga bodo uporabljali tudi pri večjih raketah. Bi- li smo priča čudovitemu startu rakete. Ra- keta se je z bliskovito naglico in z lepo belo črto dima dvigala v višino. Čez nekaj tre- nutkov pa se je na nebu pokazala bela pika padala rakete, ki se je počasi spuščala proti zemlji.

Pred kratkim smo bili na obisku pri ne- katerih kranjskih raketarjih. Ze pri vratih sobe raketarja smo presenečeni obstali; kar smo videli, je bila čudovita razstava števil- nih modelov in maket reaktivnih letal, appo- la, vesoljskih letal, majhnih tekmovalnih ra- kete, raketoplanov in večstopenjskih raket. Pozornost pa so vzbudile tudi številne slike astronautov, raket in posnetki iz vesolja. Prav tako niso manjkala lepo uokvirjena priznanja, ki so jih prejeli.

EDVARD KOROTAJ

POPRAVEK

V članku »Zbor cankarjevocev«, obj. na 3. strani 16. številke »TV 15«, je prišlo v prvem odstavku do tiskovne napake. Pravilno se stavek glasi: Udeleženci se najprej počastili s spomin- borci 4. bataljona, padli na Javorovici.

dopisniki nam poročajo

JESENICE

PRISPEVKI ZA DOM V KUMROVCU

Dne 12. t.m. se je prvič zbral odbor za zbiranje prispevkov za spominski dom v Kumrovcu. Odbor sestavljajo zastopniki ZZB NOV, SZDL, ZKS, ZMS, ZRVS, sindikalnih in pionirskih organizacij. V jeseniški občini bi naj letos in prihodnje leto zbrali 285000 din. Izmed tega bi naj prispevali pionirji na osnovnih šolah iz izkupička za star papir 15500 din. Šolska mladina pa bi naj s raznim prostovoljnim delom zaslužila v ta namen 36937 din. Zaposleni mladinci bi naj zbrali 119.000, ki bi jih prejeli za prostovoljno delo po podjetjih. Člani ZB NOV ter invalidi so se zavezali, da bodo prispevali 21000 din. Odbor pričakuje, da bodo člani sindikata prispevali vsak po 5 din, tako da se bo nabralo 58000 din. Seveda pa bodo pri zbiranju sodelovale tudi vse organizacije. Računajo, da bodo zbrale 34563 din. B. B.

PRIZNANJA OF

Nedavno so na seji občinske konference SZDL na Jesenicah obravnavali predlog komisije, kdo bi naj letos dobil priznanja OF. Sklenili so, da bodo odslej podeljevali na leto po deset priznanj.

Na podlagi predlogov krajevnih odborov SZDL so sklenili, da bodo letos podelili priznanja OF naslednjim zaslužnim posameznikom: Ivanu Arihu iz Kranjske gore, Jaku Kilinarju s Koroške Bele, Binetu Kobentarju z Jesenic, Stanku Lakotu iz Mojstrane, Maksu Klinarju iz Rateč, Jaku Svetini z Javornika in Angelci Vidic iz Zirovnice. Kolektivna priznanja pa bodo podelili: ZB NOV Javornik—Koroška Bela, Planinskemu društvu Dovje—Mojstrana in likovni sekciji »Dolika« DPD Svoboda »Tone Cufar« na Jesenicah. B. B.

PRAZNOVANJE 24. APRILA IN 1. MAJA

Občinska konferenca SZDL Jesenice bo imela pred praznikom, 26. t. m., delovno konferenco. Osrednja proslava praznikov, dneva ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda, in prvega maja pa bo za jeseniško občino 28. t. m. V ta namen bodo priredili v gledališki dvorani akademijo s slavnostnim govorom in koncertom slovenskega okteta. Mislijo pa tudi na tovariško srečanje 1. maja v Završnici. V krajih, kjer imajo sedeže krajevni odbori SZDL, bodo priredili krajevne proslave s sodelovanjem Svobode, kulturno-prosvetnih društev in šolske mladine. BRANKO BLENKUS

ŠKOFJA LOKA

VKLJUČITEV V PRAZNOVANJE 1000-LETNICE

Predsedstvo OO ZZB NOV Škofja Loka je na seji 17. aprila razpravljalo o proračunu ZZB NOV za 1973 leto, o proslavah in komemoracijah v letošnjem jubilejnem letu 1000-letnice škofjeloškega gospodstva in o letovanju članov ter poslušalo nekatere informacije.

Tudi združenje borcev NOV škofjeloške občine se bodo vključilo v praznovanje 1000-letnice Škofje Loke. Tako bodo osrednje proslave v Dražgošah (22. 7.) na Osolniku nad Škofjo Loko 24. junija in v Zireh 26. 8.

Na komemoracijah v Dolenji vasi (8. 7.), Zirovskem vrhu 29. 7.) in v Škofji Loki (1. 11.) pa bodo počastili spomin vseh, ki so žrtvovali svoja življenja za našo socialistično samoupravno družbo.

Sklenili so tudi, da se bodo pri organizacijskem odboru izseljenskega piknika zavzeli, da bi imelo srečanje izseljencev 4. juli

ja na loškem gradu večji poudarek na seznanjanju vseh s našim revolucionarnim dogajanjem.

Tudi letos bo občinski odbor ZZB NOV organiziral letovanja v Novigradu in na Vodski planini. Prijave za letovanja sprejema do 15. maja, vendar pa so sklenili, da bodo letos pri izbiri članov, ki bodo odšli za deset dni na morje, strožji, da ne bi bilo neprijetnih odpovedi tik pred odhodom. V letošnjem letu bo cena penziona v sezoni 53 din, v izvensezonskem času pa 44 din.

Člani predsedstva so ugotovili, da so vse komisije aktivne. Dogovorili so se, da bodo s vso zavzetostjo spremljali akcijo zbiranja sredstev za dom mladine in borcev v Kumrovcu. Občarji škofjeloške občine naj bi zanj zbrali 278.000 din. STANE JESENOVEC

AJDOVŠČINA

ZGLED LOKAVŠKIH PIONIRJEV

Pionirji na osnovni šoli v Lokavcu pri Ajdovščini so se z zgledno vneto lotili zbiranja prispevkov za spominski dom v Kumrovcu. V ta namen zlasti marljivo zbirajo časopisni papir, da bodo denar, ki ga bodo prejeli zanj, namenili za Kumrovec. Pohvalo zasluži pionir Roman Bunc; ko je videl, da pri Minotestu v Ajdovščini sežigajo odpadni papir, se je obrnil na delovno organizacijo, naj bi papir raje prepustili pionirjem za nabiralno akcijo. Ugodili so mu, nato pa so kar s tovornjakom pripeljali papir v Lokavec na šolo. Pionirji so ponosni in veseli prevzeli blago, nato pa se lotili spravlja tega zaklada s takšno vneto, da so bili beli od prahu kot mlinarji... Toda tudi poslej ne počivajo, marveč delajo še nadalje z vneto, da bi kar najuspešneje opravili častno nalogo. MK

ZABAVNO S KORISTNIM

Zbiranja denarja za spominski dom v Kumrovcu so se lotili tudi mladi v Ajdovščini. Skupaj z vojniki je tamkajšnja mladina združila zabavno s koristnim. Mladinski aktiv in vojaški sedemčlanski zabavni orkester so postali organizatorji zabavnih prireditev in plesov na območju Primorske in je njihov pester spored pravzaprav sad združenih moči.

Ves dohodek od dokaj skromnih cen vstopnic gre za izgradnjo spominskega doma v Kumrovcu. Vendar tovrstne prireditve niso samo zabava. Njihov namen je razveseliti tako mlade kakor tudi starejše v krajih, kjer zaenkrat ni tako rekoč nobene razvedrila. Po drugi strani pa se mladina zbližuje z vojsko, kar je prav, ker so priprave za obrambo skupna naloga vseh mladih.

CERKNO

LEP SPREJEM KURIRČKOVE POŠTE

Ko je 19. aprila letos prispela v Cerknjo Kurirčkova pošta, so jo pred novo osnovno šolo — spomenikom NOB sprejeli učenci, učitelji in predstavniki krajevnih družbeno političnih organizacij. Ob sprejemu so učenci osnovne šole pripravili pester kulturni program.

Med kulturnim programom pa je ljudski umetnik — kmet Andrej Makuc iz Polic pri Cerknem, podaril osnovni šoli veliko likovno delo — znak Zveze borcev.

Za izdelavo tega znaka je potreboval več mesecev, ko ni mogel opravljati kmečkoga dela, ker je imel roklo v mavcu zaradi zloma.

Andrej Makuc je bil med prvimi aktivisti na Cerkljanskem in zato tudi preganjan in zaprt. Danes, ko ne more več aktivno sodelovati, se je s tem delom oddaljil in tako dal svoj prispevek za osnovno šolo — spomenik NOB v Cerknem.

JANEZ JERMAN

CELJE

POHOD PO POTEH SREMSKE FRONTE

Trideset tabornikov iz Celja in Mozirja je 7. in 8. t.m. sodelovalo na pohodu po poteh sremske fronte. V Šidu se je zbralo okrog osemsto tabornikov iz vseh naših republik. Sestavili so brigade z imeni narodnih herojev. Prehodili so petnajst kilometrov poti v krajih, kjer so bile znane bitke v Sremu. V spominskem parku v Tovarniku pri Šidu, kjer je bila prebita sremska fronta, so posadili osemindvajseto spominsko drevo. Mladini so se pridružili tudi nekdanji borci sremskih partizanskih enot in udeležence pohoda seznanjali, kako so se razvijale bitke. Udeleženci so si ogledali spominske plošče in spomenike, kraje in bojišča. Taborniki iz Slovenije so se seznanili tudi s slovenskimi borci in si ogledali bojišče slovenskega bataljona ob Donavi.

TABORNIKI GOJIJO TRADICIJE NOB

Taborniki odreda II. grupe odredov iz Celja so posvetili svojo dejavnost zlasti gojitvi tradicij NOB, utrjevanju bratstva in enotnosti naših narodov in pripravi mladine na vsejudoško obrambo. To dosejajo na taborniških tekmovanjih, partizanskih pohodih v znamenite kraje iz narodnoosvobodilne vojne, sodelujejo pa tudi na zborih in srečanjih borcev. V tekmovalnem programu so zajeta številna vprašanja iz zgodovine narodnoosvobodilne vojne. Celjski taborniki imajo vsako leto v svojem programu tudi že tradicionalne štiri obiske krajev, bojišč, in prebivalcev, ki so sodelovali v NOB.

Letos so obiskali zadnje bojišče I. pohorskega bataljona na Oskanarici. V planinski koči so si ogledali muzej pohorskega bataljona. Februarja se jih je precej udeležilo dvodnevne pohoda na Paški Kozjak. Ta pohod je bil posvečen v spomin na legendarni pohod XIV. divizije leta 1944. Letos 7.

=====

»Dolenjski list«
v vsako družino

novembra bodo obiskali še bojišča borcev II. grupe odredov na Dobrovljah in prvega štajerskega bataljona na Čreti-Tolsti vrh. Sodelovali bodo taborniki iz Mozirja in pripadniki JLA. Razen tega imajo v načrtu številne partizanske pohode po Sloveniji in v drugih republikah.

Taborniki odreda II. grupe odredov v Celju so se udeležili jugoslovanskih mladinskih iger bratstva in enotnosti v Vinkovcih od 13. do 15. t.m. Čeprav je bilo deževno vreme, so udeleženci uspešno tekmovali na partizanskem pohodu, s postavljanjem in podiranjem šotorov, pri signaliziranju itd. Partizanski pohod za taborniško tekmovalne združuje taborniške naloge in preskus znanja tekmovalcev o zgodovini narodnoosvobodilne vojne. Celjski taborniki so se zelo dobro odrezali pri postavljanju in podiranju šotorov, prav tako pa so uspešno tekmovali na drugih področjih. Uvrstili so se na 3. — 5. mesto. Prihodnje jugoslovanske mladinske igre bratstva in enotnosti bodo priredili celjski taborniki. C.

KOPER

KAJ JE Z VARSTVENIM DODATKOM

Kmetje-borci NOV na našem področju s priznanim dvojnimi štejem let v delovno dobo so upravičeno nezadovoljni, ker na občini še zmeraj nimajo meril za priznavanje varstvenega dodatka. Ta dodatek jim po predpisih gre, a ga ne dobijo. Kmetje radi vlagajo zahtevke za starostno upokojeitev. Prejemajo pa tudi že odločbe za starostno pokojnino, vendar brez obljubljenega varstvenega dodatka. Že januarja je bila ustanovljena republiška komisija, da so se dogovorili o enotnih načelih glede varstvenega dodatka, toda na vprašanje, zakaj se je vse ustavilo, odgovarjajo, da svoje besede še ni izrekel zvezni izvršni svet. Tako občine ostajajo »praznih rok« ter se izgovarjajo, da še ni meril. O tej počasnosti so razpravljali tudi na občinski konferenci ZZB NOV v Kopru 5. t. m.

IVAN POZENEL

K sodelovanju vabimo večje število poverjenikov, ki bi bili pripravljeni v domačem kraju širiti dobre knjige vseh slovenskih naložb. Nagrajevanje po uspehu — dobra možnost zaslužka.

Pismene prijave s kratkim življenjepisom pošljite najkasneje do 11. maja 1973, na naslov PARTIZANSKA KNJIGA, Vodnikova 43, 61000 Ljubljana.

TOLMIN

DNEVI PUNTARJEV

Priprave na proslavo 260-letnice velikega Tolminkeskega punta gredo h kraju. Ves teden pred 29. aprilom, ko bo v Tolminu glavna proslava, se bodo vrstile razne prireditve. Že je izšla zanimiva publikacija: Veliki tolminski punt leta 1713, ki jo je sestavil in uredil ravnatelj Goriškega muzeja profesor Branko Marušič. Publikacija je namenjena predvsem šolam in nosi tudi nadnaslov: Berila — 3. zvezek. Publikacija je zelo bogata s podatki in dokumenti iz časa punta. V prvem delu so objavljeni v slovenščino prevedeni nekateri zgodovinski dokumenti, kronologija upornih gibanj, zgodovinska literatura, opis punta samega, nekaj kronoloških podatkov, faksimile prve strani glavarjevega namestitnika in Odredba štaba Alpske operativne cone o ustanovitvi brigade »Andreja Laharnarja«. Drugi del pa obsega izveščke iz raznih del naših pisateljev na temo Tolminkeskega punta in nekaj pesmi.

V ponatisu so tudi izšli soneti Alojza Gradnika o Tolminskem puntu.

Šolska mladina se z veliko zavzetostjo pripravlja na proslavo saj bo sodelovala s nalogami, nastopi, razstavami na temo punta, pri pohodih, pri srečanjih srednješolske mladine z mladino iz zamejstva, pri zborovanju pionirjev — zgodovinarjev, ki bo dne 26. in 27. aprila v Tolminu itd. Zveza mladine bo skupaj s pripadniki JLA in taborniki pripravila dne 29. aprila zjutraj organiziran pohod po puntarskih poteh. Taborniški odred »Puntarjev« iz Tolmina bo na dan proslave 29. aprila pripravil na vrhu Kozlovega roba velik kres, ki bo gorel ves čas glavne proslave.

Dne 27. aprila bo otvoritev razstave o velikem tolminskem puntu v avli Muzeja za Tolmino, dalje elaboratov pionirjev — zgodovinarjev Slovenije in likovnih del učencev osnovne šole iz Kobarida. V Tolminski knjižnici bo odprta razstava knjižnih del na temo Tolminkeskega punta. Dne 28. aprila ob 20. uri bo Stalno slovensko gledališče iz Trsta uprizorilo dramo »Tolminci«, ki jo je po romanu Ivana Preglja dramatiziral Mitja Mejak. Na slavnostni prireditvi dne 29. aprila bodo nastopili pevski zbori iz Ajdovščine, Kopra, Branika, Proseka-Kontovela, Tolmina in Vrtojbe, vseh skupaj 175 pod vodstvom Klavdija Koloinja.

Kot velika zanimivost bo na sporedu glavne proslave v sprevedu prikorakala tudi skupina mladincev, oblečena v puntarske obleke z orodjem, ki so ga imeli puntarji, za temi bo korakala skupina bivših partizanov z odlikovanji, potem skupina teritorialne enote, skupina pripadnikov JLA in nato skupina mladine. Vse to bo kot simbolični prikaz povezave uporniške tradicije vse od časov Tolminkeskega punta do danes.

A. P. — OGAREV

POPRAVEK

Opravičujemo se zaradi napake na 11. strani 16. številke »TV 15«. V naslovu je naveden priimek Glzdič, pravilno pa je Viskič, kar je razvidno tudi iz teksta. Do napake je prišlo sprično naglice pri prepisovanju. — Prav tako je prišlo do napake v rubriki »Imeli smo ljudi« v zadnjem odstavku, kjer piše, da so se od Rafaela Sulgoja poslovili v Sempetru na Krasu. Pravilno je: v Sempetru pri Gorici.

PROMETNO
HOTELSKO
TURISTIČNO
PODJETJE
VIATOR
LJUBLJANA

VA
VIATOR

TURISTIČNA DEJAVNOST: v turistični agenciji VIATOR in poslovalnicah v Ljubljani, v Kranjski gori, na Jesenicah, na Bledu, na Vrhniki, v Kamniku, v Ravnan, v Slovenj Gradcu, v Ljutomeru in v Zagrebu.

Mladina v Cerknem s darilom Andreja Makuca

Kopica črnih oblakov se je naslonila ob vzhodno pobočje Nanosa. Zina je stala pred hišo in lasje so ji silili na oči. Z roko je sledila ozki stezi. Le-to sem lahko samo slutil med pečinami in sunki vetra, ki je mršil rahlo ozelenela drevesa.

Omenila mi je sedem zapuščenih domačij. Tukaj, iz ravnine se vidi samo televizijska antena in oblaki, ki se podijo na vse strani.

»Ali ste ljubitelj planin?« me je vprašala, ko sem brez besed strmel čez Strane proti Razdrtemu, od koder se navadno ljudje usmerijo na vrh.

Ne vem več, kaj sem ji odgovoril. Vem le to, da sva začela klepetati o Ježevih, Margonovih, Pižentovih... Na Nanosu je še vedno življenje. Kakšno... tega človek ne more presoditi na prvi pogled. Kadar se obe sijo po planotah topli žarki, kadar se nebo kot umito ogledalo in ljudi ne pestijo bolezni, je življenje najbrž prijetno.

Z Zino stojiva na dvorišču spodaj pod planino in govoriva o nekoč. Zgovorna je. Marsikatera misel se utopi v premnogih besedah. In vendar mislim, da jo razumem. Rad bi mi povedala, da je živela pred vojno na Nanosu veliko ljudi — več kot štirideset. Vse je minulo: tudi vojna. Toda v ljudeh, ki so jo preživeli, ostaja velik del sedanjosti. Posamezni dogodki še vedno tličijo v ljudeh, včasih polni vprašanj in strahu, da bi se kaj podobnega ne ponovilo.

»Mislite, da je mogoče meriti trpljenje posameznih ljudi? Kdor je resnično trpel, mu ni, da bi mu peli slavo. Človek se lahko bori za lastno življenje, za življenje bližnjih ljudi in za obstoj nečesa, kar imenujemo domovina. Lepo je, če ti je uspelo združiti vse troje. Najbolj nesrečni so tisti, ki niso vedeli, za kaj so trpeli. V vsakem primeru pa v človeku ostanejo izkušnje, ostanejo bolečine in razočaranja, ostane pa tudi ponos.«

Pot na Planino

Spet mi je Zina pokazala smer poti, ki drži na Nanos. V roke mi je položila z otroško pisavo popisani list. »Med potjo si preberite teh nekaj vrstic in lepo pozdravite Jezeve in Margonove,« je še dodala.

V rokah sem imel prosti spis Zininega sina Ivana. Po materinih besedah je opisoval Blažonovo domačijo na Nanosu, ki je prislonska ob rob gozda. Po stavkih, ki so hvalili lepoto obdelanih polj in negovanih gozdov, je naredil odstavek.

»Okupacija naše domovine. Partizani so se začeli zadrževati na Nanosu že aprila leta 1942. Taborišče so imeli dobre pol ure hoda od hiše. Moja mama in vsa družina je že takrat sodelovala s partizani.

Italijani so 18. aprila 1942 prvič napadli partizansko taborišče. To je bila tudi prva oborožena borba na Primorskem...«

Vzpenjam se na Nanos. Ivanov spis me je opozoril na spomine takratnega komandanta partizanskega polbataljona, ki se je zadrževal na Nanosu, Martina Greifa-Rudija.

»Obetal se je lep sončen spomladanski dan, ki bi pregnal zimski mraz iz premraženih kosti partizanov. Ko so posijali prvi žarki sonca, se je v daljavi, na cestah v dolini zaslislalo brnenje neštetihih motornih vozil, ki so se blizala našemu taborišču... Fašisti so napadli z vso silo. Partizani seveda niso vedeli, kako številni sovražniki jih napada; več kot 6000 moč, zelo dobro oboroženih. To je pomenilo, na vsakega partizana sto sovražnikov. Mirno so sprejeli ta prvi veliki oboroženi spopad, ki je pomenil zanje ognjeni krst. Nenadno in dobro organizirani odpor je Italijane presenetil. Ustavili so se pred partizanskimi strelji in poskusi zaklonišča. Napad fašistov je vodil general Bianchi. Nanos je obkolila cela italijanska divizija, neposrednega spopada pa se je udeležilo 700 Italijanov. Glavni napad se je začel približno ob deseti uri. Kmalu smo ugotovili, da nam je onemogočen umik. Bili smo obkoljeni. Morali smo vzdržati do večera, zelo skromno zalogo municije. Spominjam se, da je Vojko vpil nad Itali-

jani, da je ta zemlja slovenska in da od tod ne bo partizanov nihče in nikoli pregnal.

Borec RUST PAVLE je bil ob napadu na straži. Ob sebi je imel mitraljez. Ker se ni mogel umakniti v taborišče, je sprejel boj na svojem stražarskem mestu. Obkoljen od fašistov, se je boril do zadnjih moči. Njegov mitraljez je neusmiljeno sekal po sovražniku in kril umik tovarišem. Kljub številnim ranam ni prenehal streljati. Italijani so ga tujeli šele potem, ko je izgubil obe roki. Preživeti je moral strašno golgosto, dokler ga niso v Rimu ubili.

Sonce je zašlo. Postajalo je temno in streljanje je počasi prenehalo. Italijani so se začeli umikati. Fašisti so zapustili Nanos in partizani so ostali na njem neporaženi...«

Če bi imeli šolo...

Vseposod obširne zaplate encijana, pa krpe snega... in mir, s katerim se pred sedemindvajsetimi leti ni bilo mogoče pohvaliti. Mimo spomenika in dveh zapuščenih hiš so mahnem do tiste, kjer so vrata na široko odprta in na kateri se iz dimnika prebija tenak pramen dima.

Ježeva mati s prekrizanimi rokami sedi ob košatem štedilniku, s pisano ruto na glavi, ki ji ne more skriti belih las.

oče Stefan, mati Ivana, Ivica, Stanko in Stefan drugi, ki je Martin moč. Marta je namreč Blažonova hči s kmetije, pol ure hoda od tega planinskega zavetišča. Oči se ji zasvetijo, ko ji prinesem Zinine pozdrave. Dvojčici sta, čeprav Zina sestro v hitrosti sukanja jezika precej prekaša. Toda kaj bi to! Po Blažonovi domačiji se podijo podivjani vetrovi, po lepo obdelanih stenah se pasejo z dolgočasni sončni žarki in pajki.

»Avgusta meseca 1942, so se morali tudi Blažonovi izseliti v Vipavo. Italijani so spoznali, da ni prav nič pomagalo, ko so hišo obdali z bodečo žico, z utrdbari in prepovali vsak stik s partizani.

Usodni dan

Po kapitulaciji Italije so se vrnili na Nanos v upanju, da bo vojne konec. Nihče pa ni slutil, da so se grozote vojne šele začele. Pri Blažonovih se je naselila druga četa Gradnikovega bataljona, ki ji je poveljeval Karlo Maslo-Drago. Bataljon je zadrževal Nemce na cesti Razdrto-Vipava.

Napočil je usodni dan: 26. september 1943. Partizani, ki so čakali v vrsti pred kotlom, so se iznenada znašli v sovražnikovem ognju. V veliki zmedbi so se poizkušali prebiti iz obroča, pa so se znašli v bodeči žici, s katero je bila še vedno ograjena

Tod ni elektrike...

Mladi so se pred dobro uro odpeljali v dolino. Gospodar Stefan je cepil drva. Pozneje mi je s ponosom razkazal domačijo in potožil, da na Nanosu ni elektrike. Ljudje si pomagajo s plinom in sanjajo o pralnih strojih in še o marsičem, za kar so prikrajsani.

Tudi Ježevim so med vojno požgali hišo in jih izselili v Vipavo. Ne, kdor je iz Nanosa doma, ne obupa zlepa; razen če je mlad! Po vojni so ljudje obnovili vse domačije na Nanosu. V ljudeh je bila trdna volja, zmagal pa je čas, zmagale so življenjske razmere, ki tako visoko v planinah niso omogočale normalnega življenja. Ni dovolj, če živiš na dobri zemlji brez otrok in brez delovne sile. Otroci so vendar življenje, obetavna prihodnost. Nekoč so živeli na Nanosu oglati in cestarji, ki so imeli veliko otrok in italijansko šolo...

Samo še nekaj minut klepeta z Margonovo Zoro, ki pravi, da je še ni srečala tista sreča, ki bi ji naklonila moža. Tudi brat je ostal neporočen. Le kje naj najde tako, ki bi se primožila na Nanos? Kdo ve o čem razmišlja oče Margon? Morda bi tudi on odšel v dolino kot sta odšla oče in mati Puc — Blažonova, če bi ne bilo tako lepih gozdov in če bi ne bilo srce navajeno viharjev in skal, s katerimi je postalo eno.

Pravzaprav bi moral obiskati tudi PIZEN-TOVO domačijo, družino, ki je bila prva izgnana iz Nanosa. Tudi ta hiša je ostala prazna in taka bo ostala do šolskih počitnic, ko jo bodo obiskali vnuki.

Tako je, včasih ostaneš brez moči in celo brez pravice, da bi kogarkoli obtoževal. Tako je življenje; vse to zahteva in prinaša čas, ki je neizprosno do minljivega... tudi do starosti.

Spustil sem se po pobočju proti Vrhpolju, kjer so še pred leti na drevesih visele vrvi. Po septembrskem spopadu na Nanosu so Nemci obesili deset partizanov.

Iz doline se ti zdi Nanos skrivnostni in neprijazen, kakor neobljuden planinski greben.

Oče BLAŽON živi pri sinu v Vipavi; eden izmed štirih članov družine, ki so vojaški vojni invalidi. Ljudje vedo, da nikoli ne govori o težavah, tudi o tem ne, kako je vlekel s krvjo oblite otroke iz goreče hiše. Pogovarja se o lesu, o svoji najlepši jelki na Nanosu...

Sin France je lovec — ustanovitelj lovske družine Nanos in dober poznavalec 4000 hektarov lovišč.

Tla so bila topla... od krvi

»Tragedija leta 1943? V Gradnikovi brigadi sem bil takrat. V gozdu sem jih našel; vse prestreljene in mrtve štiriletno sestro. Ležali so na posteljnih blazinah. Sestra Juxta jih je za silo obvezala.«

»Pekel je bil 26. septembra 1943,« se oglasi mati. »Nemci so pred umikom prišli v klet, kjer se je vsa prestrašena skrivala družina. Nemški oficir je potegnil brzostrelko in spustil na nas rafal. Skozi kletno okno je priletela bomba. Potem so se Nemci umaknili iz hiše, ki so jo polili z bencinom in zažgali.

Tla so bila topla od krvi. Hčer je zadela pet strelcev; najmlajša je bila mrtva, vsi drugi smo bili hudo ranjeni. Oče nas je odnesel iz goreče hiše v gozd...«

Nič hudega jim ni na planini, sem slisal pod Nanosom. Veliko gozdov imajo in dobre zemlje. Nič jim ne manjka. No, morda šola. Toda saj so tudi v stari Avstriji morali pešati v Vipavo, komur se je zahotelo šolskih klopi.

Nisem preštel vseh tistih iz Nanosa, ki so dobili borčevska priznanja, pa tudi takih ne, ki bi jih morda morali dobiti. Obiskal sem jih, ker sem hotel spoznati človeške viharne, tudi samotarje, za katere vojna ne bo nikoli zgolj minulo.

Fotografije in tekst:
SILVO TERSEK

Osamljenost...

»Otožno in žalostno je, če si sam in razmišljaš o svojih otrocih, ki so se raztepli kakor neukrotljivi vetrovi. Jože in Milka imata spomenico. Ljudje pripovedujejo, da so fanta v Podnanosu strašno mučili. Dva otroka je pobrala vojna.

Enajst let že točeva z možem samoto. Po padlem sinu partizanu dobiva dvakrat na leto po sto deset starih tisočakov. Ampak ne gre za denar. Najhuje je biti sam! Vsak dan pričakujeva sina ali hčer. Kaj hočeva; otroke imata in verjetno ju čas pesti!«

Gospodar Jože je tlačil pipo in dolgo ni rekel nobene. Dokler bo imel toliko moči, da bo gozdaril po Nanosu, bo že šlo. Sicer pa pravi, da se da z lesom zaslužiti samo toliko, da se lahko živi. Med vojno...?

»Vozil sem za partizane; celo do Trebuše. Tudi Nemci in četniki so me prisilili, da sem vpregel. Včasih je bil človek kakor brez glave. Vedno sva mislila samo na otroke; da bi bilo le otrokom prav.

Leta 1943 so nam zažgali hišo, pobrali živino in pozneje vse vrgli v zrak. Kdor je doma z Nanosa, se ne vda zlepa. Vidite, še vedno živiva na Nanosu. Krompir in repo pridelamo tu, vse drugo moramo kupiti v trgovini, v Vipavi seveda. Sosedovi nam pripeljejo s kampanjolo. Mladi — hm, malo kdaj pridejo sem gor. Če bi imeli na Nanosu šolo, bi se verjetno niti ne izselili v dolino. Kdo ve?«

Mati Ježeva gleda za mano, stoji na pragu, potem med drevjem pred hišo in mi maha v slovo. Oče vtakne pipo med zobe in začne cepiti drva.

Tudi na sosednji domačiji živijo Ježevi:

hiša. Nemci so ujeli 16 partizanov in vdrl v hišo.

O vsem tem se nisem hotel pogovarjati z Marto, čeprav se je, takrat trinajstletno dekle, mnogih stvari spominjala zelo natančno. Govorila sva o časih, ko so imeli pri Blažonovih gostilno. Pravzaprav so imeli planinsko zavetišče tudi med vojno, dokler se niso leta 1942 izselili v Vipavo. Pridnost in poštenost... je vedno govoril oče. V razmerah, kakršnih so živeli, sta bili ti dve vrli na moč potrebni.

Zdaj je že trinajst let planinsko zavetišče pri Ježevih, Obramovih, če sem si prav zapomnil. Ljudje prihajajo in odhajajo. Nekateri se čudijo, da je lahko še kdo, ki hoče živeti na Nanosu. Nekaterih stvari res ni mogoče razumeti.

»Saj se da kar lepo živeti,« trdi Marta, »toda šola je predaleč. Sin ostaja cel teden v Vipavi in šele ob petkih ga pripelje mož domov. Kmalu bo morala v šolo hčerka; to je naš problem.

Tukaj na Nanosu sem rojena in zdi se mi, da bi nikjer ne mogla srečneje živeti.«

Tako je govorila Marta, medtem ko sem si dovolil, da ji zadnjih besed popolnoma ne verjamem. Mati Ivana je pridno vtikala nit skozi šivankino uho. »Samo, da me ne boste fotografirali,« je nekajkrat ponovila in se stisnila v kot med obešene plašče. Povedala mi je, da so fašisti peklenko zmikali Pavleta Rušta, ki je ves prestreljen ležal v njihovi hiši. Niti vode mu niso pustili dati. Tudi o Jožetu in Andreju Pižentu mi je pripovedovala; s ponosom kot bi bila njena sinova.

Zapuščena Blažonova domačija

Novo upanje na Kozjanskem

Optimist sem, je rekel možak in resno pogledal na Veternik, katerega vrh so požirali oblaki. Vsi tisti, ki smo ostali na Kozjanskem, smo optimisti, je še dodal, preden se je usmeril v strni gradiščanski breg.

Neusmiljeno je deževalo. Samo pomislil sem na blatno strmino pri Skopečnem in me je zamrazilo. Paziti boste morali, da vas ne vrže iz korita, so me svarili v Trebčah. Opozorila niso bila zaman. Čeprav brez snega, sem se počutil kakor na smučišču, in to z avtomobilom. Nazaj bi se po tej poti lahko prebil samo z džipom. Ampak pred nekaj tedni ni bilo v Podsredo iz Bistriške smeri niti te poti. Pred meseci je cesto zasul plaz. Posledica nestrokovnega dela, menijo domačini. Če bi domačini ne pisali pisma predsedniku Titu, bi bilo Kozjansko iz kumrovske strani še vedno odrezano od sveta. Predsednik s spremstvom se je moral ob zadnjem obisku prebiti do tete Ane Kostanjšek s terenskimi vozilom.

Tudi kozjanskim prebivalcem je prišlo na uho, da bo naša armada že letos začela delati cesto maršala Tita, nadaljevala se bo izgradnja obsoveljske ceste do Sedlarjevega, pa tista med Lisičnim in Virštajnom, med Sevnico in Planino ter med Črnom in Planino. Tako je, tudi plaz pri Skopečnem bodo sanirali...

Novica, da bo tudi del kozjanskega področja sodilo v zaščiteno območje spominskega parka Kumrovec, je tako zelo prijetna, da mnogim še ni prišla v zavest. Končno se je rodila ideja, ki jo lahko imenujemo — možna rešitev Kozjan. Prebivalci Kozjan pravijo, da so jih dogodki iz minulosti poučili, da je ob vsaki obljubi potrebna velika mera strpnosti.

O tem delu nerazvitega področja naše republike je bilo v zadnjih letih precej napisanega: ne le črke, tudi nekaj praktičnega napredka je bilo zaznati. Toda vse to je bilo premalo. Prebivalci Kozjanskega v tem trenutku upravičeno pričakujejo »renesanso« svoja področja. To niso samo kraji, ki so tesno povezani s Titovim življenjem in našo revolucijo; so pomemben del te revolucije. Iz Kozjanskega in Obsovelja je okupator med vojno izselil približno 8.000 ljudi. Več kot 2200 žrtev je dalo Kozjansko med narodnoosvobodilnim bojem. Torej je ta predel Slovenije pomemben del naše zgodovine, ne le NOB, temveč tudi kmečkih uporov. Prav pri Sedlarjevem, kjer je 14. divizija na svojem znamenitem pohodu prešla reko Sotlo, so štiri stoletja pred tem videli Gubčovo vojsko.

Toda saj ne gre za zgodovino! Za vse nas je pomemben današnji položaj Kozjancev, od katerih ima le osemdeset odstotkov ljudi pitno vodo iz vodovoda, kjer ni nikjer asfaltne poti, kjer še vedno ljudje životarijo in so pogosto odvisni od dobre volje sosedov.

Dobršen del Kozjanskega sodi v šmarško občino, eno najbolj nerazvitih v naši republiki, z več kot 500 socialnimi podpiranci. Preden sem se odpravil na »križev pot« po pozabilnem svetu, sem si nabral nekaj uradnih mnenj za srečno pot.

DARKO BIZJAK, sekretar občinske konference ZKS Šmarje pri Jelšah (Kozje pozna kakor svoj žep, saj je kozjanski sin): »Se vam ne zdi, da je bila za Slovence majhna sramota, da so ostali kraji, kjer je živel tovariš Tito in snoval načrte za veliki odpor, neprehodni, neurejeni in pozabljeni? Res je, od te akcije veliko pričakujemo! Z akcijo za zbiranje sredstev za izgradnjo doma borcev in mladine Jugoslavije v Kumrovcu so v naši občini začeli

člani ZZB NOV. Naša prizadevanja na tem področju smo močno povečali po predlogu, da bi v spominski park Kumrovec zajeli tudi del Kozjanskega. V občini se zavzemamo za predlog, da bi vsak delavec prispeval enodnevni zaslužek, medtem ko posebna komisija obiskuje posamezne občane na Kozjanskem. V tej akciji hočemo biti prebivalci Kozjanskega zgledni.«

Kljub pripravljenemu prednačrtu zveznega zakona o ustanovitvi spominskega parka, ki bi zajemal območje kumrovskega polja in gričev na obeh straneh Sotle, do kanjona Zelenjaka na jugu do Zagorskih sel na severu, ostaja problem načelnosti. Idejni projekt izgradnje spominskega parka verjetno ni še nikomur jasan. Trenutno razpravljajo samo o obsegu parka.

»Zelo znano je, kaj potrebuje Kozjansko: ceste! V gospodarskem čiru potrebuje nova delovna mesta — približno 700 v perspektivi desetih let. Kozjansko potrebuje kredite za ureditev kmetijstva. Iz vsega kozjanskega področja ne moremo narediti muzeja.«

Po občinskem programu imamo predvideno, da se bo v Kozjem razvijala tekstilna in steklarska industrija. Konec meseca bo odprt razširjeni obrat tekstilne tovarne »Metka«, položen pa bo tudi temeljni kamen za novo brusilnico steklarne »Boris Kidrič« iz Rogaske Slatine.

Odkar je slovenska skupščina sprejela zakon o manj razvitih območjih v Sloveniji, se je tudi na Kozjanskem položaj nekoliko izboljšal. Toda...

Turistični strokovnjaki trdijo, da so na Kozjanskem idealni pogoji za razvoj turizma. Trenutno imajo vsi ti kraji zaradi neurejenosti cest in kmetij zelo žalostno podobo. Sicer pa je tudi v občinskem programu razvoj kmečkega turizma na drugem mestu. Sedemdeset odstotkov kozjanskega prebivalstva se ukvarja s kmetijstvom — v stoletjih preizkušenim. Nujno potrebno bo pospešeno razslojevanje kmetij, s tem, da se bo odvečna delovna sila zaposlila v industrijskih obratih v neposredni bližini. Tak obrat seveda ne bodo zgrajeni v spominsko zaščitnem delu Kozjanskega. In vendar — prišel bo čas, ko ne bo več treba vstajati ob treh zjutraj, požirati dolgo, prašne in preluknjane kilometre do železarne v Storah, do cinkarne v Celju, do rudnika v Senovem...

Kdaj...? Ne, o tem ne želi nihče govoriti. Kot rečeno, izkušnje Kozjancev so grenke, čeprav v tem trenutku ne bi smelo biti prostora za pesimizem. Čez nekaj let se bomo vozili na Kozjanskem po asfaltu, tako kot se peljem sedaj v Podčetrtek in Imeno kjer se konča cestna preproga in se začne... Kozjansko.

Na cesti so stroji in so ljudje, ki dajejo slutiti, da se bo tudi od tod dalje zarisala asfaltna pot. Zdaj pa... na levo čez Sotlo proti Miljani, ki je seveda že na hrvaški strani. Lopata v cestarjevih rokah se steguje nad kotanjami, roka pa seže do ščitnika na kapi, kot bi mi hotela zaželeli srečno pot. Samo kilometer makadama in potem Sotla, leseni most in takoj za njim asfaltna cesta — na hrvaški strani seveda. Nekaj pičlih minut — pa sem že v Kumrovcu. Zapeljem se na vzpetino nad vasjo, kjer na koncu asfaltne ceste čaka teren na katerem bo stal spominski dom borcev in mladine Jugoslavije. Vse je pripravljeno za veliki start.

»Do 25. maja bi morali zbrati potrebna sredstva za začetek gradnje,« pojasnjuje Branko Udovčić, predsednik ZZB NOV občine Klanjec in član izvršnega odbora za

Kmečki motiv iz Gradišča nad Podsredo

izgradnjo doma v Kumrovcu. »Zbranih je polovico sredstev; toliko, da bi lahko že začeli graditi. Toda šele takrat, ko bodo glavni projekti izgotovljeni, bomo razpisali licitacijo za gradnjo doma. Objekt bi moral biti izgotovljen do leta 1974. Nekoliko smo zakasneli z načrti pa tudi z zbiranjem sredstev. Na Hrvaškem poteka akcija po predvidenem načrtu. Zbranih je šestdeset odstotkov sredstev.

Spominski park...? To je dolgoročna zamisel. Prav v tem času je v obdelavi glavni projekt. Z navdušenjem smo podprli predlog, da bi bilo vključeno v spominski park tudi Kozjansko.

Pred rojstno hišo tovariša Tita se je ustavil tega dne že deseti avtobus. Pred vhodom v skromno kmečko poslopje je bila dolga vrsta ljudi. Ko bo zgrajen dom v Kumrovcu, se bodo lahko mnogi obiskovalci Titovega rojstnega kraja zadržali na tem kosčku Zagorja dalj časa. V čitalnicah, kinoteki, fonoteki, iz likovnih in dokumentacijskih zbirk bodo imeli priložnost spoznati doberšen del NOB in delavskega gibanja. Lahko bodo podoživljali življenje in delo našega predsednika, na voljo bodo rekreacijski centri...

Ceste; ob tem ste Slovenci potrebni kritike, sem slišal na hrvaški strani. Od Brežic do Rogatca je čez Sotlo šest prehodov. Niti eden ni na slovenski strani asfaltiran.

Za menoj je Kumrovec, pred menoj pa Sotla in Bistrica, Trebče in Podsreda in seveda več kakor ubijajoča cesta. Skopečno sem že omenil pa tudi možaka, ki je trdil, da so prebivalci Kozjanskega optimisti.

FRANČEK KOSTANJSEK je soliden kmet in predsednik SZDL v Podsredi. Tudi on meni, da smejo prebivalci Kozjanskega od akcije »spominski park Kumrovec« veliko pričakovati. V kmetijstvu na tem področju ni prave prihodnosti, prav gotovo pa je v turizmu. Zelo redke so kmetije, kjer so se kmetovalci specializirali za določeno smer kmetovanja. Menda obetajo največ živinoreja in mlekarstvo ali pridelovanje ribeza in novih sort jagod. Prav tako velja omeniti prašičerejo in seveda vinarstvo.

Franček pravi, da so dandanes v Kozjem gospodarski obrati, ki zaposlujejo v največji meri žensko delovno silo. Možje odhajajo na delo drugam. To ne more rešiti kozjanskega problema!

Tudi to je povedal mladi Kostanjšek, da so prebivalci Podsrede na moč ponosni, ker je iz njihovega kraja doma Titova mati — Javorškova, ker je Tito med njihovimi bregovi preživel vrsto let in ker te kraje še vedno rad obišče. Kdo ve, kako bi bilo s Kozjanskim, če bi pred kratkim spet ne prišel?

Končno... Kozjane! Zelo sveže delujejo na prvi pogled, s prav solidno cesto skozi vas. Šola, žaga, gostilna, trgovina, gasilski dom... Bojim se, da bom postal nezanimiv. Najraje govorijo prebivalci Kozjan!

ANTON SOK, diplomirani veterinar: »Če ste, ceste potrebujemo, da ne bomo odrezani od sveta. Nedvomno so pri nas izredni pogoji za razvoj kmečkega turizma: lov, ribolov, smučanje...

Kozjanci smo sami veliko razpravljali o vzrokih zaostlosti našega področja. Med vojno je bila polovica Kozjanskega izseljena, večji del požgan. Takoj po osvoboditvi so bili ljudje zadovoljni že s tem, da so končno doma, pod svojo streho, kakršnokoli že. Lotili so se obnavljanja domačij. O razvoju kmetijstva, o industriji niso razmišljali. Ker so bili brez ustreznih cestnih povezav z drugimi kraji v Sloveniji, niti niso čutili, da so za karkoli prikrasani. Nihče ni nikoli govoril o infrastrukturi! Mladih tudi manj prehodne poti niso zadržale doma. Na drugi strani Kozjanskega so odkrili precej drugačen svet. Toda preden so tudi tisti na oni strani odkrili kozjanski svet, je preteklo precej vode in še več truda, ki je omogočal največkrat le goli obstoj.

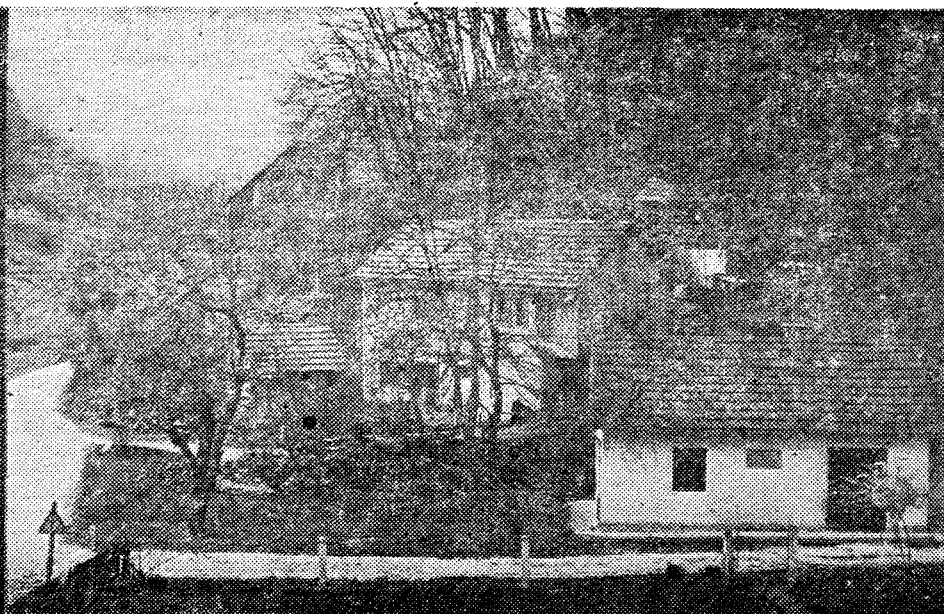
Danes bi se tisti, ki so zaposleni drugod, vrnili, če bi jih lahko zaposlili doma. Upajmo, da nam bo to uspelo!

FRANČEK BIZJAK, ravnatelj osnovne šole v Kozjem in poslanec kulturnoprosvetnega zbora: »Tudi prosvetni delavci na Kozjanskem si obetamo veliko od razširjenega programa spominskega parka Kumrovec. Kadarkoli je človek zaprt v neki krog — stagnira in vsaka stagnacija pomeni nazadovanje v razvoju. Če se bo naše podeželje odprlo s cestami, asfaltnimi, če bo naš učitelj primerno nagradjen, če si bo lahko kupil prevozno sredstvo, se odpeljal v opero, gledališče... bo lahko tudi sledil družbenemu razvoju in napredku v svetu. Ne mislimo, da bi moral biti ta spominski park nekakšen »rezervata«. Verjetno gre za to, da se zaščiti nepokvarjeno naravo, izkoristi svež zrak in da se naše pokrajine poveže z ustreznimi cestami. Postali bomo prometno dostopni ljudem in nam bo omogočeno priti pogosteje z njimi v stik. Na tej osnovi si obetamo res veliko. Zelim le, da bi ne ostalo samo pri besedah! Razveseljivo pa je, da je večina naših odgovorovnih tovarišev spoznala, da smo bili prebivalci Kozjanskega vsa leta po vojni potisnjeni ob stran. Zdaj ni časa, da bi ugovarjali, zakaj. Zdaj je trenutek, morda trenutek pred dvanajsto, da rešimo, kar se mora rešiti. V normalnih življenjskih razmerah na Kozjanskem tudi ne bo težko dobiti ustrezne učne moči, kot je to težko danes.«

Samo to... nekaj besed več na temo KOZJANSKEGA. In vendar je v tem trenutku lažje govoriti. Rešitev gospodarskega in s tem v zvezi socialnega problema je več kot resna teorija. Pravzaprav bi ostalo Kozjansko takšno, kot je, in vendar popolnoma drugačno.

Kakšno bo novo Kozjansko, pa je odvisno predvsem od nas — širše družbene skupnosti.

Fotografije in tekst: SILVO TERŠEK

Dva znamenita kraja na Kozjanskem; na levi Podsreda, na desni Trebče s hišo, kjer je tovariš Tito vodil več partijskih konferenc in posvetovanj

ZVEZA ZDRUŽENJ BORCEV NO
SLOVENIJE
OBČINSKI ODBOR

PTUJ

CESTITA VSEM SVOJIM ČLANOM,
DELOVNIM LJUDEM IN KOLEKTIVOM
ZA 1. MAJ — MEDNARODNI PRAZNIK
DELA.

KOMUNALNO PODJETJE

BOHINJSKA BISTRICA

izvršuje vsa komunalna dela po naročilu

OB PRAZNIKU DELA → 1. MAJU PRI-
SRČNO CESTITAMO DELOVNIM LJU-
DEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM

PAPIROGRAFIKA

IZVOZ — UVOZ

TRGOVINA S PAPIRJEM
IN GRAFIČNIMI POTREBŠČINAMI
NA VELIKO,

LJUBLJANA, RESLJEVA C. 30,
TELEFON 310-584, 321-151, 321-153.

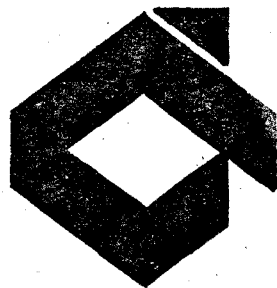
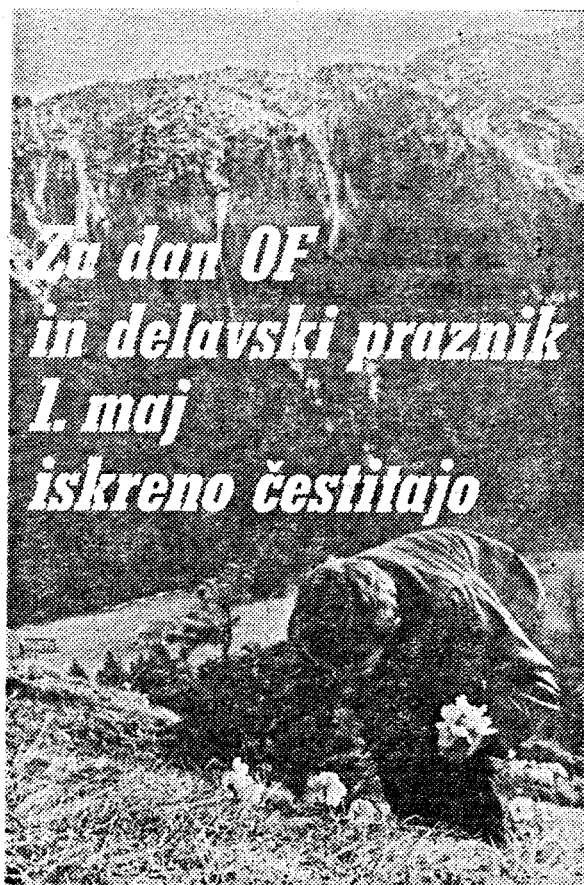

TEKSTILNA TOVARNA

MOTVOZ IN PLATNO

GROSUPLJE
SLOVENIJA — JUGOSLAVIJA

SMO PROIZVAJALCI VSEH VRST
KONOPLJENEGA MOTVOZA IN VRVI
TER SINTETIČNE EMBALAZNE
TKANINE IN VREC
ZA KMETIJSTVO, KEMIČNO
IN PREHRAMBENO INDUSTRIJO

FOND

STANOVANJSKO PODJETJE
LJUBLJANA — TOPNIŠKA 58
telefon 311-344, 314-243

skrbí za:

vzdrževanje stanovanj in poslovnih pro-
storov;

razširjeno reprodukcijo stanovanjskega
sklada za svoje vlagatelje;

gradi in posreduje prodajo stanovanj.

DELOVNIM LJUDEM, POSLOVNIM
PRIJATELJEM IN KOLEKTIVOM
NAŠE ISKRENE CESTITKE
ZA PRAZNIK DELA — 1. MAJ.

**SKUPŠČINA OBČINE
NOVO MESTO**

Z DRUŽBENOPOLITIČNIMI
ORGANIZACIJAMI

CESTITA KOLEKTIVOM IN VSEMU
PREBIVALSTVU ZA LETOŠNJI
PRAZNIK DELA — 1. MAJ,
ŽELI VSEM NADALJNJIH USPEHOV
IN MNOGO RAZVEDRILA
V PRAZNIČNIH DNEH

TOVARNA KLOBUKOV, SLAMNIKOV
IN KONFEKCIJ

UNIVERSALE

DOMZALE

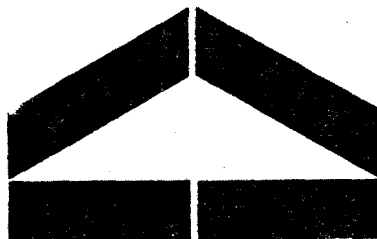
izdelujemo:

volnene tulce, športne in druge kape,
slamnike vseh vrst.
Otroško, žensko in moško modno
konfekcijo.

Vsi naši izdelki so izdelani vedno v mo-
dernih barvah, dezenih, ter po najnovej-
ših krojih in modelih.

CESTITAMO ZA PRAZNIK DELA —
1. MAJ

gradbeno
podjetje
NOVOGRAD
novo mesto

Gradbeno podjetje NOVOGRAD

izvršujemo vsa dela na visokih in nizkih
gradnjah solidno in po konkurenčnih
cenah —
opravljamo tudi obrtniška dela.

VSEM DELOVNIM LJUDEM IN PO-
SLOVNIM PRIJATELJEM CESTITAMO
ZA PRAZNIK DELA — 1. MAJ.

VELETEKSTIL

LJUBLJANA,
Masarykova 17

VABI

IZREDNA ZALOGA TEKSTILNEGA
BLAGA IZ DOMAČE PROIZVODNJE
IN UVOZA.

NAJ ŽIVI PRAZNIK DELA —
1. MAJ

AGROOBNOVA

PODJETJE ZA GRADNJE
IN MELIORACIJE
LJUBLJANA, CRTOMIROVA 6

ČESTITA VSEM DELOVNIM LJUDEM
IN POSLOVNIM PRIJATELJEM ZA
PRAZNIK DELA — 1. MAJ
IN ŽELI NADALJNJIH USPEHOV
PRI STABILIZACIJSKIH NAPORIH

*Za dan OF
in delavski praznik
1. maj
iskreno čestitajo*

ROG

NOVO MESTO,
TRUBARJEVA 2
TELEFON 21-489
ŽIRO RAČUN 521-3-125

se priporočamo s svojimi obrati:

INSTALATERSKO-KLEPARSKI
CENTRALNA KURJAVA
VODOVOD
KLIMA
STAVBNO KLEPARSTVO
RTV SERVIS

STANOVANJSKO KOMUNALNO PODJETJE GROSUPLJE

čestita delovnemu kolektivu »TV—15«
za desetletnico izhajanja
nadaljnjih uspehov pri svojem
poslanstvu

Delovnim ljudem in poslovnim
prijateljem pa čestitamo k 1. maju —
prazniku dela.

GOZDNO GOSPODARSTVO

NOVO MESTO

s svojimi obrati
Novo mesto, Straža, Podturn,
Črmošnjice, Črnomelj in Trebnje
ter gradbenim obratom

želi vsem delovnim ljudem in poslovnim
prijateljem srečno in zadovoljno prvo-
majsko praznovanje.

SLAŠČICA - ŠPORT

DRŽAVNO OBRATNO PODJETJE,
LJUBLJANA, WOLFOVA 10
z poslovalnico in obratom

čestita cenjenim strankam in delovnim
ljudem, poslovnim prijateljem —
1. maj, praznik dela.

Vsem priporočamo vedno sveže pecivo
vseh vrst.

ŽIVILA

VELETRGOVINA
KRANJ, JLA 6

Delovnim ljudem in poslovnim prijate-
ljem, ter cenjenim potrošnikom želimo
prav prijetne prvomajske praznike in
mnogo delovnih uspehov

CESTNO PODJETJE CELJE

UPRAVLJANJE, VZDRŽEVANJE,
REKONSTRUKCIJA
IN MODERNIZACIJA CEST
I., II. IN III. REDA
NA PODROČJU CELJSKE REGIJE;
MODEREN PARK GRADBENIH
STROJEV IN SPECIALNE OPREME
ZA CESTE;
LASTNA ASFALTNA BAZA;
GRADNJA CEST NA CELJSKEM
PODROČJU;
NIZKE GRADNJE;
ZIMSKA SLUŽBA

DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM
PRIJATELJEM ŽELIMO PRIJETNO
PRAZNOVANJE 1. MAJA —
PRAZNIKA DELA.

GOZDNO GOSPODARSTVO

KRANJ, Staneta Žagarja 27 a

čestita
ob 10-letnem jubileju časnika »TV-15«,
hkrati pa prisrčno pozdravlja vse delov-
ne ljudi in poslovne prijatelje za letošnji
1. MAJ — praznik dela
GG s svojimi enotami: transportni obrat
na Primskovem, ter gozdni obrati
Tržič in Predvor —
gospodarjenje z gozdovi — napredaj vse
vrste gozdnih sortimentov.

SKUPŠČINA OBČINE LENART

V SLOVENSKIH GORICAH

ŽELI PRIJETNO PRAZNOVANJE
DELAVSKEGA PRAZNIKA 1. MAJA
DELOVNIM LJUDEM JUGOSLAVIJE

ZVEZA ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE OBČINSKI ODBOR IN ZRVS OBČINE SLOVENSKA BISTRICA

čestitata vsem svojim članom in delov-
nim ljudem, ter kolektivom ob 1. maju
— prazniku dela in želi vsem nadalj-
njih uspehov pri graditvi socializma in
naporih za stabilizacijo gospodarstva.

V MODNI HIŠI

imajo prav te dni že v prodaji bogato
kolekcijo žoržetov iz sintetike za po-
letne obleke.

Izbrali boste lahko med 50 različnimi
deseni v najrazličnejših modnih barvnih
kombinacijah.

Cena blaga je od 30 do 40 din in tako
primerna za vsak žep.

KOVINAR

KLJUČAVNICARSTVO, VIJAKARNA
HRPELJE — KOZINA

izdeluje razne kovinske izdelke
in se priporoča

Za praznik dela — 1. maj
prisrčno čestitamo delovnim ljudem
in poslovnim prijateljem

*Za dan OF
in delavski praznik
1. maj
iskreno čestitajo*

**VAŠ
PRAVI
KORAK
JE
KORAK
DO**

DOLENJSKE BANKE IN HRANILNICE V NOVEM MESTU

IN POSLOVNIH ENOT V KRSKEM,
METLIKI, NOVEM MESTU,
TREBNJEM IN NA MIRNI

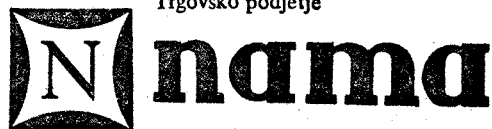
KJER ZBIRAJO HRANILNE VLOGE IN
JIH OBREŠTUJEJO OD 7,5 DO 10 %.
VODIJO ZIRO RAČUNE IN DEVIZNE
RAČUNE OBČANOV
OPRAVLJAJO DEVIZNO-VALUTNE PO-
SLE IN ODKUP TER PRODAJO DEVIZ
DAJEJO KREDITE ZA STANOVANJSKO
GRADNJO, POSPEŠEVANJE KMETIJ-
STVA, OBRTI IN TURIZMA NA POD-
LAGI NAMENSKEGA VARČEVANJA
ODOBRAVAJO KRATKOROČNE IN
DOLGOROČNE KREDITE
OPRAVLJAJO VSE DRUGE BANČNE
POSLE

ZAUPAJTE DBH SVOJE DENARNE
ZADEVE, SAJ JE TO VAŠA BANKA.

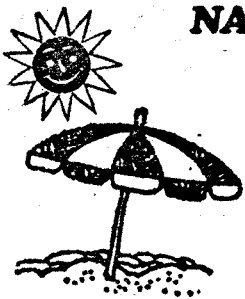
**PRIŠEL JE SPET ČAS DOPUSTOV, VIKENDOV IN IZLETOV,
POČITNIŠKEGA VRVEŽA, KOPANJA IN SONČENJA.
PRIŠEL PA JE TUDI ČAS, KO BO TREBA POGLEDATI
ALI JE ZA DOPUST ŽE VSE PRIPRAVLJENO.
IN TO STORITE ŽE ZDAJ.**

Trgovsko podjetje

Ljubljana — Kočevje — Škofja Loka — Velenje
je pripravilo tudi letos

**LEPO IZBIRO BLAGA ZA POLETNO SEZONO.
NA ŠPORTNIH ODDELKIH**

- je napredaj
- kompletna oprema za taborjenje,
od šotorov do detajlov, ki v kampu
ne smejo manjkati,
 - blazine, ležalniki, spalne vreče,
 - gorilniki vseh vrst
 - pribor za ribol
 - vse za zabavo otrok
- in
- čolni z motorji domače proizvodnje.

TUDI ZA KOPANJE IN SONČENJE

Ljubljana — Kočevje — Škofja Loka — Velenje
že lahko kupite vse,

- od kopalk
- do vseh potrebščin,
ki sodijo v
kopalno torbo.

SKUPŠČINA OBČINE RADOVLJICA

IN DRUŽBENOPOLITIČNE
ORGANIZACIJE

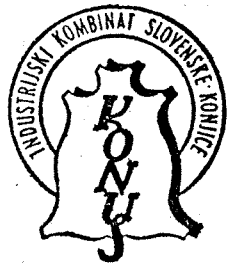
SE PRIDRUŽUJE SKUPAJ Z VSEMI
DELOVNIMI LJUDMI IN KOLEKTIVI
PRAZNOVANJU PRVOMAJSKIH
PRAZNIKOV IN ŽELI VSEM LJUDEM
PRIJETEN POČITEK, RAZVEDRILLO
IN KAR NAJLEPŠE IN SVEČANEJŠE
PRAZNOVANJE 1. MAJA

NIKO

KOVINARSKO PODJETJE
ŽELEZNIKI

Mehaniki za registratorje in mape, pi-
sarniške sponke, risalni žeblički, palične
sponke za pohištveno industrijo in ta-
petništvo in vzmetni trakovi.
Generalni zastopnik za pnevmatske pi-
štole in kladiva za vse vrste paličnih
sponk.

NAJ ZIVI DELAVSKI PRAZNIK —
1. MAJ

KONUS

INDUSTRIJSKI KOMBINAT
SLOVENSKE KONJICE

Mariborska 12 — Jugoslavija

Proizvaja v specializiranih ekonomskih enotah:

USNJE: Popolni asortima kome. AGO in special pod-
platne garniture, vse vrste govejega, junčjega, in teleč-
jega boksa, tehnično usnje za sportne rekvizite in
ostale tehnične izdelke, lak-usnje v različnih barvah in
izdelavi umetno usnje za obutveno in galanterijsko
industrijo vse vrste huntinga in cepjenca, kozje in
ovčje usnje za čevljiarsko industrijo in izdelavo us-
njene oblačilne konfekcije.

TEHNIČNO KONFEKCIJO: Opetnice, pogonsko jer-
menje vegetabil in krom, usnjene in plastične pikere,
celoten izbor utenzilij za tekstilno industrijo, special-
no jermenje »EXTRA-MULTUS« in konfekcijo zaščit-
nih sredstev.

KRZNO: Plemenita krzna domače in uvožene divjadi
in vse vrste jagnječega krzna za obutveno in krznar-
sko industrijo.

OBLAČILNO KONFEKCIJO: Krznene plašče in ostale
izdelke krznene konfekcije, usnjeno oblačilno konfek-
cijo v bogati izbiri modnih krojev in najsodobnejši
kakovostni izdelavi ter vse vrste copat.

TANIN: Kostanjeve ekstrakte, montin za naftno indu-
strijo, tanivin za čiščenje vina in kot usluge opraveva-
nja kombiniranih ekstraktov in detergentov.

KEMICNI ODDELEK — SINTETIKA: KOSON —
100 % iglano nylonsko oblogo tal iz specialnih urvo-
ženih vlaken za vrhno plast, impregnirano s sred-
stvi zoper vpljanje vode in maščob.

KONFLIN — Impregnirano kopreno iz 100 % sintetič-
nih vlaken kot polnilo blaga za jutranje halje, bunde,
vetrne jopiče, posteljna pregrinjala, žensko perilo,
otroško konfekcijo in vse vrste tapetniškega blaga.

Prodajalne, skladišča in predstavništva:

»KONUS-KRZNO« Nova Gorica, Tolminskih puntarjev
2, tel. 21-178

»KONUS-KRZNO« Maribor, Ulica 10, oktobra 5, tel.
25-292

»KONUS-KRZNO« Maribor, Gosposka ul. 7, tel. 21-064

»KONUS-KRZNO« Beograd, Kneza Mihajlova 47, tel.
621-630

»KONUS« skladišče Ljubljana, Masarykova 23, tel.
312-320

»KONUS« skladišče Celje, Trg V. kongresa 6, tel.
21-42

»KONUS« skladišče Ptuj, Miklošičeva 1, tel. 77-231

»KONUS« skladišče Beograd, Rajičeva 12, tel. 625-389

»KONUS-ZASTITA« Beograd, Nikole Spasića, tel.
628-973

»KONUS-ZASTITA« Niš, Kosovska 10, tel. 24-961

»KONUS« skladišče Novi Sad, Ul. narodnih heroja 10,
tel. 42-978

»KONUS-KRZNO« Ljubljana, Tavčarjeva 11, tel. 20-418

NASI PROIZVODI — JAMSTVO ZA KVALITETO!

NAJ ZIVI DELAVSKI PRAZNIK —
1. MAJ

ŽIČNICA

TOVARNA STROJEV, STROJNIH
IN TRANSPORTNIH NAPRAV,
LIVARNA BARVNIH KOVIN

LJUBLJANA, TRŽAŠKA C. 49

PRIPOROČAMO NAŠE SPECIALNE
STROJE ZA FINALNO OBDELAVO
LESA, SUŠILNICE ZA LES
IN DRUGE NAPRAVE TER ODLITKE
BARVNIH KOVIN

OBČANOM IN DELOVNIM
ORGANIZACIJAM PRISRČNO
ČESTITAMO ZA PRAZNIK DELA —
1. MAJ

PODJETJE ZA AVTOMATIZACIJO PROMETA

LJUBLJANA, CELOVSKA C. 6
IN TOZD LIBIS

Poslovni promet podjetja je:

Razvijanje — projektiranje — izdelova-
nje — montiranje in popraviljanje vseh
vrst signalno-varnostnih naprav — sred-
stev za zveze in naprav avtomatizacije.

DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM
PRIJATELJEM ŽELIMO ZA PRAZNIK
DELA — 1. MAJ
MNOGO PRIJETNEGA RAZVEDRILA
IN NADALJNJIH DELOVNIH
USPEHOV

*Za dan OF
in delavski praznik
1. maj
iskreno čestitajo*

HELIOS

**BARVE
LAKI
EMAJLI
KITI
ŠKROBI
DEKSTRINI
LEPILA
UMETNE SMOLE**

KEMIČNA INDUSTRIJA DOMZALE,
LJUBLJANSKA 114

KNJIGOVODSKI BIRO GROSUPLJE

KOMUNALNO PODJETJE
»UNIVERSAL«
IVANČNA GORICA
INSTALACIJE GROSUPLJE
GOSTINSKO PODJETJE POLZEVČ,
GROSUPLJE
STANOVANJSKO KOMUNALNO
PODJETJE GROSUPLJE
PEKARNA GROSUPLJE
VALJČNI MLIN STIČNA
OTROŠKI VRTEC GROSUPLJE
LJUDSKA KNJIŽNICA GROSUPLJE
AVTO MOTO DRUŠTVO ŠENTVID
PRI STIČNI

čestitajo vsem svojim poslovnim prija-
teljem in delovnim ljudem k prazniku
dela — 1. MAJU z najboljšimi željami
za osebno srečo, zadovoljstvo in poslovni
uspeh.

CESTNO PODJETJE

NOVO MESTO,
LJUBLJANSKA 8.
z obrati

čestita vsem delovnim ljudem
in poslovnim prijateljem za praznik dela
— 1. maj

Opravlja vsa dela na vzdrževanju cest
I., II. in III. reda, rekonstrukcijo cest-
nega omrežja — novogradnje.

ELEKTRO GORICA

POSLOVNA ENOTA

KOPER

— distribucija električne energije —

Delovnemu človeku in poslovnim
prijateljem prisrčen pozdrav
za praznik dela — 1. maj.

VRVARNA

Trgovsko podjetje na veliko in malo
LJUBLJANA, TRUBARJEVA C. 29
Telefon 316-441, p. p. 478

ČESTITA DELOVNIM LJUDEM,
KOLEKTIVOM, POSLOVNIM
PRIJATELJEM ZA PRAZNIK DELA
— 1. MAJ

LESOGRAD

PODJETJE ZA PREDELAVO LESA

KOZINA

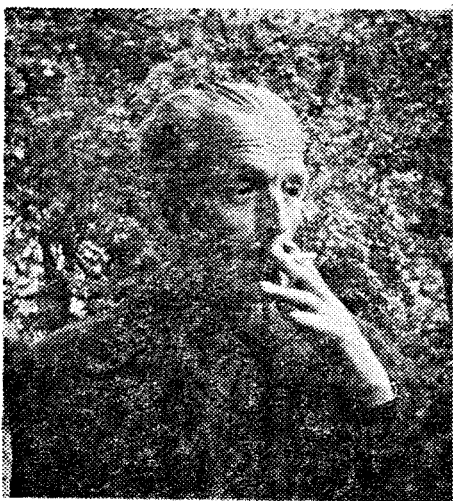
ODKUPUJE — PREDELUJE
IN PRODAJA LES

ZA PRAZNIK DELA — 1. MAJ
PRISRČNO ČESTITAMO VSEM
DELOVNIM LJUDEM JUGOSLAVIJE
IN ZELIMO CIM PLODNEJSIH
USPEHOV PRI NAPORIH
ZA STABILIZACIJO NAŠEGA
GOSPODARSTVA

Maratonski aktivist Osvobodilne fronte

Kot sence so prihajali na sestanek. Od vsake hiše po eden ali dva. Ni še minilo dva meseca, ko je kapitulirala Italija, toda nacistična soldateska je bila še vedno močna, posebno njen teroristični policijski aparat. Povrhu tega pa je še belogardistična golazen stikala za aktivisti OF, jih ovajala, mučila in pobijala. V takih okoliščinah je bila previdnost več kot potrebna. Tega so se dobro zavedali tudi aktivisti, ki so na jesen 1943 leta pri Matjaku v vasi Gora pri Komendi sklicali prvi sestanek OF. Okrog hiše so bile postavljene straže, po vasi pa so patrolirali partizani.

Sestanek je vodila aktivistka Martina, ki je govorila o potrebi, da se vsi ljudje strnejo v boju proti nacizmu in fašizmu. Ljudje so pazljivo poslušali, kajti prvič so poslušali besede mlade terenske delavke, parti, zanke, ki se ni ustrašila stopiti v boj. Na njeni kapi se je svetila zvezda s oznako OF, za pasom pa ji je visela majhna pištola.

Lojze Janežič ob svojem izjemnem jubileju. Bil je neprekinjeno 30 let predsednik OF oziroma SZDL, nedavno pa je bil izvoljen za častnega predsednika SZDL v vasi Gora pri Komendi.

»Izvoliti moramo vaški odbor in sekretarja OF,« je dejala ob koncu govora in pogledala po ljudeh, če se bo kdo javil s predlogom.

»Nevarno je, otroke imam,« je potožil prvi. Drugi pa se je opravičeval: »Za me noj že vohljajo, ne upam si prevzeti te funkcije.«

Izgovorov je bilo več kot dovolj. Tam iz kota pa se je oglasil mož srednjih let in dejal: »Mar mislite, da vam bo svoboda kdo prinesel na krožniku? Poglejte to partizanko! Za koga se bori? Zase ali za nas vse? Kaj ni ogroženo tudi njeno mlado življenje?«

Počasi se je ozrl po sobi in sprašujoče gledal v navzoče domačine. »Če nihče noče, bom pa jaz sekretar.« Tako je Lojze Janežič iz Gore pri Komendi 1943. leta postal sekretar vaškega odbora OF, Lovra Ker-

na pa so izvolili za predsednika gospodarske komisije.

Ko je Janežič ondan obujal spomine na tista leta, je dejal:

»Spominjam se, da me je nekega večera obiskal aktivist Ivan Koželj (živi v Kranju), ki je imel štiri brate pri partizanih. Potem sva skupaj po poteh raztrosila letake, nekaj sva jih obesila na drevesa ali pa nalepila po zidovih. Zgodilo se je, da sva zvečer v naši hiši razporejala literaturo, ko so neznanci potrkali na vrata. Koželj je trdil, da so partizani, jaz pa, da so belogardisti. Brž ko je Koželj odprl vrata, so v vežo skočili »belčki« in zakričali: Aha, zdaj vaju pa imamo. Zakaj pa so vsa okna zatemnjena? Vodja belogardistov me je zagrabil za vrat in vprašal, kaj Koželj dela pri nas. Belogardisti so bili domačini in vse sem dobro poznal. Rekel sem, da sva popoldne obirala jabolka, pa sem ga (Koželj) povabil na večerjo. Medtem je žena hitro pospravila literaturo pod skrinjo v sobi, skrinjo pa je zaklenila in mi dala ključ. Ko so videli, da mi je žena dala ključ, so mi ga vzele in odprli tisto skrinjo, vendar v njej niso dobili ničesar. Vso hišo so preiskali, le pod skrinjo ni nihče pogledal.

Janežič, Janežič,« so dejali in zamajali z glavo, na črni listi si. Koželja so odpeljali s seboj, spotoma so se srečali s partizani, med bojem pa je Koželj pobegnil.

Največ sem sodeloval s terenskimi aktivistom Jožetom Bremsakom-Triglavom, ki je bil prej vodja lončarske zadruge na Mlaki.

Spominjam se, da je nekoč prišlo 50 borcev po hrano v vas. Moko so pustili pri nas, žena je pekla kruh, jaz pa sem v košu nosil kruh partizanom v gozd.

Kako lahko bi bilo delati, če ne bi bilo toliko domačih izdajalcev! V drugi polovici 1944 se je ta golazen kar močno razpasla po vaseh od Komende, Cerklj do Kranja. Če danes po toliko letih poslušam nekdanje domobrance, se mi kar vrti v glavi. Vsi pripovedujejo, da so bili nasilno mobilizirani, da so še vedno sodelovali s tem ali onim aktivistom (pri tem navajajo mrtve aktiviste, ki ne morejo zanikati takšne nesrečnice), da so simpatizirali z OF ipd. Dobro jih poznam in vem, kakšni so bili. Naj molčijo, dokler živim. Še živijo priče njihovih zločinov.

Ob razsulu maja 1945 sem organiziral fante, da smo šli v belogardistično postojanko v Lahovče. Tam smo dobili dva voza orožja. Po vojni sem bil na občini referent za narodno obrambo.

Lojze Janežič je neumoren aktivist OF, ki ima na tem področju posebno prvenstvo. Od 1943 pa do februarja letos neprekinjeno je bil predsednik vaške organizacije OF in pozneje krajevne organizacije socialistične zveze. Trdim, da je to edinstven primer v Jugoslaviji. Morda bi kdo pomislil, da je le formalno opravljal to dolžnost. Ne, Janežič je bil vsa leta izredno aktiven in je na tem področju žel tako on kot organizacija socialistične zveze obilo uspehov. Krajevna organizacija socialistične zveze v Komendi se je močno uveljavila prav po Janežičevi zaslugi. Vsi sestanki so dobro obiskani, krajevna skupnost je med najboljšimi v občini. Ljudje na tem področju že vsa leta s prostovoljnimi delom in znatnimi denarnimi prispevki pomagajo pri ureditvi raznih komunalnih vprašanj (ceste, poti, vodovod, škarpe ipd.), ki so pomembna za vse.

No, Janežič je aktiven tudi na drugih področjih. Več let je bil sekretar krajevne organizacije zveze komunistov v Komendi.

Februarja letos je na redni letni konferenci socialistične zveze po tridesetih letih spregel dolžnost predsednika, toda zaradi izrednih zaslug so ga občani izvolili za dosmrtnega častnega predsednika krajevne organizacije socialistične zveze.

V šali bi lahko zapisal, da je Janežič »poročen« z Osvobodilno fronto. Poglejmo, kakšne dolžnosti opravlja danes! Je predsednik društva upokojencev v Komendi, tajnik kulturno prosvetnega društva »Janeza Cebulja, blagajnik Rdečega križa, član sveta krajevne skupnosti, član nadzornega odbora gasilskega društva in član krajevnega odbora zveze borcev Komenda. Za opravljanje teh nalog je potreben zvrhan koš dobre volje. Te pa ima Janežič na pretek. Vprašal sem ga, če dobi kakšno denarno nagrado za to delo. Zamahnil je z roko in rekel: »Niti ficka, pa tudi če bi mi kdo ponudil, ne bi vzel. Saj delam vendar za ljudi. Sem pa pri vseh akcijah prvi, kjer je treba prispevati kaj denarja.«

Pa pravijo, da pri nas ni več nekdanjih aktivistov, da jih je odpihnila dirka za denarjem. Primer Janežič to zanika. Zato mu ob prazniku OF iskreno čestitam.

JOZE VIDIC

Košate hoje krasijo bloške hribe in prijetna je pot med njimi. Hlad, ki veje iz njih, mi vzbuja spomine na hude dni med vojno...

Po gozdni stezi stopamo, oba brata in jaz. Za nami so temne, košate bukve, skozi grmičevje pred nami pa se odpira razgled po dolini, kjer se kakor srebrna nit vije reka in se izgublja v daljavi, kamor naše oko ne seže. Cesta, bela kakor marmor, ter nizke koče, nanizane druga za drugo ob zarobku gozda, ženske oblečene v črno s tovari na ramah... Vse to nam da misliti: kako skromna si, dolina, a vendar si nam bila v vsej svoji revščini prijazna in topla v najhujših dneh! Samo s pogledom se ji zahvalimo in zavijemo na desno, mimo potočka, do jase sredi bukev in smrek. In na tej jasi, ki nam je tako draga, mislimo na tisto mrko jesen, ki nas je spremljala vseh petero z materjo po gozdovih. Mama, bolna in onemogla, nas je korak za ko-

nas je po črnih glavicah, pogledal v ogenj in s tihim glasom začel: »Pokopali smo ga na samotni jasi sredi gozda. Grob mu je mehak, le v listje in smrečje je odet, z rokami zagreben, in mlada breza mu je tovarišica.«

Kakor izgubljeni smo odslej tavali po taboru. Mama je bila slaba, bolna in mogla je skrbeti za nas. Na osvobojenem ozemlju smo se ločili: sestra v bolnišnico za bolničarko, brat za pastirja, mi, trije najmlajši, pa smo ostali pri materi. Vsak večer smo čakali, ko se je vračala trudna od dela. Najmlajši še ni hodil. Z Božom sva govorila le o očetu in domu. Kadar je šla mimo brigada, sva se zapodila med borce, in ne vem, zakaj, iskala očeta. Zelela sva si, da bi prišel obut v škornje, z brzostrelko na rami in z našitki na rokavih. Tudi odlikovanje je bilo na njegovih prsih. Večkrat smo ugibali, kakšna je neki tista jasa, kjer leži sam in tih. Je kaj rož? Raste tam mehka trava? V duhu sva si želela, da

Lidija Petrič:

GROB NA GOZDNI JASI

rakom bodrila: »Še malo potrpite! Kmalu bomo tam. Potem bo prišel oče in tedaj bo vse dobro.«

Prezeli in neprespani smo blodili tri dni in tri noči in iskali varno partizansko taborišče. Našli smo ga in čez nekaj dni je prišel tudi oče. Nismo ga opazili. S hitrimi koraki se nam je bližal, suh, ostrega pogleda... Gledali smo ga molče. Brado je imel in to nam je zadrževalo korak, da nismo stekli k njemu in ga objeli. Seže ko je s trudnim glasom dejal: »Kaj me ne poznate, otroci?« smo z glasnim vzklikom »Ata!« stekli k njemu in se mu obesili okrog vratu. Ko se je pogovarjal z mamo, smo ogledovali njegovo puško in peterokrako zvezdo na njegovi titovki. Toda kmalu je moral proč. Živo se spominjam njegovega slovesa. Bil je vznemirjen in njegove ostre poteze so se ublažile, ko nam je prigovarjal: »Držite se skupaj, pazite na mamo in ubogajte jo! Vrnem se kmalu in prinesem vam kruha.« Krepak stisk mamine roke in skrben pogled na nas vse nas je ločil. Za vedno... Gledali smo za njim, dokler ni izginil v daljavo, kamor niti naše solzne oči niso mogle za njim. Odslej smo se sami z mamo prebijali po gozdovih, spali malo, jedli še manj. Le večeri so bili lepi, pa še ti le takrat, kadar smo govorili o očetu, o domu. Stisnili smo se skupaj, strmeli v ogenj in ponavljali: »Ko pride ata, nam prinese kruha in jedli bomo, jedli...«

Toda namesto očeta se nekega dne pojavi v taboru plavalas, zagorel kurir. Usedel se je med nas: »Janez vas pozdravlja, odšel je v štajerske hribe,« se je obrnil k sosedovim. »Vaš oče je junak, le glej, France, da boš ti tudi,« je govoril mojemu bratu dalje. In ni več... Mama pa je vsa v strahu spraševala: »Kje pa je naš?« Pogladil

bi bile tam, kjer leži naš ata, same ciklame...

Vzdramili smo se iz razmišljanja, še nekaj korakov in bili smo na tisti jasi: okrog in okrog obdana z močnim bukovim gozdom, le tu in tam kakšna breza.

Našli smo tisto brezo, okrog pa mehko travo. Gomila je bila že skoraj poravnana, le tu in tam še male vzbokline. Stali smo in nekaj časa nemi, kot izgubljeni strmeli v ta dragi košček ruše. Čez čas je najmlajši vprašal: »Tu je naš ata?« Da, tu... In ne ve, da stoji tu trije otroci in si žele le eno: da bi vstal, se usedel mednje, in jih ne bi nikdar več pustil tako samih...

Prvi se je ovedel Božo in iz kamenčkov naredil zvezdo, midva pa sva nabrala šopek gozdnih rož. V naši notranjosti so se zbudili občutki nežnosti. Popravimo še to in ono! Tudi ležišče bi mu popravili, če bi mogli. Večerje sence so nas spomnile na dom, na mamo, ki vsa strla misli na nas, na očeta in čaka, da ji pove, kakšna je jasa, kjer je pokopan naš ata. Vrnili smo se in ji doma pripovedovali: »Veš, mama, tako mirno je tam pri našem atu. Kar tam naj ostane. Hodili bomo tja, mu nosili cvetja in v tišini se bo počutil bolj. Le veter moti tih mir, ki pošumeva v košatih bukvah. Drugič pa pojdeš z nami tudi ti, kajne, mama?«

A tudi drugo leto smo odšli sami na tiho jaso. Še prej pa smo obiskali na vaškem pokopališču grob naše mame. In tisto leto smo šele občutili in dojeli vso našo bedo in se zavedli strašne samote, ki nas obdaja. Vsak po svoje smo občutili, kako težko je biti sam...

o mladih in za mlade

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—
Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišeje v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- Ilustrirano revijo »TOVARIŠ«
- štirinajstdnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

IZ ŽIVLJENJA GLEDALIŠČNIKOV

Tovariš Polde Dežman je bil član igralske skupine IX. korpusa, v njej je deloval kot igralec in režiser. Je in ni naključje, da se je znašel v vrsti teh ljudi, saj je delal že pred vojno v gledališču, sicer amaterskem in tako rekoč doma. Iz italijanskih zaporov ga je pot pripeljala v Južnoprimorski odred in potem v Gregorčičevo brigado, nato pa se je vključil med kulturnike.

Obiskala sem ga in prosila za pogovor.

Igralsko skupino IX. korpusa so ustanovili dokaj pozno. Njeni člani so bili intelektualci, delavci, študentje... Skratka vsi, ki so bili poklicani na to novo dolžnost zaradi svojih sposobnosti in so bili pred tem v borbenih enotah. Potem ko so se vrnili z gledališkega tečaja na osvobojenem ozemlju, ki je bil aprila 1944 v Semiču, so začeli resnejše priprave na mitinge.

»Duhovna hrana je človeku potrebna kot kruh, med vojno pa je bila še posebno koristna!« pravi tovariš Dežman. »Na Primorskem, kjer je bila slovenska beseda prepovedana, so bili ljudje prav žejni — tako civilno prebivalstvo kot vojska — umetniško dognanih uprizoritev, lepo govornice slovenske besede.«

Člani igralske skupine IX. korpusa so vadili po hišah, gozdovih, jaseh. Do tega dela so gijili posebno ljubezen. Vsakdo se je z vso resnostjo in zagnanostjo trudil, da bi prispeval čimveč. Z uspehom so uprizorjali skeče, igre, recitali so in peli, imeli so celo moški oktet, solo pevce, glasbeni trio.

»V Cerknem smo uprizorili Finžgarjevo Razvalino življenja, ki je bila tu po sedemnajstih letih prva celovečerna dramska uprizoritev. To predstavo in vzdušje med gledalci imam še danes živo pred očmi in vem, da mi bo v takšnem spominu ostalo, dokler bom živ.« pripoveduje moj sogovornik.

Njegov glas zveni kot z odra; vsaka beseda ima svojo barvo in svoj čustven prizvok.

»Redkokdaj prej — pa tudi pozneje v profesionalnem gledališču — sem srečal tako zbrano občinstvo, kot je bilo to. Videlo se je, da človek, četudi v vojni vihr, ceni kulturne dobrine. Potreba po našem lepem je bila takrat v človeku, čeprav je bil lačen in utrujen, neverjetno živa.«

Pripravili so tudi Borove Raztrganice, vendar le do generalke, kajti uprizoritev je preprečila močna nemška ofenziva. Prav takrat so jim uničili gledališko hišo v Cerknem, ki je nastala — z veliko prizadevnostjo in razumevanjem štaba IX. korpusa, pa tudi članov samih — v nekdanji italijanski kasarni. Nemci so jo zažgali in uničili tudi ves arhiv.

Potem izvzem še, da so zadnjo ofenzivo doživeli v Kosovelovi brigadi in z njo tragedijo na Poreznu. Sama igralska skupina ni imela žrtev, padlo pa je veliko borcev in aktivistov, ki so bili v sestavi brigade.

»S svojimi deli smo gostovali v Istri, na Krasu, v Brdih, Benečiji, Vipavski in Soški dolini, Cerknem, Čepovanu, na Gorenjskem... Če se ozrem nazaj

in se pogovarjam z ljudmi iz teh krajev, se še vedno radi spominjajo naših uprizoritev. Ljudje niso vedeli, kako bi nam izkazali hvaležnost. Kamor smo prišli, so nas sprejeli z veseljem in navdušenjem, ki bi ga težko opisal. Enkrat samkrat, v neki vasi blizu Cola, so bili do nas neprijazni. Drugod pa... to se ne da povedati. Zastržili so vas, da smo lahko v miru igrali. Najprej je to nalogo opravljala mladina in starejši vaščani, potem so vloge zamenjali,« pripoveduje.

Zdi se mi, da podoživlja vse te nepozabne trenutke.

»Ko smo tri dni gostovali v Železnikih, nas je gospodinja v Česnjici pogostila z jedmi, ki jih že dolgo nismo videli. Takšne izbire, tudi po vojni nisem bil deležen. Kje je ta žena vse to dobila ne vem, vem pa, da smo bili silno presenečeni.«

Drugače je igralska skupina IX. korpusa štela petindvajset članov in zaseboj imajo ti potujoči »gledališčniki« okrog dvestopetdeset nastopov, kar je obdobja vredno.

Ob proslavljanju obletnice ruske revolucije je igralska skupina IX. korpusa pripravila v Cerknem slavnostni miting, ki sta mu med drugim prisostvovala tudi dr. Franja in dr. Derganc. Verjetno so jih s svojim programom zelo navdušili, saj je takoj sledilo povabilo za obisk bolnišnice Franje.

»Tega obiska smo se zelo veselili, samo preveč nas je bilo, da bi jo kar vsi mahali tja.« začne tovariš Dežman.

Kar jih je bilo izbranih, so pripravili program najrazličnejših recitacij, solo in zborovsko petje. Pridno so vadili in hitro je prišel težko pričakovani dan. Ker je bila bolnišnica nedosegljiva človeškim očem in je le malokdo vedel zanj, so se z dr. Franjo dogovorili, da jo počakajo pri tako imenovani »rdeči hiši« v Logu, kjer je bila javka. Tam je prišlo do neljubega dogodka. Z lastnico so se močno spili. Ni vedela, kdo so in kaj iščejo tod neznani mladi obiskovalci. Sami je pa tudi niso poznali in si niso upali povedati, čemu so tu. V tem mučnem vzdušju je prišlo do vročega prepira. Da so partizani, so se jeli braniti. Žena pa nazaj ostro: »Če bi bili vi borci, bi bili v brigadah in ne

Igralska skupina IX. korpusa marca 1945 v Žireh

bi hodili tod!« Toda, ko vzplamti vroča kri, takrat je ni moč pomiriti. Posebno ne v vojnih dneh, ko nikdar ne veš, s kom imaš opravka. »Ja, če bi tod hodili Nemci, bi jih pa navdušeno sprejeli in pogostili!« so ji vrnili milo za drago.

Bil je pač nesporazum, mednje je stopila dr. Franja, in vse se je dobro končalo. In odpravili so se fantje na skrivnostno pot... »Morala bi vam zavestati oči, a vas je preveč, da bi vsakega posebej spremljala do cilja,« je rekla dr. Franja. Kaže, da nam je zupala, in to v tistih dneh ni bilo kar tako. Samo molčati morajo kot grob, jih je opozorila.

Mračilo se je že, ko so prišli do bolnišnice. Skozi okence barak so sevale medle luči. »Bilo je kot v pravljici,« se spominja tovariš Dežman. (Pravljica sredi vojne in gorja, ki se je dogajala konec novembra 1944!) »Brez besed smo obstali pred vodometom, ne navadno stvaritvijo v tem času in v tem kraju.« Pomislil sem, koliko vere v prihodnost in želje po življenju domuje v tem skrivališču trpljenja, kjer je bila smrt vsakdanja resničnost.

Potem utihne. »To, kar ti bom zdaj povedal, ne sodi k spominom na igralsko skupino IX. korpusa, a vseeno zapiši,« nadaljuje čez čas in jaz seveda pridno beležim.

Povedal mi je, kako je decembra 1941 prišel med šišenske župljane »miklavž«. Po stari navadi, samo tokrat v soglasju z OF. Nemalo je bilo še ljudi, ki v svoji nevednosti ni nihavosti niso vedeli, kam in kako. Takim je bilo treba pokazati pot in jih privedi do pravih spoznanj. Tovariš Dežman je to dobro vedel in domislica z »miklavžem« je vredna zapisa.

Po navadi je ob takšnih priložnostih »miklavž« spraševal obdarovance najrazličnejših molitvic. Tokrat pa so zadonele druge strune. Recital je Prešerna in Cankarja. Vpraševal je, kdo sta bila ta dva človeka. Zbranim je govoril o Cankarjevih besedah »Narod si bo pisal sodbo samo in Prešernovih »Žive naj vsi narodi!«... Ljudje, mnogi do tedaj nevedni in drugačnega prepričanja so poslušali in molčali. V množici je bil tudi duhovnik, ki se je zgra-

žal. Rad bi bil povzdignil glas, a si ni upal. Le tiho je godrnjal. Preveč jih je bilo, ki so zavzeto poslušali. »Bila je tišina, kakršne že dolgo nisem doživljal!«

Potem je »miklavž« odgovoril dekle, hčerko nekega trafikanta, ki se je zelo rada družila z Italijani in jih prijazno stregla. »Kakšne narodnosti si?« jo je vprašal. Dekle ga je začudeno pogledalo in dejalo: »Slovenske!« »Jaz pa dvomim o tem!« se je »miklavž« začudil in skomignil z rameni.

Ko je »miklavž« zopet postal petindvajsetletni Polde Dežman, je k njemu stopil drug duhovnik. Dejal je, da on prav tako misli, samo da se zanj boji, ker je bil morda le malo pevec oster in odkrit. »Saj te lahko ovadijo, morda prav tisto dekle!« mu je rekel.

Vsega tega se je Polde Dežman dobro zavedal, zato nekaj noči potem ni spal doma in tudi »miklavž« ni bil več.

»Kajne, to o učenju lepih besed in prepevanje pesmi se prijetneje sliši kot pa — plaziti se po grapah in se z orožjem v rokah boriti za obstanek. Toda ob napadih in ofenzivah se naši kulturniki niso prav nič razlikovali od tovarišev — borcev. Takrat so morali pozabiti na svoje kulturno poslanstvo in prijeti za orožje!« je ob koncu pogovora dejal nekdanji član igralske skupine IX. korpusa Polde Dežman. Vedela sem, da je bilo tako, četudi mi ne bi povedal, saj takrat ni moglo biti drugače.

ALENKA TRONTELEJ

POLŠNIK

Kmalu po 6. aprilu leta 1941, ko so bombardirali in napadli Beograd, so Nemci prikorakali tudi skozi hribovsko vasico Polšnik. Najprej so pozapri vse učitelje, kasneje pa še nekatere domačine, čeprav niso imeli za tako početje nobenega vzroka. Potem so se vselili v šolo, župnišče in žandarmerijsko postajo, kjer so ostali dobra tri leta.

Od 2. do 6. decembra 1941 so začeli Polšničane preseljevati v nemška taborišča. Takrat so izpraznili skoraj vso vas. V njej so pustili le železničarje in rudarje. Od naših so preselili staro mamo, starega očeta, vse tete, strice in očke. Odpeljali so jih v Bruchsal, kjer so ostali do konca vojne.

Bilo je 5. decembra, ko sta pri sosedovih močno potrkala na vhodna vrata dva Nemca. Divjaško sta planila v kuhinjo in povedala, da morajo biti do prihodnjega jutra pripravljeni na odhod. Vseh pet sosedovih otrok je z mamo vred planilo v jok, vendar ni nič pomagalo. Nemca sta šla še v druge hiše z žalostno novico.

To noč na Polšniku ni nihče spal, vse se je pripravljalo na odhod, le otroci so tu in tam zadremali za kakšno uro.

Drugo jutro so bili Nemci že v vasi, tokrat s tovarnjaki. Ljudi so najprej odpeljali v Brestanico, od koder se je potem začelo dolgo in naporno potovanje v tujino, ki je trajalo tri dni.

Nemci so ostali na Polšniku le do leta 1944. Takrat so partizani požgali v vasi vse hiše razen cerkve, gasilskega doma in Ribičeve kmetije. Nemci se niso več počutili varne, zato so se odselili v dolino. Od takrat do osvoboditve je v vas le še redkokdaj prikoral nemška enota ali patrolja.

Do jeseni istega leta so se preživeli Polšničani vrnili domov in začeli obnavljati porušene domove.

METKA VODENIK

kramljanje

Spoštovana urednica!

Kot dolgoletna naročnica vašega lista bi vas prosila za naslov dr. Franje, ki v prispevku »Najmlajši v bolnišnici Franja« govori o mojem sinu Janežu. Želela bi jo obiskati. Za uslugo se vam najlepše zahvaljujem.

Prejmite lepe pozdrave!

Marjeta Kolenc
Poljšica 57

64247 Zg. Gorje pri Bledu

Spoštovana tovarišica!

Da bi pred nami razgrnili spomin na sina — to je želja, ki so jo rodile vaše besede. Za odgovor, kakršenkoli bo že, vam bom hvaležna. Naslov, ki zanj prosite pa se glasi: dr. Franja Boje-Lidovec, Marije Mlinar 6, 61000 Ljubljana.

Lepo pozdravljeni!

MILENA

Spoštovana urednica!

Po daljšem premoru se vam spet oglašam.

Zal mi je, ker vam Pavlekovslike — tega petnajstletnega, plavo-

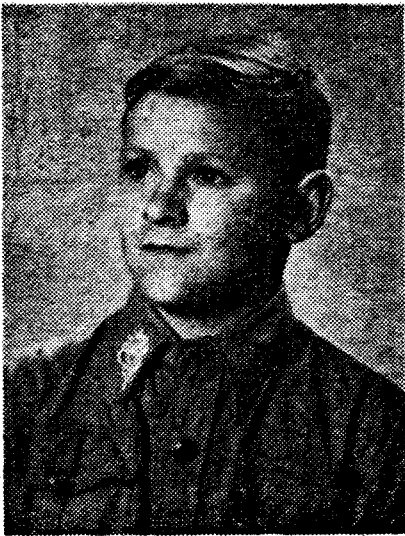
lasega fanta, ki mu je vojna pretrgala komaj začeto življenjsko pot — nisem mogla takoj poslati. Stara mama je imela samo eno njegovo fotografijo, ki sem jo nesla k fotografu. Preslikavanje se je zavleklo in tako vašo željo šele danes izpolnjujem. Če jo boste lahko še objavili, bom zelo vesela. Morda je prepozno in sem vas razočarala. Potem jo priložite kar mojemu rokopisu, ki ga verjetno še imate, saj je ni treba vračati.

Morda vas bo razveselila vest, da pripravljam že nov prispevek; če pojde vse po sreči, ga boste prejeli v naslednjih dneh.

Za objavo mojega prvega prispevka »Pavleku v spomin« se vam najlepše zahvaljujem, kajti zame je to lepo priznanje. Časopisni izrezek hranim skupaj s spisi, ki so jih objavili v drugih časopisih. Še bolj pa sem vesela zato, ker smo se z njim oddolžili spominu pogumnega Pavleka.

Še enkrat hvala in lep pozdrav!

Darja Jaklič
Vojkova 5
63000 Celje

Draga Darja!

Hvala tebi in lepo pozdravljena!

MILENA

HRANILNE VLOGE NARAŠČAJO

Hranilnice beležijo vse večje varčevanje občanov. To nazorno potrjujejo podatki, ki smo jih prejeli od »Privredne banke« v Sarajevu. V februarju so varčevalci vložili na svoje knjižice 93,6 milijona dinarjev, a od tega odpade 59,9 milijona na varčevanje deviz. — V januarju so se hranilne vloge dvignile za 108,3 milijona dinarjev. V januarju in februarju lani so v »Privredni banki« v Sarajevu vloge narasle za 135,1 milijona dinarjev, a v istem času letos že za 201,9 milijona dinarjev. NIN — 22. IV. 1973

UPOKOJENSKO »BOGATENJE«

V prizadevanjih zoper neupravičeno bogatenje so gotovo najdlje prišli inšpekcijski organi skupščine občine Peč. Prepovedali so namreč delo bifeja društva upokojencev v tem mestu, ker sta tam bila zaposlena tudi dva upokojenca. Inšpektorji so ukrep podkrepili s tem, da zakon prepoveduje honorarno zaposlitev upokojencev in je bil hkrati upravičen sum, da bi se omenjena upokojenca obogatila... Upokojenca sta imela 300 din mesečnega honorarja in pokojnine nekaj nad to vsoto! NEDELJSKI DNEVNIK — 22. IV. 1973

»OBRITNIŠKE« NORME

Za en (stari) utajen obrtniški milijon je kazeno eno leto zapora in seveda plačilo utajenega milijona.

Ce bi isto merilo uporabili za Direkcijo državnih rezerv, kjer se je pokvarilo že 200.000 kg masla, nadaljnjih 300.000 pa čaka ista usoda, bi pri škodi 10 din/kg znesla vsa škoda 500 starih milijonov. To je 500 let ječ!

Kaj pa gospodarski kriminal v podjetjih? Če bi uporabili »obritniške« norme, bi imeli dovolj delovnih mest za zdome, ki so se v tujini naučili delati pametno in pošteno. DELO — 21. IV. 1973

GOZDOVE IZTREBLJAJO

Nezakonito sekanje gozdov v Bosni in Hercegovini se vse bolj širi in resno ogroža gozdove na tem območju. Obstaja nevarnost, da bodo iz zemljevidov te republike zginili mnogi kompleksni zelenih površin. V zadnjem času se namreč pojavljajo skupnice ljudi z malimi žagami. S cirkularkami in gaterji, za katere pa ima le redkokdo odobritev, obdelujejo les. Ni sicer znano koliko cirkulark in gaterjev je v BiH, toda gozdni inšpektorji računajo, da prav gotovo 80 odstotkov njihovih lastnikov nima dovoljenja za tovrstna dela. POLITIKA EKSPRES — 18. IV. 1973

UREDITI SANITARIE ALI ZAPRETI LOKALE

Nad 30 gostinskih objektov, in to restavracij, kavarn, disko klubov in barov v Opštini bo moralo urediti svoje sanitarije, sicer bodo morali svoje obrate zapreti. To je sporočila sanitarna inšpekcija v svojih odločbah, ki jih je poslala organom upravljanja teh lokalov. VJESNIK — 19. IV. 1973

Kapitulacija

(1)

Dne 7. V. 1945 ponoči je v časopisnih redakcijah odjeknilo kakor bomba: Nemčija je kapitulirala. To se je zgodilo v Reimsu, v Einsenhowerjevem glavnem stanu, natančno ob 2.41. Kapitulacijo so sicer pričako-

V imenu poveljstva zahodnih sil: general Bedell Smith

vali, saj je bil III. rajh že več tednov v brezupni stiski. Hitler je 1. maja naredil samomor. Berlin je bil v rokah Rdeče armade. Nemške enote v Italiji in Nemčiji so že položile orožje. V zraku je visela grožnja, da bodo nacisti nadaljevali odpor v bavorskih gorah...

Vse je presenetilo, da ni bilo uradnega zaprosila za kapitulacijo — kot npr. l. 1918 ali 1940 — da ni bilo tistih razburljivih trenutkov med vojno in mirom. Do kapitulacije je namreč prišlo po tajnih stikih med Doenitzem in vrhovno zavezniško komando na zahodu. Veliki admiral, ki naj bi bil nasledil Hitlerja in odigral poslednje dejanje nacistične vladavine, je našel v Luneburgu le nekakšno navidezno vlado, ki ji je bil usojen hiter konec.

Na papirju je sicer Nemčija razpolagala še s šestmilijonsko armado. Nemška vojska je bila še na Nizozemskem, Danskem in Norveškem, na Češkem, v Jugoslaviji in severni Italiji, medtem ko so ostali v sruču Nemčije le še bedni ostanki nekoč močne armade. Tu je bil vsakršen usklajen odpor nemogoč. Veliki admiral Doenitz je spričo takšnih dejstev kanil izvesti poslednji manever.

Med ofenzivo v Ardenih je bil prišel v roke vrhovnega nemškega poveljstva zemljevid, kjer so bile načrtane okupacijske cone. In Doenitz si je mislil: zakaj ne bi nemške enote na zahodu sklenile ločenega premirja z anglo-saksonsko komando, proti Rusom pa bi se še naprej borile?

Ce bi se ta kombinacija posrečila, bi bilo moč spraviti večino beguncev in vojakov v zahodne cone. Tako bi se rešili sovjetskega ujetništva...

Doenitz je že upal, da se mu je načrt posrečil. V Italiji je zavezniško poveljstvo že privolilo v delno kapitulacijo. Dne 5. maja je bil Montgomery že za to, da se mu vdajo le enote, ki so se bojevale neposredno z njegovimi, in da sprejme vdajo posameznih enot, ki bi prišle z vzhoda.

Vendar je bilo treba počakati še na soglasje generala Eisenhowerja, vrhovnega poveljnika zavezniških sil na zahodu. V ta namen je 5. maja Doenitz poslal v Reims admirala Friedenburga.

Prvo razočaranje: Eisenhower ni maral Nemcev sprejeti osebno. Z njimi naj bi se pogajal šef njegovega štaba Bedell-Smith.

Leta pa je Friedenburgu nemudoma povedal, da se lahko z njim pogovarja o eni sami kapitulaciji, o hkratni kapitulaciji na vseh frontah.

Sicer je bil Eisenhower že obvestil Moskvo, da naj bi imela nemška vdaja čisto vojaški značaj in da naj bi veljala za vse fronte. Sovjetsko zvezo naj bi zastopal njen delegat pri zavezniškem poveljstvu, general Suslaparov.

V sobi, kjer sta se pogajala Friedenburg in Bedell-Smith, je visel na steni ogromen zemljevid. Nanj so začrtali namenoma velike rdeče puščice, ki so označevale bodoče ofenzive, ki naj bi se začele, če se Nemci ne bi brezpogojno vdali.

V tem brezupnem položaju je Doenitz poslal k Eisenhowerju še generala Jodla z novimi navodili — šlo pa mu je predvsem za to, da bi pridobil pri času. Tako je general Jodl, šef vrhovnega poveljstva nemške vojske (OKW) prispel v Reims 6. maja. Če že ne bo mogel doseči ločene kapitulacije, naj predlaga vsaj hkratno vdajo v dveh dejanjih...

V imenu Rdeče armade: general Suslaparov

V prvi fazi naj bi nemške enote še imele možnost prostega premika. To možnost naj bi izgubile šele v drugi fazi.

»Čim več boste v tem smislu dosegli,« je dejal Doenitz svoji delegaciji, »tem več vojakov in civilov se bo lahko umaknilo na zahod.«

Eisenhower pa tudi tega predloga ni upošteval, temveč je vztrajal pri hkratni vdaji na vseh frontah. Edino, kar so Nemci dosegli, je bilo to, da so zavlekli podpis vdaje za 48 ur. Tudi to jim je veliko pomnilo, saj je v teh urah prešlo na deset tisoče Nemcev iz vzhodne na območje zahodnih okupacijskih con. Tako je Jodl dobil od Doenitza šele 7. maja ob enih ponoči dovoljenje, da lahko podpiše vdajo, kot so jo zahtevali Američani.

Zgodovinski trenutek je napolnil uro kasneje. Delegacije so prišle v enega izmed razredov šole v Reimsu, kjer je imel Eisen-

hower svoj glavni stan. Vse stene so bile pokrite z zemljevidi, načrti operacij, diagrami itd. Posebno pozornost je vzbujala naprava v obliki termometra s kljukastim križem v ozadju, označujoča število Nemcev, ki so jih zajeli zavezniški.

V šoli je bilo kot v čebelnem panju. Del razreda, kjer naj bi se odigrala ceremonija vdaje, je zasedlo sedemnajst novinarjev s fotoaparati in televizijskimi kamerami.

Podpisniki zasedejo svoja mesta: na eni strani velike šolske mize general Jodl z generalom Friedenburgom in adjutantom

Jana
sodoben ženski tednik

Oxeniusom. Nasproti njih Bedell-Smith in britanski general Morgan, francoski general Sevez, admiral Burrough, komandant ameriških pomorskih sil v Evropi, sovjetski general Suslaparov in šef ameriškega strateškega letalstva Spaatz.

Bedell-Smith vpraša Jodla, če je naredil za podpis. Jodl pokima. Nato preberejo besedilo kapitulacije v angleščini in nemščini. Ob osnovnem stavku zavlađa mučna tišina: »Mi podpisani izjavljamo v imenu nemške vrhovne komande, da privolimo v brezpogojno vdajo vseh kopenskih, zračnih in pomorskih sil, ki so še pod nemško oblastjo, vrhovnemu komandantu zavezniškega ekspedicijskega korpusa in vrhovni sovjetski komandi.«

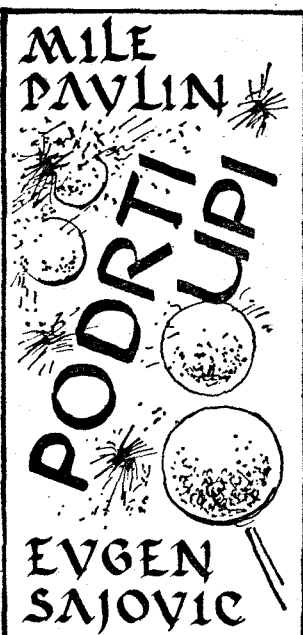
Kapitulacija bo začela veljati 9. maja opolnoči. Jodl in Bedell-Smith prejmeta dvojico nalivnih peres, ki ju je še pred dvema letoma poklonil Eisenhowerju neki njegov obćudovalec v pričakovanju zadnjega dejanja drame, ki je dobila ime druga svetovna vojna.

Nadaljevanje prihodnjč

V imenu poražene Nemčije: general Jodl in admiral Fiedenburg

iso-span lip & gled
LESNA INDUSTRIJA — Ljubljanska c. 32 — telefon 77-384 — telex 34525

Postlal si je kar na tleh in se dobro pokrtil, potem pa poskušal zaspati. Tedaj je šele začutil, kako postaja vedno bolj lačen. Poiskal je torbo z dobrotami, jo odprl in začel brskati po njej. Nič več se ni videlo in v temi je jedel vse od kraja. Ni prenehal, dokler ni bila torba prazna. Potem pa je zaspal kot ubit. Zbudil se je šele, ko je začutil, kako so kolesa udarila ob tla. Odprl je oči in ugotovil, da se je že zdanilo. Torej so prispeli. Poslušal je, kako se izkrcavajo potniki in šele čez dolgo časa so tudi njemu odprli.

»Zdaj pa brž odtod«, mu je dejal pilot. »Pomešaj se med množico. Ko boš zunaj, zunaj letališča, poišči kakega vojaka, mu pokaži tole pismo in ga prosi, naj ti pokaže, kam moraš iti. Še bolje pa bo, če ustaviš kakega soferja. Menda znaš pokazati z roko, da bi se rad peljal. Če ne, ti pokažem. Stisneš pest, iztegneš palec in pokažeš, v katero smer bi rad. Želim ti vso srečo. — Janezek je brez težav prišel mimo stražarjev, ki so ga imeli najbrž za otroka kakega njihovega oficirja. Ko se je znašel v množici pred vhodom na letališče, se je šele zavedal svoje neboljjenosti.

Tedaj je pripeljal za njim z letališča proti mestu tovarnjak. Janezek je pokazal, da bi se rad peljal, in tovarnjak je ustavil. Sofer je bil črn, toda prijazen. Janezek mu je pokazal svoje pismo, toda sofer je samo zmajal z glavo. Vozila sta s precej dolgo in Janezku se je zdelo, da krožita po mestu. Nekajkrat je sofer tudi nekaj spraveval vojake, a Janezek ga ni razumel. Končno je ustavil pred veliko stavbo in mu pokazal, naj izstopi. Kar po slovensko se mu je Janezek zahvalil in mu podal roko, sofer pa se je veselo nasmejal in pri tem pokazal lepe, bele zobe.